

IDENTITET

EU 2 €; BIH 4 KM; SRB 150 DIN

»» ljudska prava »» politika »» društvo »» ekonomija »» kultura »» sport

LUSTRACIJA

TRANZICIJSKA PRAVDA ILI MANIPULACIJA

...str. 25-29

- Potpuni krah sustava stambenog zbrinjavanja...str. 8
- Opasna politička vožnja s pogledom na retrovizor...str. 10
- Nepodnošljivi teret političkog katolicizma...str. 13

nalitičan... polemičan... nepristran
rofesionalan... informativan... odgo
dukativan... argumentiran... istinit

dgovoran...

Zagreb, maj 1996.

plemičan...

I d e n t i t e t
nezavisni magazin

nformativ

nalit

Počinje tamo gdje
drugi staju...

dgov

blem

nform

nalit

cofes

dukat

dgovo

nezavisni magazin **IDENTITET**

Adresa redakcije:

Draškovićeva 25, Zagreb
tel: +385 1 4921 862
fax: +385 1 4921 827

IMPRESUM

Glavni urednik:

Igor Palija
ipalija@sdf.hr

Zamjenik urednika:

Ljubo Manojlović
ljmanojlovic@sdf.hr

Grafička urednica:

Nevenka Pezerović Maksimović
npezerovic@sdf.hr

Suradnici:

Davor Gjenero, Drago Pilsel,
Dražen Lalić, Srđan Dvornik,
Hrvoje Prnjak, Ninio Slav Kopač,
Dunja Novosel, Dragana Zečević,
Nikola Cetina, Milan Jakšić,
Goran Mrdaković, Marko Roknić,
Radoje Arsenić, Đurđa Knežević,
Antonija Petričušić, Renato
Đurđević, Aleksandar Ajdarić

Štampa:

Alfacommerce
Zagreb

Tiraž:

5.000 primjeraka

Izdavač:

Srpski demokratski forum
Za izdavača: Veljko Džakula

List izlazi mjesečno i financiran je sredstvima Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske.

Na financijskoj podršci zahvaljujemo Nacionalnoj zakladi za razvoj civilnog društva i Gradu Zagrebu

SADRŽAJ:

4 SPEKTAR ... Igor Palija

6 manjine & većine: EVROPSKI MLINOVI MELJU POLAKO ... Davor Gjenero

8 prava izbjeglica: POTPUNI KRAH SUSTAVA ODRŽIVOG POVRATKA I STAMBENOG ZBRINJAVANJA SRPSKIH IZBJEGLICA... I. Palija / N. Relić

10 politička scena: OTKAZIVANJE BUDUĆNOSTI ... Dražen Lalić

13 ekumenizam moj svagdašnji: NEPODNOŠLJIVI TERET POLITIČKOG KATOLICIZMA ... Drago Pilsel

16 granični slučajevi: ZBOG POLITIKE NEZAMJERANJA PLAN 21 NIKAD NEĆE POSTATI PLAN 383... Hrvoje Prnjak

18 intervju: Dragan Crnogorac: ZA SRBE MIRNA REINTEGRACIJA JOŠ NIJE ZAVRŠILA ... Dragana Zečević

22 zona zabranjenih letova: SVAKOME JARAC, PA TKO DALJE DOBACI ... Milan Jakšić

25 ilustracija u Hrvatskoj: ISTJERIVANJE KUKOLJA IZ ŽITA ... Antonija Petričušić

28 ilustracija u Hrvatskoj: LUSTRACIJA I MANIPULACIJA ... Srđan Dvornik

30 komentar o komentatoru: ČUDESNA "KOMENTATORSKA" PAMET DRAGE ČOSIĆA ... Đurđa Knežević

32 božićne jadosti: TKO JE OD VAS BEZ GRIJEHA, NEKA PRVI RASKITI BOR ... Aleksandar Ajdarić

34 treće poluvrijeme: I SPORTAŠI PLAĆU! A SVE ČEŠĆE I ŠTRAJKAJU ... Hrvoje Prnjak

36 urbana lobotomija: KAD RUŽA PROCVJETA, PAMETNI SE UGUŠE OD SMRADA ... Dunja Novosel

38 ZNAČAJNI SRBI U HRVATSKOJ: SVETOZAR PRIBIČEVIĆ - III.DIO ... Renato Đurđević

40 izvan granica: UKRAJINA NA RAZMEĐI INTERESNIH SVERA ... Goran Mrdaković

42 PANORAMA ... Igor Palija

44 pisma iz prošlosti: ZABORAVLJENE TAJNE STAROG HOTELA ... Jovan Hovan

46 satira: NIKOLA PAŠIĆ U ANEGDOTAMA 10 ... Milan Jakšić

48 INFO REGION... Igor Palija

50 skršili ga dinamitom: KAKO IM SE SRCE NIJE SLAMALO DOK SU RUŠILI ČUDESNI SPOMENIK VOJE BAKIĆA ...komentar Ante Tomića

Hrvatska najgora u EU

Prema posljednjim podacima Međunarodne organizacije rada, Hrvatska ima oko 17,2 posto zaposlenih u javnom i državnom sektoru, na čije se plaće izdvaja oko 10 posto BDP-a. Najnovija analiza Ekonomskog instituta u Zagrebu potvrdila je pak da su zaposleni u javnom sektoru 25 posto bolje plaćeni od privatnog. Procjenjuje se da su plaće i ostala materijalna prava zaposlenih u državnom sektoru regulirana sa 80 različitih propisa: zakona, uredbi i kolektivnih ugovora. Analiza OECD-a (Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj) o javnom sektoru u vremenima štednje pokazala je da je više od polovice odnosno dvadesetak zemalja OECD-a u krizi zamrznuo ili srezalo plaće državnom

sektoru, dok je 15 zemalja posegnulo i za otpuštanjima. Ukupne uštede kreću se od 0,6 do 0,8 posto BDP-a. U analizi se pritom ističe da su svi bili oprezni jer se rezanjem plaća službenika smanjuje potrošnja i posredno BDP. No, rezovi su bili neminovni, posebice za zemlje kao što su Grčka, Portugal i Španjolska. Očekivano, pod pritiskom EU najdalje je otišla Grčka s rezanjem plaća od 20 posto, ali i Češka je odradila velike reforme i službenicima plaće smanjila 10 posto. Većina zemalja rezove je odradila već 2010., dok su u Hrvatskoj oni napravljeni dvije godine kasnije! Zaposleni u javnim i državnim službama ostali su bez božićnica i regresa tek 2012., a nakon višemjesečnih pregovora tek su u martu 2013. zaposlenima u javnim i

državnim službama plaće smanjene tri posto, što je najmanje od svih zemalja koje je zahvatila toliko jaka kriza. U privatnom sektoru u Hrvatskoj za vrijeme krize ugašeno je više od 180.000 radnih mjesta, dok zaposleni u državnom sektoru i dalje mogu računati na sigurno radno mjesto i redovnu plaću...■

Muke po korupciji

Evropska komisija je u svom prvom izvještaju o korupciji u Evropskoj uniji pohvalila Hrvatsku zbog progona i kažnjavanja visokopozicioniranih dužnosnika, ali je zamjerila nedostatak preventive. Zamjera se i nedostatak bolje zaštite „zviždača“. Evropske komisije pohvalila je Hrvatsku kako je posljednjih godina uložila znatne napore i poboljšala svoj protukorupcijski okvir, ali rečeno je kako se čini da je snažniji naglasak stavljen na kažnjavanje korupcije, nego na njezinu prevenciju. Izvještaj Evropske komisije u dijelu koji se odnosi na Hrvatsku apostrofira javnu nabavu i nabavu u javnom zdravstvu, budući je korupcija najčešća kod nabave medicinske opreme, koja je izuzetno skupa. Evropska komisija sugerira i bolju kontrolu

imovinskih kartica koje političari moraju ispuniti na početku i na kraju mandata. Povjerenstvo za sprečavanje sukoba interesa imalo je mogućnost uvida u bankovne račune političara, ali je to onda u interesu bankara i „poduzetnih“ političara srušeno na Ustavnom sudu, jer da je to kršenje bankarske tajne. Predsjednica Povjerenstva za sprečavanje sukoba interesa Dalija Orešković najavljuje da će do proljeća biti izrađen niz registara onih koji su potencijalno u sukobu interesa i neuralgičnih točaka sustava gdje može doći do korupcije. Bit će izrađen registar dužnosnika, osim toga bit će izrađen registar pravnih osoba koje podliježu ograničenjima, kao i registar izvanproračunskih fondova i ustanova koje su proglašene od posebnog interesa.■

Hrvatska vraća imovinu Privredniku

Otprilike 1300 kvadrata u najstrožem centru Zagreba biti će vraćeno srpskom privrednom društvu čime će se okončati 15-godišnji spor tog udruženja i hrvatske države. Predstavnici aktualne vlasti i Samostalne srpske demokratske stranke dogovorili su se da se Srpskom privrednom društvu Privrednik u

Zagrebu vrati imovina vrijedna gotovo dva milijuna eura. Radi se o kompleksu od tri zgrade u Preradovićevoj 18 i prizemni dio nekadašnje Palate Bašić na uglu Berislavićeve i Gajeve ulice, u kojoj se danas nalazi trgovina mješovitom robom. Tu je zgradu Privredniku poklonio Lazar Bašić, zagrebački trgovac, koji

je bio i vlasnik ciglane u Jasenovcu koja je u Drugom svjetskom ratu postala dio ustaškog logora smrti. Za očekivati je da će sada Privrednik, kao humanitarno udruženje koje stipendira siromašne učenike i studente iz povratničkih krajeva, moći još kvalitetnije obavljati svoju misiju.■

Zločinac, a ne svetac!?

Aljazeera Stepinac je ustaški kolaborator i ne smije se dozvoliti da ga Vatikan proglasi svecem". Poručio je to Alen Budaj, direktor Margelovog instituta i suradnik Centra Simon Wiesenthal, kao reagiranje na namjeru Vatikana da ovog bivšeg zagrebačkog nadbiskupa proglasi svetim. "Stepinac je služio Pavelićevim ustašama, a Vatikan ga želi proglasiti svetim. To se mora zaustaviti", smatra Budaj te dodaje: "Proglašenje svetim osobe koja je sudjelovala u kreiranju i provođenju politike fašističke ustaške tvorevine Nezavisne Države Hrvatske nije i neće dobiti priznanje pravednika među narodima Jad Vašema nikada". Budaj smatra da bi sve bivše države SFRJ trebale uložiti diplomat-

ski protest Vatikanu, pa čak i pod cijenu prekida diplomatskih odnosa. Protest bi, kaže Budaj, trebala uložiti i Srpska pravoslavna crkva, jer odluka da se Stepinac proglasi svetim potkopava ekumenske odnose između istočne i zapadne crkve. "On je već na suđenju za zapad i katolike momentalno postao nevini mučenik jugoslavenskog komunističkog režima, proglašen kardinalom za života, nakon smrti blaženim, a evo uskoro i svecem Rimokatoličke crkve", ističe Budaj. Stepinac će tako, kaže Budaj, biti jedini svetac koji je se za svoje usluge jednom fašističkom zločinačkom režimu okitio visokim odlikovanjem ustaškog poglavnika i to kao zagrebački nadbiskup, o čemu su izvještavale Narodne novine kao službeno glasilo NDH. "Ne

želim više slušati o velikim zaslugama Stepinca za 'spašavanje' Židova jer je istovremeno donosio u službenoj katoličkoj štampi Pavelićeve rasne odredbe po kojima su Židovi odvođeni u logore. Ne želim slušati kako se zalagao za spas pojedinih Srba jer je bio u Odboru trojice za pokršćavanje i ne želim slušati da je mučenik i svetac jer je ostavio vlastite katoličke svećenike da ih ustaše izmrcvare u Jasenovcu samo zato što su bili pod sumnjom da su protivnici režima", kaže Budaj. Podsjećamo, Stepinac je zbog suradnje s ustašama u Jugoslaviji osuđen na 16 godina zatvora. Kaznu nije odslužio do kraja; 1951. pušten je u kućni pritvor u Krašiću, gdje je godinu dana kasnije od Vatikana dobio zvanje kardinala.■

Brutalan izvještaj HRW-a o Hrvatskoj

Međunarodna organizacija za zaštitu ljudskih prava Human Rights Watch u godišnjem izvještaju o stanju ljudskih prava u svijetu navodi da je Hrvatska, koja je 1. jula 2013. postala 28. članica Evropske unije, i dalje suočena s izazovima u području zaštite ljudskih prava. 'Ljudi s psihičkim i intelektualnim poteškoćama ostaju zaglavljani u institucijama. Centri za prihvata tražitelja azila i izbjeglica prenapučeni su, a djeca migranti koja su bez pratnje nemaju specijalnu zaštitu. Potrebni su veći naponi u zaštiti prava etničkih Srba i Roma, uključujući veću dostupnost programu za pomoć Srbima kojima su oduzeta stambena prava za vrijeme rata te osiguranje dostupne medicinske skrbi i obrazovanja za Rome koji nemaju osobne dokumente', naglasak je iz izvještaja Human Rights Watcha o Hrvatskoj. Nadalje dodaju da je Ev-

ropska komisija pozvala na veću efikasnost pravosuđa, progon ratnih zločina i zaštitu manjina. 'Reintegracija članova srpske manjine i dalje je problematična, uz neprekidnu diskriminaciju i neprijateljstvo u nekim područjima zemlje i prepreke u odnosu na pravo na stanovanje. Gradsko vijeće Vukovara zaustavilo je provedbu dvojezičnosti nakon demonstracija protiv ćirilčnih uličnih natpisa.' HRW, nadalje, uočava da Romi, osobito oni bez ikakvog državljanstva, imaju poteškoća u pristupu osnovnim državnim servisima, uključujući zdravstvenu skrb, socijalnu pomoć i obrazovanje. Iako broj tražitelja azila nije velik, prihvatni su centri prenapučeni, a bilo je i izvješća prema kojima su neki tražitelji azila smješteni u ustanove zatvorenog tipa. Zaštita djece bez pratnje ostaje problematična, uz loše obučene staratelje obično daleko

od mjesta gdje su djeca smještena, često u neodgovarajućim uvjetima, smatraju u HRW. Glasačka prava vraćena su osobama s mentalnim ili intelektualnim poteškoćama u decembru 2012. Provedba plana o njihovu izmještanju iz institucija sporo napreduje, uz dva projekta koja ciljaju na oko 400 ljudi dok ih oko 9.000 i dalje ostaje u institucijama, izvijestio je Human Rights Watch.■

Imenovani članovi Savjeta pučkog pravobranitelja

Pučka pravobraniteljica Lora Vidović imenovala je članove Savjeta za ljudska prava. Iz redova predstavnika civilnog društva imenovani su Milana Romić i Đordana Barbarić, a iz redova predstavnika nacionalnih manjina Ljubo Manojlović iz Srpskog demokratskog fo-

ruma i Amina Nanić iz Kulturnog društva Bošnjaka Preporod. Iz reda predstavnika akademске zajednice u Savjet su imenovani Mila Lulić i Enes Kulenović, a iz reda predstavnika medija Dragutin Lučić i Darko Markušić. Članovi Savjeta za ljudska prava pučke pravobraniteljice imenovani su na vrijeme od 4 godine.■

EVROPSKI MLINOVI MELJU POLAKO

Piše:
DAVOR
GJENERO

Kad je riječ o konkretnoj zaštiti manjinskih prava Bruxelles i Strassbourg su daleko. Kad oni budu reagirali, moglo bi već biti kasno. Zbog toga se manjine moraju prilagoditi novim političkim okolnostima i razviti organizacije koje će efikasno alarmirati spore evropske mehanizme, te zanemariti obraćanje drugim akterima u okolini, kao što su matične države. Matična država, pogotovo kad nije članica EU, u novim okolnostima ne može djelotvorno utjecati na zaštitu prava manjine...

Prošla je godina u Hrvatskoj bila obilježena najozbiljnijom erozijom manjinskih prava od kraja rata. Dva su izvanjska faktora pogodovala tom njihovu ugrožavanju. Hrvatska je 1. srpnja prošle godine pristupila Europskoj uniji, a iako su mnogi tvrdili kako je pristupanje integraciji, koja insistira na načelu vladavine prava i na svom je području uspostavila najvišu razinu zaštite ljudskih prava na svijetu, za Hrvatsku može značiti samo unapređenje uspostavljene zaštite temeljnih ljudskih prava, a time i manjinskih prava, tu se dogodilo ono isto što se nakon pristupanja Uniji dogodilo u većini novih demokracija.

Razina zaštite ljudskih i manjinskih prava bila je u društvenom fokusu tijekom pristupnog procesa, a napredovanje Hrvatske prema članstvu u Uniji ovisilo je i o tome u kojoj mjeri napreduju razvoj i zaštita ljudskih i manjinskih prava. Pokazalo se da je postignuti napredak u znatnoj mjeri bio iznuđen europskim uvjetima, a da je daleko premalo bio uvjetovan unutarnjim promjenama u hrvatskom društvu, izgradnjom autohtonoga građanskoga civilnog društva. Za velik dio političke klase zaštita manjinskih i ljudskih prava bila je tek izvana zadana

obveza, a završetak pregovora i pristupanje Uniji takva je politika shvatila kao završetak procesa ispunjavanja zadanih obveza.

Osim što su mnogi u hrvatskoj politici podrazumijevali da se nakon pristupanja Uniji više ne moraju „zamarati“ zaštitom manjinskih prava, jer više ne postoji mehanizam koji bi im zadavao takve zadaće, i dugotrajna je recesija počela „činiti svoje“. Kad je ekonomska kriza započela, mnogi su očekivali da će se brzo početi događati procesi uobičajeni u krizama – da će ubrzano padati spremnost građana na bilo kakvo budžetsko izdvajanje za zaštitu manjinskih prava, a da će s krizom jačati i ekonomski nacionalizam. Činjenica da je najveći dio razdoblja recesije bilo i pretpristupno razdoblje, odnosno da je Europsko vijeće Hrvatskoj odredilo i pristupni monitoring u razdoblju od završetka pregovora do pristupanja Uniji, utjecala je da ekonomski nacionalizam ne ojača odmah na početku krize, a budžetska izdvajanja za manjinska prava uglavnom su ostala nedirnuta.

Međutim, sustav zaštite nacionalnih manjina u Hrvatskoj ima jednaku manu kao i cijelo građansko društvo. Hrvatsko građansko društvo nije „samoniklo“, nego je izgrađeno najprije uz pomoć

stranih donatora, a s početkom europeizacije Hrvatske ulogu stranih donatora u znatnoj je mjeri preuzela država. U institucijama civilnoga društva ključne su uloge preuzeli neki od aktera koji nisu uspjeli u političkoj areni, a profesionalizacija civilno-društvenog djelovanja silno je sličila profesionalizaciji koja se odvijala u političkoj areni. Naime, pod pojmom profesionalizacije nije se podrazumijevalo učenje, napredovanje u vještinama i posvećenost misiji organizacije, nego egzistencijalno zbrinjavanje zatvorene skupine zahvaljujući nevladinoj organizaciji.

Naročito uočljiv fenomen „profesionalizacije“ odvijao se na manjinskoj političkoj sceni, na kojoj je stvorena svojevrsna „manjinska politička klasa“ čvrsto ovisna o najvećoj manjinskoj političkoj stranci. Budući da manjinska politička klasa bitno sudjeluje u distribuciji novca namijenjenog politici zaštite nacionalnih manjina u Hrvatskoj, najveći dio budžetskog novca prelijeva se izravno za interese „manjinske političke klase“. Stoga činjenica da se budžet za financiranje politike zaštite manjina nije smanjivao nije bitno utjecala na realni položaj pripadnika manjinskih zajednica, nego prije svega na položaj „manjinske političke klase“.

ŽRTVE IDEOLOŠKOG RATA

U krizi se pokazalo da politička klasa nema odgovora na izazove krize, a pripadnici političke klase svoj su legitimitet u takvim okolnostima odlučili braniti prebacivanjem političkoga dijaloga s realnih tema vezanih uz interese građana, na stare ideološke borbe. Obrazac ideološkoga rata uspostavljen je, pak, tako da politička klasa pritom nije vodila računa o kolateralnim štetama činjenice da je takav diskurs prevladao u društvu. Obrazac „ideološke borbe“ tako

većine. Nedostatak demokratske političke kulture u hrvatskom društvu, a posebice u nacionalnoj političkoj klasi, vidljiv je iz činjenice da predvodnici sukoba, niti s jedne, niti s druge strane, uopće nisu marili za to što svojim sukobom i načinom otvaranja problema ugrožavaju prava nacionalne manjine, kao društvene ranjive skupine.

U Hrvatskoj je, nadalje, uspostavljena politička praksa da se o pitanjima manjinskih prava odlučuje referendumom. Referendum je oblik većinskog odlučivanja

većinskog odlučivanja. Zato se prava manjina reguliraju posebnim zakonima za čije je usvajanje potrebna kvalificirana, najčešće dvotrećinska, većina, a ti se zakoni oblikuju kao „tvrđi“ od ostalog zakonodavstva. U Hrvatskoj je Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina, doduše, „ustavni“ samo po imenu. Usvaja ga se i mijenja dvotrećinskom većinom, ali ne procedurom propisanom za promjene Ustava i dvaju ustavnih zakona: Ustavnog zakona o provođenju Ustava i Ustavnog zakona o Ustavnom sudu.

Tek je činjenica da se u političkoj areni pojavila inicijativa za raspisivanje referenduma o ograničavanju prava korištenja manjinskim jezikom i pismom izazvala interes tijela Europske unije. Naime, usvajanje Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina bila je hrvatska obveza prije potpisivanja Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, a budući da on regulira pravo na korištenje manjinskim jezikom i pismom, to pravo jest dio preuzetih obveza Hrvatske u procesu pristupanja Uniji. Da tome nije tako, manjine bi morale dokazati da se provodi politika koja je diskriminatorna prema pripadnicima manjinske zajednice, i tek bi to dovelo do europske reakcije, sukladno direktivama o sprečavanju diskriminacije.

Europski mlinovi melju polako, a kad je riječ o konkretnoj zaštiti manjinskih prava, Bruxelles i Strassbourg su daleko. Kad oni budu reagirali, moglo bi već biti kasno.

Manjine se zato moraju prilagoditi novim političkim okolnostima. Moraju razviti organizacije koje će efikasno alarmirati te spore europske mehanizme, te zanemariti obraćanje drugim akterima u okolini, kao što su matične države. Matična država, pogotovo kad nije članica EU, u novim okolnostima ne može djelotvorno utjecati na zaštitu prava manjine.

Manjinske nevladine organizacije morale bi se, međutim, uključiti u socijalne akcije u Hrvatskoj koje bi bile usmjerene na „prevladavanje propuštenoga“ u izgradnji političke kulture. Za Hrvatsku je vrlo loše što je izostao pritisak građanskog društva na političku klasu kad je ova započela ideološke ratove, ne vodeći računa o šteti koju čini manjinskim zajednicama. U toj se situaciji nisu snašle niti manjinske nevladine organizacije, iako je jasno da su one ionako mogle biti tek dio kampanje usmjerene na zaštitu demokratskih stečevina, a ne glavni nosioci toga civilno-društvenog posla. ■

●●● Za velik dio političke klase zaštita manjinskih i ljudskih prava bila je tek izvana zadana obveza, a završetak pregovora i pristupanje Uniji takva je politika shvatila kao završetak procesa ispunjavanja zadanih obveza

je vrlo brzo na površinu doveo pitanje je li za društvo važno ispunjavanje obveze preuzete tijekom procesa demokratizacije i europeizacije, a radi zaštite nacionalnih manjina. Pitanje provođenja prava srpske manjine na korištenje manjinskim jezikom i pismom najprije je uspostavljeno kao pitanje spora između dviju političkih frakcija unutar političke

i dobar je za rješavanje onih pitanja u kojima nema trajnih i apriornih manjina, kojima bi prava mogla biti ugrožena većinskim načinom odlučivanja. Posebni sustavi zaštite društvenih manjina, a napose nacionalnih manjina, uspostavljeni su upravo zato što većinski način odlučivanja ne osigurava trajnim manjinama ravnopravnost u uvjetima

Potpuni krah sustava održivog povratka i stambenog zbrinjavanja srpskih izbjeglica

Način na koji je Hrvatska kroz zadnjih 15-ak godina „rješavala“ područje održivog povratka srpskih izbjeglica, njihovo stambeno zbrinjavanje i reintegraciju u društvo nije dobar, potpuno je kontraproduktivan, te je više u službi etničkog čišćenja nego održivog povratka

Pišu: IGOR PALIJA i NEMANJA RELIĆ

Republika Hrvatska još nije niti približno riješila sva otvorena pitanja vezana uz naslijeđe rata i povratka izbjeglih i raseljenih o čemu najbolje govore podaci da je broj izbjeglica iz Hrvatske u Srbiji 41.724, u BiH 6.726, a u Crnoj Gori 567.

Od usvajanja novih izmjena i dopuna Zakona o područjima od posebne državne skrbi koje su stupile na snagu 01.05.2013. proces povratka i stambenog zbrinjavanja je u još većoj blokadi nego što je bio prije kada je situacija bila katastrofalna, budući je sam proces stambenog zbrinjavanja dodatno birokratiziran i administrativno zakompliciran.

Brojke koje govore u prilog ovoj tezi su: 11.000 zahtjeva za obnovu i stambeno zbrinjavanje je riješeno pozitivno no zbog nedostatka sredstava i/ili stambenih jedinica ovi pozitivno riješeni predmeti se ne mogu ostvariti. Također 30.000 zahtjeva je još uvijek neriješeno. Što se tiče bivših nositelja stanarskih prava podaci od 01.12.2013. pokazuju da je zaprimljeno 17.819 zahtjeva od čega je 10.732 na PPDS, a 7.087 izvan PPDS ali što se tiče pozitivno riješenih zahtjeva, od njih 9.402 samo je 1.800 izvan područja od posebne državne skrbi.

Osnovan je novi državni ured: Državni ured za obnovu i stambeno zbrinjavanje koji je od Ministarstva regionalnog razvoja i fondova EU preuzeo upravljanje ovim procesom. Ured ima preko 190 zaposlenih ali nakon više od 6 mjeseci postojanja još uvijek nije u mogućnosti funkcionalno upravljati procesom stambenog zbrinjavanja.

Prema Izmjenama i dopunama Zakona o PPDS zaprimanje novih zahtjeva i njihovo prvostupanjsko rješavanje preuzimaju Uredi državne uprave na lokalnoj razini koji su podkapacitirani i nisu educirani, niti je u zakonu i uredbama jasno određeno kako se dokazuje status povratnika, kako se i nakon kojih procedura isplaćuju naknade povratnicima, otvaranje računa i brojne druge administrativne procedure.

ljene slučajeve. S obzirom na kroničnu nestašicu stambenih objekata koji se usprkos obilnom nacionalnom i međunarodnom financiranju nisu gradili, stanova je malo i ne odgovaraju potrebama podnositelja zahtjeva, a s obzirom na nova zakonska rješenja cijelom sustavu prijeti kolaps.

Što se tiče samog financiranja, u zadnjih nekoliko godina primjetan je pad nacionalnog financiranja za stam-

Prosječno trajanje procesa stambenog zbrinjavanja od ulaska u RH do dobivanja krova nad glavom traje 8 godina, a prosječan trošak za četveročlanu obitelj je 4500 eura

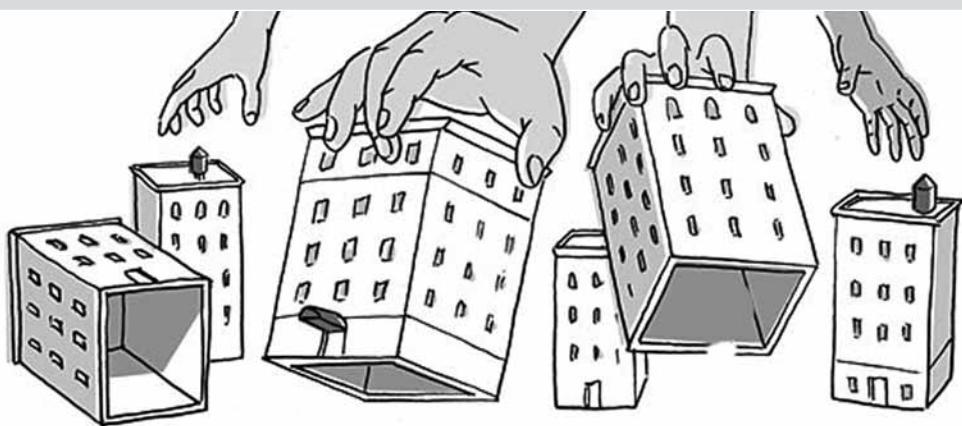
Najveći problem izmjena i dopuna zakona o PPDS je to što je sam Zakon u suprotnosti s višim pravnim aktom – Zakonom o općem upravnom postupku. Prema Zakonu o PPDS podnositelj zahtjeva kojem se zahtjev ne riješi u tekućoj godini u kojoj je predao zahtjev mora ponovno predavati zahtjev za stambeno zbrinjavanje. Ovo rješenje ne samo da je u suprotnosti s ZOUP nego i stavlja dodatne administrativne prepreke pred povratnike koji su ionako opterećeni obimnom dokumentacijom koju moraju prikupiti te troškovima.

VISOKE CIJENE OTKUPA

Ono što se postavlja kao najveće pitanje u upravljanju procesom stambenog zbrinjavanja jest kako sastaviti liste prvenstva za 2014. i kako ujedno uspješno rješavati već odavno zaprim-

beno zbrinjavanje. Od 2011. kada su neutrošena sredstava za stambeno zbrinjavanje prikazana kao ušteda do ovogodišnjeg rebalansa kada je s stavki vezanih za stambeno zbrinjavanje „skinito“ 87 milijuna kuna.

Što se tiče međunarodnog financiranja Republika Hrvatska kao korisnica Regionalnog fonda za stambeno zbrinjavanje predstavila je da kroz Regionalni fond želi zbrinuti 8.529 osoba, no godinu i pol dana nakon Sarajevske konferencije nije započela implementacija ovog programa u RH, a pritom je važno istaći da je RH za sada kroz ovaj projekt prijavila samo slijedeće projekte: izgradnja 29 stanova u Korenici (sredina 2015.), izgradnja 40 stanova u Kninu (kraj 2015.), rekonstrukcija i dogradnja doma za stare i nemoćne u Glini za 75 osoba (sredina 2015.) te kupnja 101 stana preko APN za

bivše nositelje stanarskih prava. Kao što se može vidjeti ovi projekti ne pokrivaju niti mali dio od broja osoba koje bi trebalo zbrinuti kroz Regionalni program, a da ne govorimo o ukupnom broju osoba koje su podnijele zahtjev za stambeno zbrinjavanje, pri čemu treba naglasiti da je za osobe koje potražuju stambeno zbrinjavanje izvan PPDS rok istekao 31.08.2013. te više ne mogu podnositi zahtjeve usprkos činjenici da Regionalni program još uvijek traje i trajat će do kraja 2016.

Fondovi EU dostupni RH, također u pogledu smanjenja socijalne isključivosti ranjivih skupina gdje su navedeni povratnici i izbjeglice, predviđaju sredstva za stambeno zbrinjavanje, ali prema riječima Predstojnice Državnog ureda za stambeno zbrinjavanje gđe. Stanić-Popović Državni ured će ova sredstva koristiti za podizanje vlastitih kapaciteta.

Uz postojanje različitog zakonskog okvira za stambeno zbrinjavanje izvan i na PPDS, posebno diskriminatorsno djeluje činjenica da Srbi povratnici bivši nositelji stanarskog prava moraju plaćati izrazito visoke, gotovo tržišne cijene stanova, budući da kvadratni metar po

ovom programu vlade iznosi od 500 do 700 eura, dok se istodobno drugoj grupi ratnih stradalnika – izbjeglim Hrvatima iz BiH – daruju stambeni objekti potpuno besplatno. Građani Republike Hrvatske su otkupljivali stanove nad kojima su imali stanarsko pravo (1993-1994 god.) po cijenama koje su bile višestruko manje od ovih „povlaštenih“ po kojima bi stanovci trebali otkupljivati Srbi povratnici.

NESTANAK SRBA U HRVATSKOJ

Dodatnu diskriminaciju i „ekskluzivitet“ imaju Srbi povratnici i u postupanjima države kada se isključivo od njih traži da kontinuirano stanuju u svojim obnovljenim kućama. Trenutno se jedino njih kažnjava sa tužbama zbog stalnog neprebivanja u obnovljenim kućama i povratu uloženi sredstava u obnovu, te imaju ekskluzivno pravo ovrhe na njihove mizerne penzije, koje postupke u ime države vodi Državno odvjetništvo. Samo oni moraju stalno prebivati u obnovljenim kućama i gotovo nigdje iz njih ne odlaziti na duži period, dok istovremeno jedino oni ne mogu ostvariti pravo na zaposlenje i kvalitetnu reintegraciju u društvo. Država od njih traži da kon-

tinuirano stanuju u obnovljenim kućama, ali ista ta država ne provodi Ustavni zakon o pravima manjina i ne omogućava im zaposlenje u javnim i državnim tijelima u skladu s člankom 22. istog tog zakona. Moraju stanovati u kućama, ali istovremeno nemaju pravo na dostojanstven život. Predmetni Zakon je naknadno izmijenjen, ali pravne posljedice i dalje ostaju, te Državno odvjetništvo podnosi zahtjeve za ovrhu na temelju provedenih radnji po starom zakonu.

Zbog svega gore iznesenog može se zaključiti da postoji opravdana bojazan da će sustav stambenog zbrinjavanja ove godine krahirati. Osamnaest godina nakon rata još uvijek 49.000 izbjeglih Srba, građana RH, živi u susjednim zemljama i čeka povratak u Hrvatsku. Zakonski okvir za ove osobe izuzetno je nepovoljan i u suprotnosti s višim pravnim normama što uzrokuje kolaps sustava povratka i stambenog zbrinjavanja gdje preko 30.000 zahtjeva čeka na svoje rješavanje, a 11.000 pozitivno riješenih zahtjeva nije provedeno u djelo. Novo državno tijelo uspostavljeno da koordinira i upravlja sustavom povratka i stambenog zbrinjavanja - Državni ured za obnovu i stambeno zbrinjavanje - nije učinilo ništa novo ili konstruktivno da se nagomilani problemi riješe, a lokalni službenici koji rješavaju zahtjeve nemaju jasne instrukcije kako postupati. Usprkos velikom broju zahtjeva RH konstantno smanjuje izdavanja za ovu grupu građana. Regionalni program stambenog zbrinjavanja niti 1,5 godinu nakon uspostavljanja nije zaživio na terenu, a zbog novog Zakona o prebivalištu izbjegli Srbi bi mogli izgubiti pravo na povratak.

Način na koji je Republika Hrvatska kroz zadnjih 15-ak godina „rješavala“ područje održivog povratka srpskih izbjeglica, njihovo stambeno zbrinjavanje i reintegraciju u društvo nije dobar, potpuno je kontraproduktivan i na žalost je više u službi etničkog čišćenja nego održivog povratka i zaštite ljudskih i građanskih prava. Zbog toga je neophodno da Vlada RH napokon napusti deklaratornu razinu dobrih želja i lijepih riječi te, bez kalkulacija i figa u džepu poduzme stvarne i efikasne aktivnosti i mjere kako bi se zaustavila sveprisutna obespravljenost i etnička diskriminacija građana srpske nacionalnosti u području povratka, stambenog zbrinjavanja i reintegracije, te zaustavi njihovo demografsko nestajanje u Republici Hrvatskoj. ■

Visoke otkupne cijene, darivanje stambenih objekata samo jednoj skupini stradalnika, etnička diskriminacija, potpuna društvena nezainteresiranost uz konstantni izostanak političke volje za rješavanje ovog problema, doveli su kategoriju ratnih stradalnika srpske nacionalnosti u položaj grube diskriminacije u kojem nemaju jednaka prava, jednake šanse i jednake uvjete kao i drugi građani Republike Hrvatske, te ih se nastavkom dosadašnje prakse u području stambenog zbrinjavanja potpuno obespravljuje kao građane ove zemlje i dovodi u drugorazredni položaj te dodatno kažnjava...

OTKAZIVANJE BUDUĆNOSTI

Piše:
DRAŽEN
LALIĆ

Svjedoci smo eskalacije političkoga komuniciranja i djelovanja koji svoje uporište crpe u rezervoarima političke prošlosti ispunjene podjelama i sukobima. Javnost je uglavnom zbunjena pred tom opasnom političkom „vožnjom“ u kojoj oni za upravljačem rijetko motre naprijed, a pogled im je gotovo stalno na retrovizoru. Razloge zbog kojih se to zbiva treba mnogo više tražiti u manipulativnim nastojanjima da se zadovolje partikularni interesi navodne političke elite, nego u iskrenim stremljenjima da se pridonese općem dobru putem raščišćavanja prljavština iz prošlosti

Ono što zanima građane Hrvatske uglavnom ne zanima njene političke glavešine. Ta je opreka posebno očita u posljednje vrijeme, kad kriza sve izrazitije zadobiva oblik ekonomske i društvene agonije. Naime, dok se „obična“ čeljad žali zbog egzistencijalnih teškoća i izražava zabrinutost zbog osobne i društvene budućnosti, istaknuti političari, vladajući i oporbeni, unedogled pred kamerama i mikrofonom „pretresaju“ pitanja ideologije i političke prošlosti. Politički akteri se pritom oštro verbalno sukobljavaju, što bitno ometa ionako slabe šanse za uspostavu konsenzusa o načinu izlaska zemlje iz gospodarskih teškoća i njenoga ulaska u bolju budućnost. Evo par primjera skorašnjih takvih sukoba. Tomislav Karamarko je 24. siječnja 2014. označio SDP kao „zločinačku organizaciju“ i nasljednika Saveza komunista Hrvatske koji „nije samo pljačkao i uništavao hrvatski narod u 45 godina bivšeg sustava, nego je i ubijao ljude“, na što je promptno odgovorio za to vjerojatno najpogodniji (upravo je on u rujnu 2010. nazvao tada vladajuću stranku „kriminalnom organizacijom“) Željko Jovanović: „Jedina stranka koja se nalazi na optuženičkoj klupi za pljačku hrvatskih građana je HDZ“. Slično tome, Zoran Milanović je u Saboru 28. siječnja upitao Gordana Jandrokovića „jeste li vi u zatvoru posjetili čovjeka koji vas je za ruku doveo u HDZ“, a bivši ministar vanjskih poslova je uzvratio: „Govorite kao ulični huligan što se i očekuje od nesposobnog skorojevića“.

Javnost je uglavnom zbunjena pred tom opasnom političkom „vožnjom“ u kojoj oni za upravljačem rijetko motre naprijed, a pogled im je gotovo stalno na retrovizoru. Izvjesni novinari i analitičari, oni slobodni od utjecaja ove ili one političke strane, pokušavaju ustanoviti pozadinu skorašnje eskalacije takvoga političkoga komuniciranja i pripadajućega djelovanja. Uglavnom polaze od ocjene kako najmoćniji političari nemaju sposobnosti i/ili odlučnosti da poduzmu istinske reforme odnosno ponude perspektivne programe izlaska iz tvrdokorne krize, ali itekako imaju ambicija da u ovoj izbornoj godini (sljedeća će biti, s obzirom na saborske izbore, još osjetljivija) održe ili ojačaju svoje pozicije. Stoga oni sve učestalije grabe u rezervoare političke prošlosti ispunjene podjelama i sukobima, ističući pritom uglavnom „prežvakana“ ideološka pitanja iz sredine i druge polovine XX.

stoljeća. Takva tumačenja su zapravo sažeta u vapaju brižne Milene Jukić-Ugrin, voditeljice Hrvatskoga radija, na početku emisije Poligraf 31. siječnja ove godine: „Je li nam budućnost tako crna da ćemo se stalno vraćati u prošlost?“

Kakva je to *naša* budućnost (sadašnjega i sljedećih naraštaja građana) da *oni* (dominantni politički akteri) poduzimaju sustavnu regresiju u smislu idejnoga povlačenja na prethodne, niže stupnjeve razvoja društva? Razloge zbog kojih se to zbiva treba mnogo više tražiti u manipulativnim nastojanjima da se zadovolje partikularni interesi navodne političke elite, nego u iskrenim stremljenjima da se pridonese općem dobru putem raščišćavanja prljavština iz prošlosti. Naime, suvremeno se hrvatsko društvo uz pomoć međunarodnih aktera uglavnom kako-tako suočilo sa zločinima, nasiljem i drugim opačinama iz prošlosti,

ŠTO „OBIČAN GRAĐANIN“ MOŽE OČEKIVATI U SKOROJ BUDUĆNOSTI: S obzirom na težinu i dubinu krize, te na odbijanje vladajućih i drugih političkih aktera da poduzmu ili pripreme strukturne reforme, biti će još gore nego dosad. Sve ćemo teže plaćati sve veće račune, imat ćemo još manja primanja nego dosad, neće nam biti lako valjano obrazovati djecu, nervirat ćemo se što mladi ne mogu dobiti posao i zbog toga i drugih razloga nisu voljni imati potomke, zdravstvena zaštita će nam biti lošija, znatno manje ćemo kupovati novine i knjige te odlaziti u kazalište i kino, nećemo kupovati nove automobile i uopće ćemo smanjiti osobnu potrošnju, upadati ćemo u depresivna stanja i „povlačiti u sebe“, trebat ćemo veću pomoć od prijatelja i obitelji, i slično...

kako onima vezane za Drugi svjetski rat i socijalistički režim, tako i za istovrsne pojave koje su se odnosile na posljednje ratove (u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini) te vladavinu HDZ-a iz devedesetih godina; običan čovjek u Hrvatskoj, onaj koji nije slijepo vezan ni za desnu niti za lijevu ideologiju, svjestan je kako su zlodjela u prošlosti počinile različite političke i vojne snage, te da je nužno da se društvo konačno usmjeri na budućnost.

Na pitanja o budućnosti Lijepe naše bi, valjda, ponajprije trebali odgovoriti ovdašnji znanstvenici. Međutim, vrlo teško ijedan učenjak, bez obzira na obrazovanost i kreativnost kojima raspolaže, može računati na to da u ovako složenoj socijalnoj situaciji precizno domisli nastupajuće ekonomske, političke i društvene promjene. Ralf Dahrendorf, njemačko-britanski sociolog i političar, 1990. je u predgovoru svoje knjige „Razmatranja o revoluciji u Europi“ ustvrdio kako su prognoze već i za meteorologe težak poduhvat, a to mnogo više vrijedi za sociologe. Doista, sociolozi i ostali društveni znanstvenici uglavnom se nisu iskazali kao futurolozi. Izazove i mijene budućnosti razmjerno su uspješno, pokazalo se naknadno, valjano promislili i javno obznanili tek pojedini istraživači društva. U svijetu su se u tome npr. iskazali Amerikanci Daniel Bell (o postindustrijskom i informatičkom društvu pisao je još prije četrdesetak godina) i Alvin Toffler (knjiga „Šok budućnosti“ iz 1970. godine je po mnogo čemu vrhunski domet sociološke futurologije). Kod nas je vrijedne takve doprinose, koliko znam, jedini davao Josip Županov koji je, da navedem samo jedan primjer, u intervjuu tjedniku *Danas* u kasno ljeto 1989. (naslov: „Može biti gore“) ustvrdio da će 1991. za Jugoslaviju biti „godina raspleta“ i da „s vrlo velikom vjerojatnošću možemo očekivati regresiju i represiju“.

O svome pristupu analizi budućih zbivanja Županov je pisao početkom 1995., u tekstu koji je kao poglavlje znakovita naslova „Pogled u kristalnu kuglu: sociološka mora“ objavljen u studiji „Poslije potopa“. Velikan naše sociologije je u navedenim i drugim prognozama koristio naputak futurologa prema kojemu se promišljanje budućnosti društva sastoji u „linearnoj ekstrapolaciji postojećih trendova, uz pretpostavku da će se oni nastaviti i u budućnosti nepromijenjeni“. Koristeći taj naputak, Županov je ustvrdio kako okolnost da su sve alternative vezane za rat na prostoru bivše Jugo-

slavije otvorene „ne znači da je budućnost potpuno neprozirna“. Prognozirao je kako će rasplet „balkanske krize“, a time i budućnost Hrvatske, odrediti nepovoljni i u velikoj mjeri autonomni endogeni (unutarjni) demografski i ekonomski trendovi.

KRIZA BLIZU KATASTROFE

Opisani naputak već dugo vremena smatram instruktivnim za analizu budućega razvoja društvenih zbivanja kod nas, pa sam ga uz neke druge načine koristio u svojim promišljanjima toga razvoja. Međutim, tek sam se jednom usudio nešto šire iznijeti svoje prognoze u javnosti: 1. ožujka 2009. *Novi list* je objavio tekst razmjerno velikoga obima „Ogorčenje može biti gorivo za nasilje“ (potpisali su ga novinari Bojana Mrvoš Pavić i Tihomir Ponoš) u kojemu su uz moje analize budućega reagiranja građana na krizu izložene prognoze dviju uglednih znanstvenica - psihologinje Mirjane Krizmanić i ekonomistice Tanje Kesić. Na taj članak, koji je u vrijeme izbijanja ovoga izdanja krize, izazvao pažnju čitatelja, podsjetio sam se prije nekoliko dana kad sam sređivao svoju arhivu. Osobito mi je zanimljivo to što sam tada dao još „tamnije“ prognoze nego što su ih iznijele kolegice Krizmanić i Kesić.

Prije pet godina sam novinarima Novoga lista rekao da je naše društvo zapravo u krizi posljednjih tri desetljeća, pa da nije osnovno pitanje kako ćemo reagirati na krizu s obzirom da smo na nju naviknuti, nego kako ćemo se nositi s produbljivanjem i intenziviranjem krize koja je blizu katastrofe. U pozadini takvoga razvoja sam tada najviše sagledao strukturni problem političke elite i proces „odnarođivanja političara“ i odsustvo ikojega političkoga aktera koji se barem

uspješno pretvara da ga je zaista briga za teškoće ljudi, što će za posljedicu imati socijalnu i političku apatiju. Sličnoga je mišljenja bila i Mirjana Krizmanić, koja je ocijenila kako više nema zajedništva vlasti i naroda prisutnoga u vrijeme Domovinskoga rata te upozorila: „Vlast mora ići s narodom, ali od toga ni traga. Popucat ćemo po šavovima ako oni to ne shvate, a vlast svojim ponašanjem demoralizira obične ljude i primjerima koje daje“. Međutim, i Krizmanić i ja smo prognozirali kako neće doći do većega socijalnoga bunta, što je ona objasnila time što su „Hrvati pasivni i svatko im može raditi što hoće“, a ja uz ostalo okolnošću da su kod nas socijalni nemiri vrlo rijetki i bez snage. S druge strane, i ona i ja smo najavili da će dolaziti do pojedinačnoga nasilja, vezanoga primjerice za kamatare.

Ustanovili smo da će ubuduće biti sve prisutnije individualne strategije reagiranja na krizu. Kesić je najavila promjenu u potrošačkim navikama i štednju na odjeći i kućanskim aparatima, posebno kod pripadnika srednjega sloja koji je kod nas ionako slab i nedostatan broj. Autorica „Tkanja života“ je prognozirala kako će jačati međusobna ispomoc prijatelja i članova obitelji, te uopće „okretanje vriednostima koje se ne mogu kupiti“. Ja sam također ustvrdio da će blagotvornu ulogu u krizi, uz neke druge socijalne stabilizatore kao što je dodatni rad u poljoprivredi, imati obitelj koja je kod nas još uvijek snažna u usporedbi sa sjevernim zemljama, ali da treba uzeti u obzir kako se i obitelj uslijed učinaka urbanizacije i drugih društvenih promjena promijenila, uz ostalo i po tome što zbog depopulacije ima manje članova, deprivacijom uvjetovanoga povećanja egoizma kod dijela

ljudi, ali i zbog raširene nezaposlenosti mladih koja sili mnoge roditelje da materijalno pomažu djeci umjesto da bude obrnuto.

Prognoze prezentirane javnosti putem „futurističkoga“ članka u Novom listu ovdje ponajprije iznosim kako bih ukazao na neke ustanovljene trendove što bi moglo pomoći pri promišljanju izuzetno važne teme budućega razvoja

viziju za budućnost. U javnosti su posebno odjeknule tmurne ocjene *The Economist* (izdanje od 18. siječnja), uz ostalo ona da je „nezaposlenost prešla 20 posto, pa ne treba čuditi što Hrvati gube vjeru u svoje vodstvo - i u Europsku Uniju, kojoj se Hrvatska priključila prošloga srpnja“. Ovdje svakako treba podsjetiti kako je ugledni britanski tjednik ocijenio premijera i šefa oporbe: Zoran Milanović

manje djelima. Marko Biočina, kolumnist Večernjega lista, posljednjega je dana siječnja prognozirao kako će se neozbiljna Vladina politika nastaviti i 2014. godine: „Koliko god bili odlučni upustiti se u verbalni okršaj sa svakim tko im proturječi, u segmentu fiskalne politike premijer Milanović i njegovi ministri odlučni su izbjeći bilo kakav sukob s bilo kojom društvenom skupinom“. Slične prognoze se mogu dati i za drugu ključnu stranku: HDZ će vjerojatno i sljedećih 21 mjesec često „loviti u mutnom“, odnosno nastojati dobiti izbornu podršku isticanjem pitanja vezanih za istrošenu ideologiju, isključivi svjetonazor i prošlost koja je još gora (u posljednjih 19 godina se kod nas barem ne ratuje...) od ove mučne sadašnjosti. Neke nove stranke možda donose neko obećanje, ali to može biti „ludom radovanje“: treba vidjeti kako će se ponašati kad uđu u Sabor i steknu privilegije...

KAKO ĆE SE POLITIČKE STRANKE PONAŠATI U NAREDNE DVIJE GODINE: Iako je predsjednik Vlade Milanović spreman

●●● i odlučan upustiti se u verbalni okršaj sa svakim tko mu proturječi, u segmentu fiskalne politike SDP-ova Vlada izbjeći će bilo kakav sukob s bilo kojom društvenom skupinom. Slične prognoze se mogu dati i za drugu ključnu stranku: HDZ će vjerojatno i sljedećih 21 mjesec često „loviti u mutnom“, odnosno nastojati dobiti izbornu podršku isticanjem pitanja vezanih za istrošenu ideologiju, isključivi svjetonazor i prošlost koja je još gora od ove mučne sadašnjosti. Neke nove stranke možda donose neko obećanje, ali to može biti „ludom radovanje“: tek trebamo vidjeti kako će se ponašati kad uđu u Sabor i steknu privilegije...

gospodarske i društvene krize u Hrvatskoj. Pritom treba uzeti u obzir da su se neke vanjske okolnosti u kojima će se odvijati ti trendovi u međuvremenu, dakle u posljednjih pet godina, znatno promijenile. Prvo, Republika Hrvatska je 1. srpnja prošle godine postala članica Europske Unije, što njenim građanima daje velike razvojne šanse (novac iz europskih fondova, povećanje tržišta i slično). Drugo, kod nas se prije dvije godine zbila druga smjena vlasti na izborima, što je važan pokazatelj kako se demokracija konsolidirala. Međutim, uz te dvije kupice meda sami smo sebi servirali čaše žuči: pokazalo se da europske razvojne šanse vrlo slabo koristimo što nas već dovodi u tegobnu situaciju osujećenih očekivanja; demokracija kod nas boluje od već kroničnih bolesti poput krize vodstva i kadrova odnosno autoritarne prakse unutar stranaka. Mirjana Kasapović u svojoj posljednjoj kolumni opravdano postavlja pitanje: „Jesu li odnosi u strankama njihova privatna stvar u koju se nema pravo miješati nitko izvana?“. Imajući sve to u vidu, u javnosti su već prisutna upozorenja da su procesi europeizacije i demokratizacije, očito mnogo više formalni nego sadržajni, donijeli razočaranje mnogim građanima. Povjesničar Tvrtko Jakovina je nedavno upozorio kako nakon ulaska Hrvatske u EU naši političari više nemaju građanima ponuditi neki zajednički cilj i

nije inspirativan, njemu je ekonomija dosadna, a odlukama zbunjuje i svoje pristalice; Tomislav Karamarko je zbog korupcije HDZ-a nepopularniji čak i od predsjednika Vlade.

DOMINACIJA POLITIKE NAD EKONOMIJOM

Svoj pogled na buduća zbivanja, koji ovdje iznosim samo u kratkoj skici, ne usmjeravam daleko, nego samo do jeseni 2016. godine kada slijede redovni parlamentarni izbori. U sljedećih gotovo dvije godine (unatoč trvenjima unutar vladajuće koalicije i SDP-a ne treba očekivati raspisivanje prijevremenih izbora) na budućnost Hrvatske i njenih građana, kao i dosad, najviše će utjecati djelovanje vodećih političkih aktera, što je uz ostalo moguće sagledati kao nastavljanje trenda dominacije politike nad ekonomijom i drugim područjima života. Na pretežak teret politike sve češće upozoravaju naši intelektualci, pa je tako ekonomist Ivan Lovrinčević 1. veljače ove godine u intervjuu Radiju 101 ocijenio kako „društvo ima materijalne resurse i zato može izaći iz teškoća, ali ima najveći problem s političkom scenom“.

Moguće je očekivati da će vlast i u tom razdoblju, unatoč trudu nekih meritornih dužnosnika da provedu reforme, više pokazivati svoju snagu pričom o ideološkim i povijesnim sporovima, a

A mi „obični“ građani? Što će se događati s nama u tom razdoblju? S obzirom na težinu i dubinu krize, te na odbijanje vladajućih i drugih političkih aktera da poduzmu ili pripreme strukturne reforme, najvjerojatnije će nam biti još gore nego dosad. Sve ćemo teže plaćati sve veće račune, imat ćemo još manja primanja nego dosad, neće nam biti lako valjano obrazovati djecu, nervirat ćemo se što mladi ne mogu dobiti posao i zbog toga i drugih razloga nisu voljni imati (dodatne) potomke, zdravstvena zaštita će nam biti lošija, znatno manje ćemo kupovati novine i knjige te odlaziti u kazalište i kino, nećemo kupovati nove automobile (u posljednjih pola desetljeća broj prodanih novih auta pao je za dvije trećine – od 88.265 u godini koja je prethodila izbijanju krize na 27.802 prošle godine) i uopće ćemo smanjiti osobnu potrošnju, upadat ćemo u depresivna stanja i „povlačiti u sebe“, trebat ćemo veću pomoć od prijatelja i obitelji, i slično.

Reagiranja ljudi na takve neprilike dodatno će pogoršati situaciju: ocjenjujem kako će mnogi nezaposleni i drugi naročito socijalno ugroženi i ubuduće slijediti poruku grafita „Budućnost se otkazuje zbog nedostatka interesa“. Osnovno je pak pitanje kakvo će biti reagiranje „Običnoga Ivana“ (Amerikanci imaginarni prototip građanina nazivaju „Regular Joe“). Jedan prijedlog: neka on i njemu slični otkazu praćenje starih ideoloških i povijesnih sukoba zbog nedostatka interesa. Politički glumci, bez obzira na sve, životno ovise o pažnji publike.■

Nepodnošljivi teret političkog katolicizma

Nema sumnje da je ekumenizam u svijetu, a u nas još više zbog uloga nacionalnih religija u ratnim zbivanjima, u ozbiljnoj krizi, pa treba iznova preispitati njegove duhovne ali i političke motivacije kao i odnose eklezijalnih realnosti i duhovnih stremljenja. Za mene je u ovoj fazi ekumenizam prvenstveno vizija razumijevanja umjesto sukobljavanja te evanđeoski poziv na obraćenje i duhovnu obnovu svih koji nose Kristovo ime. Ratni i poratni antagonizmi doveli su do jačanja homogenizacije naroda po antipluralnom etnoreligijskom obrascu pa se mora iznova i pod hitno svestranom stručnoj analizi podvrgnuti ova naša nezdrava i protudemokratska simbioza nacionalnog i vjerskog. U Hrvatskoj će to ići teško zbog zaostajanja u individualizaciji vjere, svijesti i odgovornosti, zbog izostanka kritičke javnosti i zbog sveprisutnosti "političkog katolicizma"

Piše:
DRAGO
PILSEL

Nesigurnost u sebe, nesigurnost u vlastiti identitet, strah od drugog i drukčijeg, pa i bolesna ljubomora nastala iz toga, svaki nam se danom pokazuju kao pokretači zla, kao pokretači terora. Misa za Pavelića, biskup koji nasrće na čirlicu, onaj drugi koji ministra pita "ima li vaginu?" ili, jer se i to dogodilo, odbijanje da se prisustvuje komemoraciji Međunarodnog dana sjećanja za žrtve holokausta (HBK je bila prezaposlena pa su u Sabor poslali svećenika trećeg ranga)... sve je to teror. Sve je to nemir. I sve to upućuje na, više ni sam ne znam koliko sam puta to konstatirao u ovim kolumnama, činjenicu da i Crkva bježi od svoje ideje, bolje reći evanđeoskog zahtjeva. Naime, ako bi Crkva ostvarivala plan pontifikata pape Franje: "Siromašna Crkva – Crkva za siromašne", većih problema i spomenutih, naročito nacionalističkih devijacije ne bi bilo. Kako kaže dr. fra Ivan Šarčević, prof. na franjevačkoj

teologiji u Sarajevu, kršćani su na mnogo načina zabrazdili ali nigdje nisu više izdali misiju kao u socijalnom području. Nigdje! Usprkos pomaganjima i karitasima. Crkva ima strah od "lijevoga" do te mjere da ne vidi da joj se "desno", nacionalističko i kapitalističko, kao najbezbožnije ideologije uvlače u srce i jedu joj dušu.

Pa, stoga, pitanje je na mjestu: "Može li se Crkvi dogoditi da se uruši sama u sebe?" Ovisno kako je promatramo. Ako to činimo u njenoj hijerarhijskom uređenju, ona unutra može tavoriti, loše funkcionirati, biti bez ikakvog pozitivnoga značenja, i,

naravno, društveno štetno, ali ako gledamo takozvane male ljude, manje zajednice, neke kršćane, svećenike i njihovo djelovanje, koji su također Crkva, Crkva se može smatrati vitalnom. No, ipak, modernoj Crkvi najteži je problem takozvana politička religioznost, politički katolicizam, barem što se nas ovdje u Hrvatskoj i regiji tiče. Što se tiče Zapada, kršćanstvo je (svejedno bilo ono katoličko, pravoslavno ili neko treće) postalo "građanska religija". Izgubilo je proročki element, upustilo se u supermarketско duhovnjaštvo ili sektaško fundamentalističku utakmicu. To je sve više prisutno u nas.

●●● **BAUK SEKULARIZMA:** Sekularizacija kojoj se toliko opiremo, zapravo nije neprijatelj nego osloboditeljski saveznik kršćanske vjere jer se u sekulariziranim zemljama kršćane uvažava, cijeni i poštuje, jer govore iz skromnosti i dobrote, a ne ideološke nepogrešivosti...

Zašto sam spomenuo Papu? Ovo što papa Franjo čini velika je promjena. On mijenja klimu u Crkvi. Ali dok to što govori i radi stigne do nas - to može potrajati pa i zagubiti se na putu, u prijevodu, u naglascima. U svakom slučaju,

moći, ali je ostao u Crkvi. Hijerarhijska crkva, institucionalni vrh, pa i mnogi vjernici nikako da shvate da problem nije uvijek u vanjskom neprijatelju od kojega se bojiš za tijelo, da te ne ubije, ili da je sav problem da ćeš ostati gladan, kako

ti i njima slični zločini ili da se pronalaze mehanizmi njihova relativiziranja (kao što se i dalje relativiziraju Jasenovac ili Jadovno), nadasve upiranjem prsta na tuđe zlo, čemu onda još kršćanstvo, čemu kršćani na našim prostorima. Tko je, nakon svega, uopće toliko samodopadan, đavolski ohol, da se uopće usudi nazvati kršćaninom?

Očajnička Bonhoefferova tvrdnja s obzirom na ponašanje njemačkih kršćana u razdoblju nacionalsocijalizma "Uništava nas nevidljivost!" pogađa neumoljivo i kršćane s područja bivše Jugoslavije, zahtijevajući konkretan odgovor: Zašto je evanđelje 90-tih godina u nama bilo nijemo i zašto to, u odsudnoj mjeri, još uvijek jest? Tko je umjesto Isusa Krista bio naša savjest i tko to još uvijek, unatoč pretvaranjima, jest? Jer, to je naš problem: tko ima snage svjedočiti, ne saviti kičmu, praštati i priznati zablude?!

Ideologija, evidentno je, mora imati daleke, nedokučive, neprovjerljive i nedodirljive, dakle neupitne autoritete. Već je njihovo provjeravanje, dovođenje u pitanje bilo čega od onoga kakvim ga je ljudski mit konstituirao nedopustivo, ako nije i zločin koji podliježe sankcioniranju s najtežim posljedicama, kako nam to

POLITIČKI KATOLICIZAM: Crkvi u Hrvatskoj najteži je problem takozvana politička religioznost i politički katolicizam. Što se tiče Zapada, kršćanstvo je postalo "građanska religija", izgubilo proročki element i upustilo se u supermarketско duhovnjaštvo i sektaško fundamentalističku utakmicu...

Papa Franjo mijenja i vanjsku atmosferu, manihejsku atmosferu u kojoj se točno znaju neprijatelji, u kojoj ih se optužuje i demonizira. Mislim da ga mnogi, politički gledano, dakle svi moćnici i bogataši, kao i moćni i bogati crkveni prelati, kao i oni duhovnjaci koji preziru svijet i radosna čovjeka, neće prihvatiti i ne prihvaćaju (u Hrvatskoj ga se iz redova Crkve i otvoreno izruguje), jer on ima latinoamerički odnos, odnos teologije oslobođenja prema bogatstvu i moći u društvu i svijetu, odnosno on toliko postavlja evanđeosku, radosnu, otkupiteljsku dimenziju vjere u prvi plan da svi slabi, siromašni, grešni, društveno obespravljeni postaju glavni autoritet i kriterij vjere i crkvenosti.

Ako se to prerekne u naše vrijeme, onda treba reći i ovo: korištenje svetoga prostora i svega svetoga samo za vlastitu korist, ili za političke ciljeve - opet se vraćamo na ono što je najteži problem suvremene Katoličke crkve, na politički katolicizam - to je zlorabljenje svetoga i svetoga prostora za trgovinu. Gotovo se nigdje kao u Crkvi i religijskim institucijama ne može dobro živjeti od "svete trgovine", na Isusovu križu, na patnji i siromaštvu drugih, na bolesti i traumama drugih, na zloupotrebi Božjega imena i Božje volje. Ali slabo gdje se u svijetu tako iskreno može svjedočiti Isusov put solidarnosti i Božjega milosrđa kao u Kristovoj crkvi.

NACIONALIZAM, DIVLJI KAPITALIZAM I RELIGIOZNO LICEMJERJE

Zašto je papa Franjo uzeo to ime? Jer je svjestan da je Crkvu teško braniti ali to treba činiti iznutra. Ni Franjo Asiški nije deinstitucionalizirao Crkvu. On se izmakao izvan svih pozicija prelatura i

kaže dr. Šarčević. Neprijatelj se uvlači, obitava samo srce. To je u nas nacionalizam, to je i neoliberalni kapitalizam, divlji kapitalizam... To je i religiozno licemjerje. Tako je nekako po redu društvenosti. U nas je najveći problem nacionalizam, taj lucifer sa svijetlim licem moga tobože nedužnoga naroda. On se uvukao u nas, ispija nam dušu. O tome želim danas nešto više reći ma da sam svjestan da se ponavljam. Moram!

LAGODAN ŽIVOT PRELATA: Gotovo se nigdje kao u Crkvi i religijskim institucijama ne može dobro živjeti od "svete trgovine" na Isusovu križu, na patnji i siromaštvu drugih, na bolesti i traumama drugih, na zloupotrebi Božjega imena i Božje volje...

"Bili smo nijemi svjedoci zlodjela, prani smo mnogim vodama, naučili smo umijeće pretvaranja i mnogoznačnog govora, preko iskustva postali smo nepovjerljivi prema ljudima i često smo im morali ostati dužni istinu i slobodnu riječ, u neizdrživim sukobima postali smo mekušci ili možda čak i cinici. Jesmo li dakle još potrebni?" (Bonhoefferova Etika). Nakon nacionalističkog ludila 90-tih godina prošlog stoljeća ovaj bi radikalni Bonhoefferov upit morao stajati u središtu egzistencije svakog kršćanina s područja bivše Jugoslavije i to kao cijena čak i puke primisli o tome da se o sebi usudi razmišljati kao o kršćaninu. Doista, ako su među nama bili mogući Vukovar, Srebrenica i Sarajevo, i k tomu još, ako se i dalje pronalaze načini da se negiraju

demonstrira i suvremeni politički islam. Jedan Bog, jedna Istina, jedan Vođa, jedan (izabrani) Narod. Apsolutni monizam! pisana izravno protiv nacionalsocijalizma i to većim dijelom u vrijeme njegova trijumfa, Bonhoefferova *Etika* se pred nama ne pomalja samo kao neumoljiv zahtjev da konačno trijezno i pošteno priznamo istinu o našoj kršćanstvenosti, o kojoj, između ostaloga, svjedoče i kosti desetina tisuća žrtava posljednjeg rata, još uvijek razasutih po dolinama, brdima i jamama BiH (i Hrvatske), dok se istodobno, beskrupulozni zločinci na sve strane slave kao nacionalni heroji (i to ne samo s političkih govornica već i s oltara); naprotiv, ona pred nama stoji i kao ohrabrenje da unatoč neporecivim zakazanjima, ljudskim i kršćanskim,

preuzmemo odgovornost za daljnji život kroz obnovu, jer upravo tome u konačnici smjera Bonhoefferova *Etika*, ništa manje nego njegova cjelokupna teološka misao: "Zadnje odgovorno pitanje ne glasi kako da se herojski povučem iz neke afere, nego kako će dalje živjeti neko buduće pokoljenje." Jer, opet je Bonhoeffer, onkraj bilo kakve rezignacije i pobožnog bježanja, trezven u duhu hladne kirurške preciznosti o kojoj ovisi ugrožen ljudski život: "Nećemo trebati ni genije ni cinike, ni preziratelje ljudi, ni rafinirane takmičare, nego priproste, jednostavne, prave ljude. Hoće li naša nutarnja otpornost biti dovoljno jaka protiv onoga što nam je nametnuto i naša iskrenost prema samima sebi dovoljno bespoštedna da bismo opet našli put do jednostavnosti i čestitosti?"

RAZUMIJEVANJE UMJESTO SUKOB-LJAVANJA

Usušujem se zato, kao proročki zahtjev, zavapiti za rušenjem naše trijumfalističke slike o vlastitoj kršćanstvenosti, ali ujedno i kao proročki program naše ljudske i kršćanske obnove, ne bi li se u nama, osobno i zajedničarski, konačno počelo začinjati ono što je prema Bonhoefferu cilj kršćanske etike – "Riječ je o uobličavanju Kristova lika među nama." – što se, daka-ko, ne postiže veličanstvenim riječima nego odvažnim i odgovornim djelima: "Djelo je prva ispovijest kršćanske zajednice pred svijetom." Čak niti razlika

u stupnju krivnje i stupnju spremnosti da se krivnja za nacionalističko ludilo 90-tih godina prošlog stoljeća prizna u dvije najveće kršćanske crkve na području bivše Jugoslavije, Srpske pravoslavne i Katoličke – ta se krivnja zapravo korijeni u višestoljetnom kompromisu između nacionalističkog i kršćanskog u njima i to u korist nacionalističkog s gušenjem etičkog karaktera kršćanske objave, onoga što je otkrio Bonhoefferove teološke misli i same *Etike* – nipošto ne otupljuje oštricu Bonhoefferove nepobitne tvrdnje da jedino "u spoznaji krivnje započinje proces čovjekova suoblikovanja s Kristom". Drugačije kazano, priznanje krivnje preduvjet je opravdanja i obnove, ljudske koliko i kršćanske.

Koristio sam analizu koju je ispisao sarajevski teolog Alen Kristić da bih, na kraju, apelirao na sve one koji ovo čitaju: nema sumnje da je ekumenizam u svijetu, a u nas još više zbog uloga nacionalnih religija u ratnim zbivanjima, u ozbiljnoj krizi, pa treba iznova preispitati njegove duhovne ali i političke motivacije kao i odnose eklezijalnih realnosti i duhovnih stremljenja. Za mene je u ovoj fazi ekumenizam prvenstveno vizija razumijevanja umjesto sukobljavanja te evanđeoski poziv na obraćenje i duhovnu obnovu svih koji nose Kristovo ime.

Zajedno s mojim mentorom i prijateljem, dr. Peterom Kuzmičem, mogu reći i ovo: ratni i poratni antagonizmi doveli su do jačanja homogenizacije naroda po antipluralnom etnoreligijskom

obrascu pa se mora iznova i pod hitno svestranom stručnoj analizi podvrgnuti ova naša nezdrava i protudemokratska simbioza nacionalnog i vjerskog. U Hrvatskoj će to ići teško zbog zaostajanja u individualizaciji vjere, svijesti i odgovornosti, zbog izostanka kritičke javnosti i zbog nepodnošljivoga tereta i sveprisutnosti "političkog katolicizma".

O tom posljednjem, za pluralnu demokraciju i za vjeru jednako štetnom fenomenu, analitički je do sada najbolje progovorio preminuli poznati katolički religijolog Željko Mardešić u svojim kapitalnim knjigama "Lica i maske svetoga" i "Rascjep u svetome" (Kršćanska sadašnjost), koje bi morale postati obaveznim štivom svakog mislećega građanina. Mardešić je argumentirano pokazao da sekularizacija, kojoj se toliko opiremo, zapravo nije neprijatelj nego osloboditeljski saveznik kršćanske vjere jer se u sekulariziranim zemljama kršćane "uvažava, cijeni i poštuje, jer govore iz skromnosti i dobrote, a ne ideološke nepogrešivosti". Svjestan sam da mnogi pluralizam stavljaju pod sumnju jer vodi u etički relativizam te time navodno potkopava katolički moralni nauk, ali njima treba odgovoriti da se tog nauka većina deklariranih katolika već odavno ne drži te da je takvo razmišljanje slično kritici demokracije kao poretka u kojem vlada nered. Pluralizam i demokracija od svih nas traže više tolerancije, ali i individualne zrelosti i osobne odgovornosti. Drogog puta u budućnost (i Europu) nema! ■

Zbog politike nezamjeranja Plan 21 nikad neće postati Plan 383

Ovdašnje stranačke oligarhije sklone su strukturnim promjenama isključivo za trajanja predizbornih kampanja, nakon čega u pravilu "dižu ručnu"

Piše: HRVOJE PRNJAK

Ovdje imate politiku koja ne rješava probleme, već rješenja daje kada je na to natjera nužda. To ovdje nije slučaj samo kada je u pitanju ekonomija, tako je i s drugim pitanjima... Ne mogu procijeniti kada će ta nužda natjerati da se pristupi reformama, ali stvari tako ovdje funkcioniraju... Postoje neuspješne zemlje koje tako traju desetljećima...

Uvodni citat zapravo su riječi Vladimira Gligorova, uglednog ekonomskog analitičara s bečkog Instituta za međunarodne studije. Preciznosti radi, treba kazati da su izgovorene u Srbiji, za nedavnog gostovanja na B92, ali i te kako važe i za Hrvatsku, budući da ni članstvo u Europskoj uniji nikoga ne abolira od neuspjeha. Jer, nespремnost na reforme, što zbog političke pragme i kalkuliranja, a što zbog nesposobnosti i neznanja, ono su što - unatoč različitim statistikama ekonomskih tablica - "spaja" dvije susjedne zemlje na način koji čudi samo one koji površno prate (ne)prilike u njima.

Ima nešto i u ostavkama. Onima koje su podnesene, ili su trebale biti. Kako gdje. No, povodi su gotovo sinkronizirani. Tako se u Hrvatskoj jedno vrijeme pričalo o potrebi rekonstrukcije Vlade - pogotovo kad je riječ o ministrima izravno angažiranim oko gospodarskih pitanja - koja je i sama priznala da u prve dvije godine mandata nije uspjela pokrenuti kotač gospodarskog razvoja iz blata krize (rekao bi premijer Zoran Milanović: "Idemo malo presporo, ali smo na pravom putu", ili "Izuzev gospodarskog rasta, svi ostali rezultati su ovdje").

Istodobno, u Srbiji se jedno vrijeme pričalo o ostavci ministra privrede Saše Radulovića. On nije ostao samo na najavi, već je stvarno podnio ostavku. Tu je priču ipak ubrzo zasjenila informacija o raspisivanju novih izbora 16. marta, što

će reći da će se vrlo vjerojatno izmijeniti čitava garnitura ministara.

Kada je sredinom januara izjavio da "neće više biti ministar ako reforme ne prođu" - misleći na novi Zakon o radu i prateće zakone - mnogi su pomislili kako se radi o jeftinom političkom žongliranju teškim riječima, ili o prodavanju magle za dnevno-političke potrebe. Međutim, pokazalo se da Radulović stoji iza svojih riječi, a to - priznat ćete - u politici na ovim prostorima i nije tako česta pojava. Zato se, rekli bi cinici, i zadržao u ministarskoj fotelji manje od pet mjeseci.

U priopćenju kojim objašnjava razloge zbog kojih je podnio ostavku, Radulović, inače elektroinženjer po struci, s iskustvom u svjetskom IT biznisu te u konzultantskim i financijskim poslovima,

milijuna dolara godišnje. Potom je nešto govorio u uvođenju reda u javni sektor, kroz model korporativnog upravljanja i oslanjanje na privatni sektor. Spomenuo je i sređivanje bankarskog sektora... Ali i zaključno naglasio: "Nijedna od ovih reformi nije provedena".

Radulović nadalje konstatira: "Paket mjera ekonomske stabilizacije je potpuno promašen... Budžet za 2014. je neodrživ, u dijelovima neozbiljan i ni približan onome što je Srbiji potrebno. Da spomenem samo jednu stvar: bez ikakvog pisanog dokumenta, samo na osnovu usmenih informacija iz treće ruke, očekujemo 3 milijarde eura od UAE. Smanjenje nameta na rad i uvođenje progresivnog oporezivanja kao ključna mjera poticanja privrede i suzbijanja sive ekonomije

HRVATSKA & SRBIJA: Nespремnost na reforme, što zbog političke pragme i kalkuliranja, a što zbog nesposobnosti i neznanja, ono je što unatoč različitim statistikama ekonomskih tablica "spaja" dvije susjedne zemlje...

srpskoj javnosti otprije poznat i kao lucidni blogger, precizno navodi popis neprovedenih reformi. I utoliko se čini da ovo i nije toliko priča o njemu, koliko o stupnju zrelosti ovdašnje stranačke demokracije, čiji stupovi moći po dolasku na vlast očito olako zaboravljaju fraze o brizi za "opće dobro".

Radulović tako nabraja regulatornu reformu, odnosno izmjene Zakona o stečaju, Zakona o privatizaciji, Zakona o radu i Zakona o planiranju i izgradnji, što bi trebalo rezultirati poboljšanjem gospodarske i investicijske klime. Spominje i smanjenje nameta na rad, što bi trebalo pomoći u suzbijanju sive ekonomije i crnog tržišta. Pa navodi završetak restrukturiranja 153 poduzeća koja po studiji Svjetske banke državu stoje više od 750

je napušteno bez ozbiljne rasprave, ne samo kao dio budžeta za 2014. godinu, već i u 2015. i 2016. godini".

Radulović kao adresu s koje su stizali klipovi u njegova kola jasno navodi kabinet prvog potpredsjednika Vlade Aleksandra Vučića, odnosno, politiku nezamjeranja sindikatima i nižim struktura-ma moći, kojima bi reforme mogle izmaknuti tlo pod nogama. Ali ovo nije priča o dvije taštine koliko o tome da stranačkim oligarhijama, koje nisu jučer nastale, uistinu ne odgovaraju reforme u koje se za trajanja kampanja i sami kunu - jer bi inače ostali bez "privilegija u javnom sektoru, a sve na štetu građana", kako je konstatirao u svom "oprošajnom pismu" i Radulović, nesvjesno razotkrivajući stvarnu pozadinu stranačkog zalaganja

za "opće dobro" koje se očito lako iscrpljuje kad se podmire potrebe stranačkih križaljki.

"U tome ih podržavaju i neodgovorna rukovodstva poduzeća u ovom sektoru", kazat će bivši ministar privrede, koji se ne može iščuditi potrebi samozavaravanja i "punog povjerenja u arapska, kineska, ruska, bjeloruska i druga čuda, netransparentne ugovore, subvencije, i sve ostale propale politike koje su izgleda jedina politika na koju se zaista i iskreno računa". Stopiranje reformi radnog zakonodavstva imalo je i svoju izravnu cijenu: Svjetska banka trenutačno je stopirala kredit od 250 milijuna dolara. Na čekanju su iz istog razloga i potencijalne inozemne investicije.

vatskoj je zabilježeno još koncem 2007. godine. Dakle, prije dolaska na vlast aktualne koalicije. No, niti u posljednje dvije godine izvoz se nije oporavio, kao niti potrošnja građana, u konačnici ni BDP. Rezovi u javnom sektoru su često spominjani, ali baš nešto i nisu realizirani, što su o objelnici koalicije u Banskim dvorima priznali i premijer i ministri u Vladi.

Brojke, uostalom, ne lažu: domaća industrijska proizvodnja u stalnom je slobodnom padu. Mehanizam predstečajnih nagodbi zasad je još uvijek samo mutna predodžba preživljavanja prezaduženih tvrtki, čija konkurentnost najčešće odgovara živosti tek operiranog pacijenta, i nije nikakvo jamstvo prekida tradicije poslovanja na dug. Ekonomska analitičarka

na zaključak dr. Ive Tomić, asistentice s Ekonomskog instituta u Zagrebu, koja se posebno bavila problemom nezaposlenosti mladih, po kojoj jednostavno nema tih mjera zapošljavanja koje će povećati zaposlenost dok se ne počne otvarati više radnih mjesta nego što ih se zatvara.

Privatni sektor je pri tom posebno "nagrabusio": u usporedbi s krajem 2008., u privatnom je sektoru izgubljeno 180.000 radnih mjesta, dok je zaposlenost u javnom sektoru (u javnoj upravi, sektorima obrazovanja i zdravstva) u međuvremenu povećana za 11.000!

Istodobno, borba s prekomjernim deficitom mogla bi lako postati trajni okvir poslovanja u Hrvatskoj ukoliko ne dođe do rasta BDP-a, a to se ipak ne događa samo nečijom dobrom voljom, ili možda dekretom ili uredbom. I uzalud se ministar financija Slavko Linić ljutio na poduzetnike zbog izostanka njihovih ulaganja, a on je, eto, sve poduzeo da stvori preduvjete za takvo što...

Zbog zbroja svih tih ekonomskih "mjera", pri čemu se ekonomska politika zapravo svodi na "krpanje" održivosti proračuna, a rast duga je gotovo jedina konstanta domaće ekonomije, Hrvatska će - kako primjećuje ekonomist Velimir Šonje - "za koju godinu vjerojatno postati najzaduženija tranzicijska država koja će na prvom mjestu prešći Mađarsku koja je vodeće mjesto držala cijelo desetljeće".

SDP-ov Plan 21 više nitko i ne spominje. On je danas tek uspomena na davni entuzijazam iz oporbenih dana, romantizirani predizborni popis lijepih želja i planova. Ne znam koliko je članova Vlade čulo za Plan 383. Naime, tako se popularno naziva aktualni kineski državni reformski program, u kojem brojka tri označava glavne koncepte (tržište, državu koja se sve više povlači iz ekonomije i korporacije), osmica broji područja na kojima će se provoditi reforme (porezi, financije, državna sredstva, strana ulaganja, vlasništvo nad zemljom, socijale, uprava i inovacije), a posljednja trojka simbolizira broj paketa za lakši pristup tržištu (povezivanje produktivnosti i socijalne sigurnosti, uz povećanje mobilnosti stanovništva). Eto, ako netko slučajno nije znao, sad znamo i to.

Naposlijetku, planirati i teoretizirati znamo i sami. Barem je to dokazano. Još samo da nam, prije nego što nas nužda natjera da se nešto konkretno i poduzme, netko lijepo objasni da je najbolja teorija - praksa...■

PREMIJEROVA BRZINA: Premijer Milanović se nedavno obratio i šefovima javnih poduzeća da, kako je rekao, odgađanja reformi više neće biti. Jedini problem je u tome što se Milanović obratio čelnicima javnih poduzeća u srijedu, 29. januara 2014., dakle, s dobre dvije godine zakašnjenja...

Nasuprot kolektivnom iščekivanju spasonosnih investicijskih čuda, Radulović tvrdi: "Za Srbiju postoje dva puta - jedan je propala ekonomska politika subvencioniranja, korupcije, partijskog zapošljavanja, samovolje pojedinaca, pljačkaške privatizacije, parazita koji žive na leđima društva i drugi, mnogo teži, put odgovornosti, napornog rada, domaćinskog ponašanja, pristojnosti, institucija sistema".

Ako se netko i dalje želi praviti lud, pa se zapitati - kakve to veze ima s Hrvatskom, odnosno, kakve veze ima jedna ministarska ostavka u Srbiji s nepodnesenim ostavkama u Hrvatskoj, evo i odgovora. Istina, duljina trajanja recesije nadilazi trajanje mandata aktualne vlasti. Prvo kvartalno smanjenje BDP-a u Hr-

Maruška Vizek u tom kontekstu posebno ističe fenomen "parajavnih poduzeća", tj. onih poduzeća "koja su na prvi pogled privatna, a posluju isključivo s državom". Njihovo održavanje na životu samo produbljuje krizu, drži ona. Premijer Milanović se nedavno obratio i šefovima javnih poduzeća da, kako je rekao, odgađanja reformi više neće biti. Jedini problem je u tome što se Milanović obratio čelnicima javnih poduzeća u srijedu, 29. januara 2014., dakle, s dobre dvije godine zakašnjenja... Ministar rada dr. Mirando Mršić je, u nemogućnosti da se pohvali otvaranjem novih radnih mjesta, 2014. proglasio "godinom borbe protiv rada na crno". Nema sumnje, broj zaposlenih će se na taj način do Nove godine povećati za barem koju stotinu... I zato vrijedi podsjetiti

ZA SRBE MIRNA REINTEGRACIJA JOŠ NIJE ZAVRŠILA

Šesnest godina od završetka mirne reintegracije i 18 godina od potpisivanja Erdutskog sporazuma mnoge stvari u Vukovaru još nisu rešene, a nit jedna vlast, HDZ-ova ili SDP-ova, nije ništa napravila da se napokon reše otvorena pitanja Srba na ovom području – rezimira predsednik zajedničkog veća opština i saborski zastupnik SDSS-a Dragan Crnogorac

Razgovarala:
DRAGANA
ZEČEVIĆ

Sredinom januara navršilo se 16 godina od završetka mirne reintegracije. Tim povodom u organizaciji Evropskog doma Vukovar održan je okrugli sto „Mirna reintegracija Hrvatskog Podunavlja – 16 godina posle“ na kome ste učestvovali i ukazali na niz nerešenih problema koji i danas, 16 godina nakon završetka tog procesa, opterećuju srpsku zajednicu. Tko je odgovoran za takvo stanje i da li je mirna reintegracija, kako se može čuti u poslednje vreme, za Srbe bila „šarena laža“?

- Odgovorna je Vlada RH, vodstvo ove zemlje. Zato što jedino Vlada ima legitimitet da donosi zakone, zakonske propise, podzakonske akte, a isto tako i da ih provodi, kao i obaveze koje je preuzela. Mi kao građani moramo da poštujemo te zakone, propise i odluke vlasti. Kroz proces mirne reintegracije, te dve godine prelaznog perioda, onaj deo koji se odnosi na reintegraciju područja i uspostavljanje suvereniteta RH, institucija vlasti i funkcionisanje države te povra-

tak pripadnika većinskog naroda, uspešno je proveden. Država je ujedno preuzela i obavezu da se ispoštuju sva prava prema ljudima koji su ostali na reintegrisanom području, a to su bili većinom Srbi. Mi smo ušli pošteno u ovu priču, ali ni posle 16 godina od završetka tog procesa, a 18 godina od potpisivanja Erdutskog sporazuma mnoge stvari još nisu rešene.

dobro znamo da nije tako. Niko se ne može sakriti ko je počinio ratne zločine. U bilo kom trenutku, kada se nađu valjani dokazi da se bilo ko može osumnjčiti za ratne zločine, da mu se može suditi za ratne zločine ti procesi mogu da krenu. Bez obzira koliko godina je prošlo. Međutim, mi vrlo dobro znamo kako su ti procesi išli do sada. Da su mnogi bili bez materijalnih dokaza, pravih,

●●● **O SRPSIM ŽRTVAMA:** Tko je ubijao Srbe na vukovarskom području pre ratnih dešavanja? Gde su ti Srbi koji su nestali? I dan danas se ništa ne zna o njima. Njihovim porodicama nije priznat nikakav status...

Koja su to pitanja i problemi koji i danas, 16 godina posle, opterećuju ovdašnju srpsku zajednicu?

- U prvom redu nestali, civilne žrtve rata, ekshumacije posmrtnih ostataka i procesuiranje ratnih zločina. Nama je obećano da će biti svega 150 ljudi koji će se procesuirati sa srpske strane za ratne zločine. Međutim, vrlo

čvrstih činjenica. Mnogobrojna su bila hapšenja, privođenja, zadržavanja u pritvorima. Pročitao sam jedan interesantan naslov da su se mnogim Srbima ti pritvori pretvorili u takmičenje u samicama i zatvorima, bez osnova. Nažalost, još ima takvih ljudi. Zatim pitanje državljanstva, nema mnogo ljudi koji nisu rešili to pitanje, ali i dalje ono nije

rešeno u potpunosti, kao i konvalidacija radnog staža, isplata penzija, povrat imovine, zbrinjavanje bivših nosilaca stanarskih prava, obnova pa čak i pravo na srazmernu zastupljenost kod zapošljavanja, pravo na registraciju srpskih škola, odnosno obrazovnu autonomiju. Prema zakonu, ali i obavezama iz Erdutskog sporazuma u policiji, pravosuđu i nekim drugim državnim i javnim službama zagarantovana su određena mesta, pozicije zamjenika načelnika, pomoćnika šefa sektora, što nažalost u mandatu ove vlade nije ispoštovano. Čak nisu imenovali ni pomoćnike ministara. Mi i dalje tražimo da se to pitanje reši. Ovo je trebalo biti davno rešeno. Po meni mirna reintegracija, što se tiče ovih pitanja, još nije završena.

ciljeve, a to su ulazak u NATO i EU. Dakle ili pritisak izvana ili eventualno položaj političkih partija u Saboru, tu pre svega mislim na SDSS, koji bi doprineo, kada bi se našao u situaciji da postavi ova pitanja, da Vlada mora da ih reši. U ovoj situaciji mi nismo u toj poziciji iako je gradimo. Nažalost, prošlo je dosta vremena, već dve godine ove Vlade, a vidite kako stvari idu, da ni država ne ide u željenom pravcu. Bez obzira na to mi moramo da očekujemo i insistiramo da te stvari budu rešene. Mislim da je i običnim građanima jasno da su ove stvari već davno iza nas i da su rešene, mnoge stvari koje su pred nama i koje nas očekuju bi puno lakše mogli zajedno da rešavamo. I mi bi kao zajednica imali poverenje u vlast i društvo, da se nas ne

●●● **O DEVOJEŽIČNOSTI:** Ni jedno mesto u Hrvatskoj koje ima više od 33 odsto Srba nema dvopismene natpise na ulazima, a prema zakonu bi moralo da ima...

Ima li naznaka da bi neko od ovih pitanja moglo biti rešeno u dogledno vreme?

- Vlast je odgovorna, a kako se smenjuje vlast u ovoj državi, niti jedna vlast, HDZ-ova ili SDP-ova, nije ništa napravila po tom pitanju. Čak smo se nadali i još uvek se nadamo, nakon što je Hrvatska postala članica EU da će se neke stvari napokon rešiti. Međutim, vidite šta se desilo kad je Hrvatska ušla u Uniju, da je krenula unazad. Odnosi nisu dobri. Pitanje prava na dvojezičnost se ne provodi. Ne može da se reši pitanje dvojezičnih tabli, a kako će onda da se reši pitanje ratnih zločina? Ko je ubijao Srbe na vukovarskom području pre ratnih dešavanja, gde su ti Srbi koji su nestali?! I dan danas se ništa ne zna o njima. Njihovim porodicama nije priznat nikakav status. To su pitanja za koja verujem da bi uz pritisak izvana ili ako se nađemo u dobroj političkoj poziciji pa uspemo da ispregovaramo, mogla biti rešena. Inače, po meni nema trećeg rešenja. Hrvatska je ostvarila svoje

diskriminiše, da nas se ne postavlja na neko posebno mesto jer kad se god spomene srpsko pitanje uvek se pravi problem.

Kada se osvrnemo na godinu iza nas, na skupštini ZVO-a je ocenjeno da je došlo do pogoršanja stanja prava srpske zajednice na području istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srema. Posebno zabrinjava porast incidenata na međunacionalnoj osnovi, otvorenog političkog delovanja protiv srpske zajednice i incidenata u školama na srpskom jeziku. Kako to komentarišete i da li je u takvoj atmosferi mržnje i straha moguće rešavati probleme o kojima ste govorili?

- Uvek se za sve probleme u Hrvatskoj nalazi krivac u srpskoj zajednici. U Hrvatskoj se loše živi. Hrvatska je u lošoj situaciji. Treba da se nadamo boljem, ali ne treba da pričamo da sad dobro živimo. Znamo da nije dobro i znamo, da bi nam bilo bolje, moramo svi da se odrekemo mnogo toga. Međutim, to se nije dogodilo. Za sve probleme, koji sada

Dragan Crnogorac - predsednik ZVO-a i SDSS-ov saborski zastupnik

izlaze na videlo, za sve su Srbi krivi! I onda se stvori jedna javna slika, kojoj doprinose i mediji u Hrvatskoj, i onda su u svim tim obradama tema putem medija Srbi krivci pa se nađu ljudi koji žele da uzmu „pravdu“ u svoje ruke. I onda sledi obračun, pišu se parole,

mi smo doneli zaključak da ćemo ići sa zajedničkom inicijativom, da se napravi zajednički dopis svih srpskih organizacija, da budemo jedinstveni, bez obzira što u pojedinim situacijama imamo različite političke poglede jer delujemo na različitim teritorijama i imamo različite

verovatno vrlo brzo o tome odlučivati, pritom mislim na Sabor, Vladu i Ustavni sud. Šta će se desiti? Ne znam. Verujem da će tu negde, u tim koracima koji nam slede, iz EU verovatno doći jedno veliko NE koje će morati svi da poslušaju. Protivnici ćirilice kažu da ne žele dvojezične table u Vukovaru jer je to mesto posebnog pijeteta, iako sam mišljenja da će i Ustavni sud, najverovatnije, da odbije takav predlog novog Statuta grada Vukovara. Što se tiče Vukovara znamo da su i mnogi Srbi stradali u tom gradu, pre ratnih dejstava i do danas se ne zna gde su ti ljudi. Za rat u Vukovaru krive Srbe. Po meni krive su obe strane jer se zna ko je vršio represiju uoči rata u Vukovaru. Kažu da table ne žele u Vukovaru, a skidaju se i u Mirkovcima, Puli, Rijeci, Zagrebu, pišu se uvredljivi grafiti. Kaže se da Hrvatska ima dobre zakone koji se primenjuju. Pitam se gde se ti zakoni primenjuju? Na ulasku u mesta s većinskim srpskim stanovništvom nema dvojezičnih mestopisnih tabli jer vlast sve ove godine ne želi da provodi zakon zbog jeftinih političkih poena. Ni jedno mesto u Hrvatskoj koje ima više od 33 odsto Srba nema dvopismene natpise na ulazima, a mora da ima. Ono što je ingerencija lokalne samouprave, kao što je opština Borovo imala ingerenciju da donese odluku o ravnopravnoj upotrebi srpskog jezika i dvojezičnim nazivima ulica i tabli na institucijama, to je provedeno, ali se zakoni na nivou države nikad nisu provodili jer su se svi bojali

●●● **O BRANITELJSKIM UDRUŽENJIMA:** Braniteljska udruženja osnovana su zbog jednog jedinog razloga, da „brane“ Hrvatsku, ali od čega?! Od zakona koji se moraju provoditi, koji se provode i koje konzumiraju i druge nacionalne manjine kao što su Talijani, Mađari, Česi...

skidaju se dvojezične table, protestuje se jer se u Borovu proslavlja i provodi Badnjak pred Božić. To je njima strašan problem. Pravi se problem od toga što srpski patrijarh piše poslanicu koja se čita u pravoslavnim crkvama, pa tako i u RH. A ne vidi se problem u tome što se za referendum o ćirilici skuplja podrška u katoličkim crkvama, što javno katolički kler podržava tu politiku razjedinjavanja, nego se Srbi okrivljuju. Okrivljuje se SDSS jer navodno hoće da profitira pa pravi razdor, a ne postavlja se pitanje zašto to radi država, crkva, zašto to rade neke druge političke stranke. U Saboru sam prozvao HDZ da se javno distancira od toga i ogradi jer to ne treba da bude njihova politika. U mnogim situacijama posle 2000. čak i nije bila njihova politika. Rekao sam da je to opasno i za državu i za sveukupnu situaciju, međutim niko se ne oseća krivim, ali se ima potreba da se Srbi okrive. Došlo je do pogoršanja situacije. Mi smo imali sastanke na tu temu, imaćemo ih i uskoro, mislim da ću vrlo brzo u Vukovaru da sazovem sastanak svih srpskih organizacija. Mi smo uputili nekoliko dopisa, pa čak je i Srbija uputila non-paper prema svim državama EU i obavestila ih šta se dešava u Hrvatskoj. Ništa nije bitno bolje. I dalje se pronalaze razlozi u svim problemima za krivicu Srba i skreće se pažnja javnosti na događaje u Borovu, šta će se desiti za srpski Badnjak i šta je to patrijarh napisao u poslanici?! Možda je prividno bolje, ali se ništa bitno nije promenilo!

Da li ste se po tom pitanju obraćali međunarodnoj javnosti?

- Pred Novu godinu na skupštini ZVO-a

probleme, ali jednostavno da dođemo do jedinstvenog zaključka i stava koji bi uputili nadležnim institucijama u EU. Mi smo kao stranka razgovarali s predstavnicima stranih ambasada, uputili smo nekoliko dopisa. Od institucija vlasti očekujemo da postupaju po zakonu i da ne dozvole da dođe do ovakvih situacija. **Očekujete li nakon ovih nemilih događaja, skidanja i oštećenja dvojezičnih tabli širom Hrvatske, da Ustavni zakon o pravima manjina napokon zaživi u praksi i koliko je po vama izgledan referendum u najavi tzv. Stožera za odbranu hrvatskog Vukovara, kojim bi se umanjila manjinska prava, dakle ne samo srpske već i ostalih manjina?**

●●● **O BROJU SRBA:** U Saboru sam pitao koji je primeren broj Srba u Hrvatskoj. Niko ne želi da kaže, ali dosta njih misli da bi bilo dobro da nas je što manje

- Republika Hrvatska je od svog osnivanja odabrala da bude parlamentarna demokratija, da se vlast bira voljom građana, da građani biraju svoje predstavnike u Saboru, koji će donositi zakone. Da je neko mislio da ima nešto sporno u ovim zakonima oni bi davno bili oboreni i ne bi prošli. Oni su doneti ne voljom i preglasavanjem Srba, koji ni u jednom telu nemaju većinu i ne utiču na donošenje odluka, već većinskog naroda. Referendum je po Zakonu o referendumu u proceduri valjan. Mi ćemo

braniteljskih udruženja. Šta će braniteljska udruženja, pitam se, ako postoji Ministarstvo odbrane i unutrašnjih poslova? Možda, da se napravi jedno udruženje na nivou države, koje se bavi ovim pitanjima! Moje lično razmišljanje je da su se ta braniteljska udruženja osnovala iz jednog jedinog razloga, da „brane“ Hrvatsku, ali od čega?! Od zakona koji se moraju provoditi, koji se provode i koje konzumiraju druge nacionalne manjine kao što su Talijani, Mađari, Česi i drugi. Srbi nisu ni za šta krivi. Tražimo samo

da živimo kao svi drugi. Ako više nismo konstitutivni narod u Republici Hrvatskoj, ako smo nacionalna manjina, ako nas od 1991. ima manje za 300 hiljada. Mi smo doživeli kalvariju 90-ih godina. U Saboru sam pitao koji je primeren broj Srba u Hrvatskoj. Niko ne želi da kaže, ali dosta njih misli da bi bilo dobro da nas je što manje. Ne stvaraju se uslovi za Srbe da normalno žive. Moramo da čuvamo svoj identitet i dostojanstvo, to nam ne sme niko da oduzme jer ako nam i to uzmu ko smo? Izgubili bi i kao narod i kao ljudi. Dakle, Srbi nisu krivici, problem je političke prirode iz razloga dolaska na vlast. Problem je što uvek sve ide preko naše zajednice. Mi trpimo najveću štetu. **Na idućem popisu Srba će u Hrvatskoj verovatno biti još manje jer su mnogi zbog neinformisanosti krajem prošle godine odjavili prebivalište u Hrvatskoj, umesto da prijave privremeni odlazak iz države i boravak u inostranstvu?!**

- Što se tiče Zakona o prebivalištu mnogi

su se uplašili kazni i počeli da se odjavljuju. Šta se desilo u međuvremenu?! Zakon je pripremao HDZ, a doneo SDP. Mi smo tražili da se odgodi njegova primena ili da ne primenjuje. Znali smo da dosta naših ljudi živi najmanje na dve adrese jer nisu ispunjeni uslovi njihovog trajnog povratka, a mnogima nije vraćena ni privatna imovina. Primena ovog zakona je odgođena iz razloga što se veliki broj Hrvata iz BIH-a suočava s istim problemima kao izbegli Srbi. O tome se nije razmišljalo, da će toliko ljudi biti pogođeno ovim zakonom i da dobar deo Hrvata u BIH-a ima hrvatsko državljanstvo i prebivalište u RH. Zbog toga je odgođena primena ovog zakona, odnosno produžen rok za regulisanje prebivališta do kraja godine. Mi apelujemo i savetujemo ljudima, a to smo radili i prošle godine, kako se približavao kraj godine i prvobitni rok za regulisanje statusnog pitanja vezano za prebivalište. Tim ljudima ukazali smo na mogućnost da ne odjavljuju prebivalište već da prijave privremeni boravak u nekoj drugoj

državi, iz razloga zbog kojih su i napustili Hrvatsku, kao što su posao, školovanje, lečenje, uzdržavanje starih i nemoćnih lica i slično.

Šta u vašem političkom radu možemo da očekujemo u narednom periodu?

Mi smo tu da se borimo, da tražimo od vlasti da se regulišu ova pitanja, da tražimo svoja prava, da ne odustajemo od njih, da se ne saginjemo ni pred kim jer mnogi nacionalisti žele da se mi pognemo, da pognute glave prolazimo ulicom, da ne tražimo svoje i zaboravimo na sva prava i ljudske slobode, da tako živimo u Hrvatskoj. E tako ja, bogami, neću! Znam da mnogi slobodni ljudi, bez obzira na nacionalnost, tako ne žele da žive i ne treba dozvoliti nacionalistima da prevladaju. Mislim da je u Hrvatskoj veliki broj normalnih ljudi koji neće dozvoliti da se ova država pretvori u nešto drugo jer u suprotnom neće biti problem samo kod Srba, kod popisa stanovništva, nego će biti uopšte problem stanovništva u Hrvatskoj jer će mnogi da odu. ■

○●● Kao saborski zastupnik srpske manjine iz redova SDSS-a koliko ste zadovoljni radom vaše stranke u Hrvatskom saboru?

- Mi naporno radimo. Teško je raditi u konstelaciji kad imate samo tri čoveka koji se bore za istu stvar, a trebate svima drugima da dokazujete, ne samo Saboru već i Vladi i čitavoj javnosti, da Srbi imaju probleme, da su to neke stvari koje se trebaju rešiti za normalan život u Republici Hrvatskoj. Kad smo dogovarali s HDZ-om da se vrši elektrifikacija naših sela, zašto smo to radili? Da se pruži mogućnost osnovnih, elementarnih uslova života tim ljudima, da se mogu vratiti svojim kućama. Kad je reč o obnovi srpskih kuća i stambenom zbrinjavanju u ovih godinu i po dana sve ide jako teško, tek manji broj ljudi je zbrinut. Mi smo sada dali neke amandmane na budžet koji su odbijeni. Ipak, uspeali smo da obezbedimo određena sredstva, da

se kupi nekih stotinak stanova u ovoj godini, da se ljudima dodele. Još je jako puno onih koji su se vratili i žive u zaseocima, bez struje, a imali su struju pre rata. Borimo se i što se tiče školstva, obrazovne i kulturne autonomije, ovih naših jedinica lokalne samouprave da dobiju sredstva. Kaže se da je Hrvatska mnogo investirala u obnovu. U šta je investirala? U obnovu privatne imovine koja je uništena. Država čak nije ni vratila sve ono što je trebala. U šta je investirano? Ljudi nemaju od čega da žive, dobili su manje kuće nego što su imali. Nisu im obnovljeni privredni objekti, nisu im vraćeni stanovi i druga imovina. Bore se za elementarne stvari i od države očekuju ne da investira već da im vrati ono što je njihovo.

Svakome jarac, pa tko dalje dobaci

Ta velika stada puštena su da slobodno lutaju na području Otišića kako bi što više podivljala, privikla se na samostalni život u prirodi, zato da Hrvatska dobije svoj Yellowstone, nacionalni park poput znamenitog američkog. Jedno vrijeme će čopori pasa zavijati i gristi, dabome i gristi ...Ali treba samo malo stisnuti zube, pričekati i strpiti se ... Sve dok ne postanu vuci. A pošto se čovjek pred vukom mora skloniti dobio je eto priliku da tako nešto jedno vrijeme i uvježba. Ne shvaćaju neki ljudi da sve te domaće životinje i kućni ljubimci prolaze veoma važnu fazu svoje biološke tranzicije kako bi i hrvatski turizam, upravo po uzoru na američki, imao svoje bizone, divojarce, vukove, divlje magarce i mačke...

Piše:
MILAN
JAKŠIĆ

Kada ljudsko biće, obrazovanje od prosjeka kakav je u ljudi kad je riječ o njihovoj općoj kulturi, razmišlja o mitskim bićima obično se sjeti Minotaura iz grčke mitologije, polubika i polučovjeka. Tako je i ovdje kod nas. Malo tko će se sjetiti hrvatskih mitskih bića. Valjda zato što ljudska mašta takve vrste čovjeku veoma rijetko nailazi. Obično kad mu se na trenutak uskomeša njegovo psihičko stanje kakvo u nekoj dužoj vremenskoj formi nitko razuman ni sebi ni bilo kome drugome ne bi poželio. Jer nađe li se u takvoj situaciji i radijator će u sobi zagrliti i izljubiti kao rod svoj najrođeniji. Na hrvatskom se, inače, mitologija kaže bajoslovlje.

Ali isto kao što je moguće iz nafte praviti margarin na sličan način je izgleda moguće iskoristiti i neke energetske mitološke vrijednosti. Pogotovo u ovdje već spomenutoj zoo-antropološkoj

kombinaciji. Ulagajući u jednu posve novu i pomalo zastrašujuće uzbudljivu turističku disciplinu kao stvorenu za avanturističke iskorake sve većeg broja zapadnjaka iz monotonije njihovog visokog životnog standarda. Treba samo otići u Otišić kod Vrljke, opustjeli dio sjeverne Dalmacije sa nekadašnjim većinskim srpskim stanovništvom u koji se do sada iz izbjeglištva vratilo nešto malo ljudi, te vidjeti rađanje jednog grandioznog turističkog projekta koji svojom originalnošću

nadmašuje sve tome slično što je svijet do sada mogao vidjeti. Bilo da je riječ o načinu kako se razvija taj projekt ili ciljevima koje njegovi stratezi žele postići.

Nije im, očigledno, promaklo kako u razvijenom svijetu doživljaj kao takav polako nadilazi slast zarade bez obzira kolika ona bila. Po mogućnosti što uzbudljiviji, pogotovo ako se desi negdje daleko, a najpoželjnije je u nekoj zabiti gdje je sve drukčije, pa i neka je lošije, samo neka se ne odvija po koncu, nekom očekivanom

YELLOWSTON U DALMACIJI: Treba samo otići u Otišić kod Vrljke, opustjeli dio sjeverne Dalmacije sa nekadašnjim većinskim srpskim stanovništvom u koji se do sada iz izbjeglištva vratilo nešto malo ljudi, pa vidjeti rađanje jednog grandioznog turističkog projekta kojim svojom „originalnošću“ nadmašuje sve tome slično što je svijet do sada mogao vidjeti...

i lako predvidivom redu poteza. Bilo je takvih znakova dosade među bogatima i ranije. Kad su počele otmice aviona šaputalo se kako je sve više putnika, navodno najviše bogatih žena postarije dobi iz Amerike, koje kruže oko svijeta nadajući se da će biti otet upravo avion u kojem se one nalaze. Čak i ako bismo takve primjere mogli uzeti samo kao dio nečije mašte vjerojatno ni ta mašta nije došla od nekoga praznih džepova. Tako da se po svijetu jedno vrijeme, sasvim spontano, vrzmala jedna sasvim nova neformalna turistička klijentela s kojom se, u poslovnom smislu, nitko ozbiljno nije pozabavio jer to bi stvarno bilo po zdravi ljudski razum zastrašujuće.

Ali ima i drugih primjera koji su daleko od one čak najniže granice dobrog ukusa pa su svedjedno dospjeli čak i na stranice najprodavanijih romana pojedinih svjetski priznatih pisaca, kao što je, recimo, slučaj sa knjigom kubanskog pisca Juan Pedra Gutierrez „Havanska trilogija“. Autor knjige piše o tome kako maksimalne seksualne aktivnosti stanovništva jednog takvog grada kao što je kubanska metropola, a priča se odnosi i na cijelu

državu, mogu dobrim dijelom nadomjestiti ostale životne potrebe ljudi ovisne o minimumu njihovih platežnih mogućnosti. Jer Kuba je jako siromašna zemlja. A koliko sve to skupa utječe na kvalitet života Kubanaca potvrđuje i njegovo zapažanje kako se stanovnici tog grada nastoje naspavati danju jer bolje podnose gradsku vrevu sa ono malo automobila koliko ih imaju nego vrisku noću koja se prolama Havanom i zbog toga što je tamo stalno ljeto pa su prozori non-stop otvoreni.

Nabildani prekomjernom erotikom ponudili su je i strancima. Muškarcima klasičnim putem, kao što se to radi od vjkada, a ženama na jedan posve nov način koji valjda nigdje drugdje na svijetu ne postoji, u jedinstvenom seks-kabareu sa predstavom čiji se jedan čin ovako odvija: nekolicina mladića, odabranih vjerojatno preko vrlo strogog natječaja, jer za takav „umjetnički izričaj“ potrebno je ohohooo mnogo toga; na pozornici u kolicima poredani jedan pored drugog žestoko drkaju i takmiče se u tome tko će dobaciti bliže publici u kojoj su u najvećem broju upravo prebogatije gospođe iz Amerike i Evrope, mahom penzionerke koje vrište

od sreće i zadovoljstva.

Nama tako nešto ipak nije primjereno. Barem ne u tako surovoj formi. Što opet ne znači da hrvatski turistički stratezi ne razmišljaju o klijenteli koja bi se kod nas mogla pojaviti upravo zbog duhovne obogaljenosti bogatih Amerikanaca i Evropejaca. Zašto ne i na području Otišića? Pitanje je, prema tome, je li baš tako loše što tim kajem lutaju nepregledna krda krava i ovaca, čoporci pasa, tolike mačke, magarci i koze dovedeni od tko zna kuda. Tamošnjoj sirotinji bez igdje ičega, samo s krovom nad glavom, uništavajući sve našto naiđu: valjajući se po djetelini, čepajući po vrtovima, pustošeći po livadama, balegajući po dvorištima, teleći se, janjeći, jareći, kotivši se i krepavajući ljudima pod prozorima.

Možda ipak ne treba brzati pa odmah izvlačiti zaključke „o ugroženosti“ i „pritislima na Srbe da od tamo ponovo iseljavaju“, a na one koji se još nisu vratili „da se ne vraćaju“. Jest, lešina gadno smrdi. Ali pobogu zar njezino sazrijevanje do bijelog kostura koji je za izložbu obavezno treba shvatiti kao nemar nadležnih službi iz neke zle namjere

prema domaćem stanovništvu. Zamislite neki tu riječ i pod navodnike stavljaju. Zar odmah treba donositi zaključak da što je više crkotina, balega, brabonjaka i raznih drugih govana, bit će manje povratnika? Ajte molim vas. Sve je to izgleda u funkciji razvoja.

Ta velika stada puštena su da slobodno lutaju kako bi što više podivljala, privikla se na samostalni život u prirodi, zato da Hrvatska dobije svoj Yellowstone, nacionalni park poput znamenitog američkog, javljaju iz Hrvatske turističke zajednice. Sakuplja li možda neko crkotine i kosti u Yellowstoneu? Ni govora. Već tamo cijelu godinu, bez obzira bilo vruće ili studeno, dolaze snimatelji raznih „chanella“ i snimaju filmove kako vukovi jure za bizonom zaostalom iza krda i onda ga najprije vođa čopora zubima hvata za jajca jer je i on na tom mjestu najosjetljiviji, dok ga svega ne raskomadaju. Jedno vrijeme će i na području Otišića psi zavijati i gristi, dabome i gristi, dakako... Ali treba samo malo stisnuti zube, pričekati i strpiti se ... Sve dok ne postanu vuci. A pošto se čovjek pred vukom mora skloniti dobio je eto priliku da tako nešto jedno vrijeme i uvježba. Ne shvaćaju neki ljudi da sve te domaće životinje i kućni lj-

ubimci prolaze veoma važnu fazu svoje biološke tranzicije kako bi i hrvatski turizam, upravo po uzoru na spomenuti američki, imao svoje bizone, vukove, divlje magarce i mačke, divojarce... Sve je pod kontrolom nadolazeće turističke ponude na tom području. Zašto bi se vlasnik te stoke pojavio tamo gdje ona harači kad će je ionako uskoro dati u zakup nekog od turističkih agencija.

Yellowston jest na svim turističkim kartama svijeta, ali znači li to da je Otišić bez aduta u odnosu na američku konkurenciju? Ni slučajno. Jer taj čuveni američki nacionalni park nema domaćeg stanovništva, koje je tamo vjekovima živilo. Indijanci su odande nestali. Ali u Otišiću ih ipak nešto ima. Ako ti ljudi shvate kako moraju i nešto žrtvovati da bi im bilo bolje više bi ih se s vremenom vratilo i kući, kažu za turizam zaduženi. Zato im predlažu da se riješe nekih starih navika. Oslobađaju li ih se, slijedeća je poruka, njihovi budući gosti, čak i kada je riječ o punim trezorima, vilama, skupim automobilima i jahtama, zašto bi onda Otišićane smetao smrad krepane stoke. Pa ljudi su se u srednjem vijeku kupali samo dva puta godišnje, za Božić i na Uskrs pa je ljudska vrsta svejedno

opastala, moglo se ovih dana čuti na TV kanalu „History“.

Goste iz bogatih država, koji su na rubu živaca od dosade, samo treba dovesti da prolunaju otišićkim proplancima i potom krivudajući između kuća, mahom srušenih i zapaljenih, naiđu na kosture krava, ovaca, koza i magaraca. Na posvuda razasute papke i kopita. Treba ih pustiti da uzmu u ruku lubanju s rogovima od ovna ili jarca. Izbjegavajući, dakle, mitove drugih naroda. Turisti će ih moći unijeti u sobu prije spavanja, svoje snove treba prepustiti i drugima. Kako bi gosti pod utiskom prethodnog dana, sa rogovima pored jastuka, snivali Švaržića koji se glasa kao ovan, runjav je i na glavi ima roščić. Ili Manjinorga. Zovu ga još i Đava poludani, Poprdan, Smetinjak, Posmetinjak. Javlja se u obliku magarca bez ušiju. Zašto ne i Čovića, zlo bradato biće koje visi po granama naglavce poput šišmiša. Ili Macmolića, patuljka dlakavih ruku poput mačke, dugih nokata, koji vuče dugi lanac za sobom. Sve su to originalna bića hrvatskog bajoslovja. I onda na kraju jednog takvog turističkog aranžmana jedna takmičarska disciplina, svatko tko to bude htio dobit će jarca, pa tko dalje dobaci.■

Miroslav Jovičić, predsjednik Regionalne organizacije Nacionalnog vijeća Srba za Dalmaciju:

„Na predjelu ispod sela Maovica, na većem otišićkom dijelu, već niz godina izvjesni, navodno, poljoprivrednik-farmer, Zdravko Samardžić sa prebivalištem upravo u Maovicama, općina Vrlika, uništava i neovlašteno koristi imovinu Srba izbjeglica i povratnika, koji i pored toga što godinama od države traže pomoć nemaju mogućnosti spriječiti tog monstruma u njegovom naumu da im uništi maltene sve što imaju. Dotični uzurpator tuđe imovine, zajedno sa svojom osmočlanom porodicom, koristi se lažnim potvrdama i poljoprivrednim poticajima države za uzgoj stoke na tuđoj zemlji. Zaposjeo je bivši veliki pilićarnik izbjeglog, Jove Pe-

trovića iz Otošića gornjeg, nekada uspješnog poduzetnika. Svoju rogatu i ostalu stoku, te razne druge životinje, protuzakonito je smjestio i u druge objekte. Tako da i oni koji bi se vratili ne mogu ući u svoj posjed, a oni koji su se vratili danonoćno su izloženi teroru. Jer Samardžić ima 30 goveda, 400 ovaca, par magaraca i koza te 15-20 pasa koji lutaju po tuđim njivama, šumama, pasištima, vrtovima i dvorištima. Stoku drži na krajnje nehigijenski način ispod minimalnih veterinarskih normi i suprotno propisima o držanju i zaštiti životinja, bez ikakve kontrole i nadzora. Otišićani su u stalno strahu od njegovih poludivljih pasa koji su bez veterinarskog nadzora, propisanih brnjica i cijepjenja. Opasni su i za njih i za njihovu djecu kao i za putnike namjernike. Tim ljudima stalno prijeti masovna zaraza zbog

razbacanih strvina među kojima su i one Samardžićevih prijatelja mesara koji radeći na crno sklanjaju svoje tragove. Cijeli je Otišić u potpunosti devastiran, obnovljen tek sa nekoliko kuća na krajnje neprimjeren i građevinski nepropisan način (žali bože rada i novaca!), a više od 90 posto zgrada i pomoćnih objekata je neobnovljeno i izloženo nastavku uništavanja. Više stranih delegacija, koje su obišle cijelo područje Otišića, bile su šokirane onim što su vidjele, ali koja koriste od takvih obilazaka ovog područja. Treba li se onda čuditi što se u Otišić vratilo samo nešto više od 20 ljudi? Mada nam je poznato da bi ih se već sutra vratilo i deset puta više. Ali ne daju im, ni nasilnici poput Samardžića ni država koja mu gleda kroz prste cijelo to vrijeme dok tamo provodi teror.“

Istjerivanje kukolja iz žita

Piše:
ANTONIJA
PETRIČEVIĆ

I pravno-politička farsa oko kaznene odgovornosti Josipa Perkovića i zahtjev Stožera za obranu hrvatskog Vukovara za objavom raznoraznih registara odraz su nevoljkosti političkih elita da se (pravodobno) uhvate u koštac sa zločinima i zločincima iz prošlosti. U zemlji gdje se s prošlošću suočava tako da se s vremena na vrijeme u Ustav unesu amandmani o nezastarjevanju nekog zločina, ne čudi da u vremenu bujanja nesnošljivosti registri prijestupnika nekima izgledaju kao sredstvo ozdravljenja društva

Stožer za obranu hrvatskog Vukovara sve se gorljivije nastoji pozicionirati kao relevantan politički akter. Nakon lokaliziranog napada na ćirilicu u Vukovaru, apetiti su porasli, pa sada njegovo članstvo traži da hrvatsko društvo prođe katarzu suočavanja sa zločinima komunizma i propustima iz vremena uspostave hrvatske neovisnosti. Problem nije tek što bi se u devet registara koje zahtijevaju našlo valjda pola stanovništva, već što ovakvi zahtjevi potencijalno narušavaju pravo na privatnost građana, nemaju legitimnu svrhu, ali imaju diskriminatoran cilj. Stožer, navodno

ih terete za zločine počinjene u Domovinskom ratu; svih sudaca u RH koji su sudjelovali u političkim procesima u bivšoj SFRJ; imena svih u voditeljskim strukturama tajnih službi bivše SFRJ i onih koji su obavljali likvidacije; imena svih koji su sudjelovali u pretvorbi i privatizaciji, u kojem svojstvu i u kojem iznosu. Stožeraši bi objavili i registar imovinskog stanja bivše Komunističke partije RH, a poslije SDP-a, od 1988., 1989., 1990. i 1991. te novčano-imovinske transakcije iz tog razdoblja. Na krilima oduševljenja ovog raskrinkavanja prošlosti, sljedeći zahtjevi mogli bi tražiti i popis onih koji su počinili bilo koje kazneno djelo ili prekršaj,

je Isus pozvao na toleriranje drugačijih, ne tražeći progon loših ili drugačijih, jer bi on naštetio i dobrima. Na žalost, nitko od njih nije ni svjestan implikacija koje registri imaju na ostvarenje ljudskih prava. Naime, prema Zakonu o zaštiti osobnih podataka, zaštita prava privatnosti i svih oblik diskriminacije načela su koja se moraju ostvariti u svakoj obradi podataka u kojima sudjeluje država.

ILUSTRACIJA O ILUSTRACIJI

Općenita definicija lustracije pretpostavlja zabranu sudjelovanja u javnom životu zemlje dužnosnicima i suradnicima bivšeg režima koji su počinili zločine. Nakon raspada komunističkih režima krajem 80-ih godina prošlog stoljeća nove su se demokratske države u Srednjoj i Istočnoj Europi suočile s pitanjem kako se suočiti s komunističkom prošlosti s obzirom na činjenicu da je dio elita surađivao s bivšim režimom u kojem su pojedincima sustavno kršena temeljna prava i slobode. Pred demokracijama u nastajanju načela se dilema kako se nositi s naslijeđem svrgnutog represivnog režima i kako obešteti zloupotrebe prošlost bez stvaranja nove nepravde te u društvo mirnim putem integrirati žrtve i počinitelje? Osim toga, pitanje o tome kako se nositi s naslijeđem komunističke represije bilo je i važan izvor političke podjele u novim demokracijama. Kako navodi Andreea Maierean sa Sveučilišta Boston koja se bavi lustracijom u Srednjoj i Istočnoj Europi, državama je na raspolaganju bilo nekoliko mogućnosti tzv. tranzicijske pravde: kazneni progon važnih dužnosnika, povrat imovine ili skidanje oznake tajnosti tajnih dosjeda i davanje istih na uvid javnosti. U nekim

DEFINICIJA LUSTRACIJE: Općenita definicija lustracije pretpostavlja zabranu sudjelovanja u javnom životu zemlje dužnosnicima i suradnicima bivšeg režima koji su počinili zločine...

promičući provedbu lustracije, najavljuje odvajanje žita od kukolja, nadajući se, valjda, da bi samo ona Hrvatska, koja se ni na jednom popisu ne bi našla, imala pravo upravljati i vladati zemljom. No, Stožerov zahtjev nije utemeljen na raciju lustracije kao načinu suočavanja s prošlošću, već predstavlja politički obračun s neistomišljenicima.

Zahtjevani registri popisali bi imena svih političara i državnih dužnosnika od 1991. do 2013. koji su mogli, a nisu branili Hrvatsku u Domovinskom ratu; imenima svih koji se nisu odazvali mobilizaciji u obrani Hrvatske u Domovinskom ratu; svih pripadnika agresorske vojske koji su bili državljani RH tijekom Domovinskog rata; svih protiv kojih u DORH-u postoje dokazni materijali ili svjedočanstva koja

rastavljenih, onih koji ne pohađaju svetu misu, pedofila, homoseksualaca, zaraženih HIV-om ili Srba možda.

Stožeraši ideju odvajanja žita od kukolja opravdavaju transparentnošću i pravom javnosti da zna. Ni ideju popisivanja, a ni stilsku figuru alegorije u kojoj se zdravo žito čisti od lošeg i štetnog kukolja nisu doduše ekskluzivirali. Koristio je i trenutni ministar branitelja Matić kada je, početkom svoga mandata, najavljivao objavu registra branitelja. No, bit će da je šlagvort stožerašima dao nedavno i ministar poduzetništva i obrta Maras koji je izjavio kako bi na internetu trebalo objaviti spisak svih koji su dobili kredite preko HBOR-a. Ipak, čini mi se da nitko od ovih istjerivača pravde na umu nema novozavjetnu priču o žitu i kukulju, kojom

su slučajevima primijenile i lustraciju, sigurnosnu provjeru dužnosnika bivšeg komunističkog režima. Nekoliko srednje i istočnoeuropskih država usvojile su zakone koji se odnose na lustraciju u prvoj polovici 1990-ih, od kojih su neki bili znatno stroži od drugih.

Zakoni o lustraciji uglavnom sigurnosne provjere temelje na informacijama sadržanim u dosjeima tajnih službi. Lustracije su često provodile komisije koje bi putem propisanog postupka provjeravale službenike koji su djelovali u bivšem poretku. Ponekad bi, kao u slučaju poljskog lustracijskog zakona, svi koji su bili na državnim položajima u bivšem režimu, morali dati izjavu jesu li ili ne surađivali s tajnom službom, koju je potom provjeravao Povjerenik javnog interesa. Sve dok Povjerenik ne bi utvrdio postojanje osnovane sumnje da je izjava lažna, osobe su imale pravo zadržati svoje položaje. Čak i one koje bi izjavile da su surađivale s tajnom službom prošlog režima. S druge strane, oni koji su to zatajili, a pojavila bi se sumnja, bili su kazneno gonjeni i procesuirani.

Cilj lustracije treba je biti suočavanje s prošlošću u cilju obnavljanja društva utemeljenog na demokratskim vrijednostima i osnaživanja novouspostavljenog poretka. No, u nekim slučajevima cilj lustracija nije bilo rasvjetljavanje prošlosti već razračunavanje s onima koji više nisu vladali te uspostavljanje novih poželjnih društvenih kategorija. U takvim slučajevima motiv lustracije bile

su (barem djelomično) političke osvete. Europski sud za ljudska prava (ESLJP) u presudama slučaja Matyjek protiv Poljske iz 2007. i Zabłocki protiv Poljske iz 2011. odlučio je da zakonske mjere koji se koriste u postupku poljskih lustracija predstavljaju povredu prava na pravično suđenje iz članka 6. Europske konvencije o ljudskim pravima i temeljni slobodama. Primjerice, u slučaju Matyjek protiv Poljske Sud je utvrdio da su prava podnositelja zahtjeva bila ozbiljno ograničena zbog tajnosti dokumenata i da je radi ograničenog pristupa svom spisu pred podnositelja zahtjeva postavljen nerealan teret što je rezultiralo kršenjem načela jednakosti stranaka. U Poljskoj je slučaj Matyjek probudio interes javnost o ispravnosti lustracije i otvorio jave rasprave o implikacijama lustracijskih zakona za ostvarivanje ljudskih prava.

NEDOVRŠENA SLAGALICA POSTKOMUNISTIČKE TRANZICIJSKE PRAVDE

Mnogo je više zemalja koje sustavno izbjegavaju suočavanje s totalitarnom prošlošću nego onih koje su provele lustracijske postupke. To, dakako, ne znači da na europskom tlu ne postoji konsenzus o grijesima bivših komunističkih poredaka. Primjerice, totalitarne su komunističke poretke osudili i Parlamentarna skupština Vijeća Europe i Europski parlament, predstavničko tijelo Europske unije. Vijeće Europe bilo je konkret-

nije u predlaganju mjera suočavanja s komunističkom prošlošću u dvije rezolucije: Rezoluciju Parlamentarne skupštine 1096(1996) o mjerama uklanjanja naslijeđa bivših komunističkih totalitarnih sustava te Rezoluciji 1481(2006) o potrebi međunarodne osude zločina totalitarnih komunističkih poredaka. Prva od tih Rezolucija, iz 1996. godine, predlaže da se kaznena djela počinjena od strane pojedinaca tijekom komunističkog totalitarnog režima procesuiraju kroz redovne kaznene postupke. Nadalje, kada kazneni zakon predviđa zastaru za neke zločine, Rezolucija sugerira njihovo produženje, ali najstrože zabranjuje donošenje ili primjenu retroaktivnog kažnjavanja. S druge strane, Rezolucija dopušta procesuiranje za čin ili propust koji u vrijeme kada su počinjeni nisu bili predviđeni kao kazneno djelo prema nacionalnom pravu, ali koji se smatraju kaznenim djelom u skladu s općim načelima prava priznatim od civiliziranih naroda. Parlamentarna skupština istom Rezolucijom predlaže da se procesuiranje pojedinih zločina događa istovremeno uz rehabilitaciju osoba koje su u totalitarnom režimu nepravедno osuđene za zločine koji u civiliziranom društvu ne predstavljaju kriminalne radnje. Žrtve totalitarnih pravosudnih sustava treba materijalno obešteti. Parlamentarna skupština konačno predlaže i otvaranje javnosti dosjea tajnih službi u bivšim komunističkim totalitarnim državama, koji bi posebice trebali biti dostupni onima

koji su djelovanjem bivših tajnih službi bili direktno oštećeni.

Rezolucija o potrebi međunarodne osude zločina totalitarnih komunističkih poredaka iz 2006. godine navodi kakao pad totalitarnih komunističkih režima u Srednjoj i Istočnoj Europi nije bio u svim slučajevima popraćen istragom zločina koje su ti režimi počinili. Parlamentarna Skupština snažno osuđuje masovno kršenje ljudskih prava od strane totalitarnih komunističkih režima i izražava sućut, razumijevanje i priznanje žrtvama tih zločina. Također, poziva sve komunističke ili post-komunističke partije da u svojim zemljama, ako to dosad nisu učinile, ponovo procjene povijest komunizma i svoju vlastitu prošlost, jasno se distanciraju od zločina počinjenih od strane totalitarnih komunističkih režima i da ih osude bez ikakvih nejasnoća.

Rezolucija Europskog parlamenta od 2. travnja 2009. o europskoj savjesti i totalitarizmu godine nedvosmisleno osuđuje sve zločine protiv čovječnosti i masovna kršenja ljudskih prava počinjena od strane totalitarnih i autoritarnih režima te izražava žaljenje što je pristup dokumentima koji su od osobne važnosti ili potrebni za znanstvena istraživanja dvadeset godina nakon raspada komunističkih diktatura u srednjoj i istočnoj Europi još uvijek bezrazložno ograničen u nekim državama članicama. Konačno, Parlament izražava uvjerenje da je krajnji cilj otkrivanja i ocjenjivanja zločina počinjenih od strane komunističkih totalitarnih režima pomirenje, koje se može postići prihvaćanjem odgovornosti, moleći za praštanje i njegovanje moralne obnove. Ne treba smetnuti s uma da je i proces pristupanja EU, putem politike uvjetovanja, nastojao potaknuti nove zemlje članice da se efikasno suoče s nasljeđem komunističke prošlosti. Eskalacija netrpeljivosti prema manjinama u Hrvatskoj vrlo plastično oslikava ipak neučinkovitost te politike.

ZAŠTO LUSTRACIJA NIJE PROVEDENA U HRVATSKOJ

Češka je prva donijela zakon o lustraciji 1991. godine. Lustracijski zakoni doneseni su i u Poljskoj i Mađarskoj, ali ni u jednoj od prethodno navedenih zemalja ona nije uspješno provedena. Za razliku od njih, uspjeh lustracije u Istočnoj Njemačkoj pripisuje se nepristranosti tajnih službi koje ne zbrinjavaju (još uvijek) upravo one osobe koje su u bivšem poretku kršili ljudska prava. Od zemalja

našeg susjedstva, Albanija i Srbija izglasale su Zakone o lustraciji, no isti nisu proizveli nikakve značajne rezultate. Slijedom Tuđmanove politike pomirenja ustaša i partizana, u prvom dijelu 1990-ih godina o lustraciji se u Hrvatskoj nije govorilo. Doduše, HSP je predlagala

bi, osim što bi najrađe, uz one koji su se bogatili, prema njihovom sudu, na njihovim braniteljskim plećima, iz pristupa vlasti istjerali i one koji njima nisu jednaki u porivu za obranu domovine. Previše indicija upućuje na zaključak da bi jedina ispravna, do sada vukovarska Hrvatska,

LUSTRACIJA KOD DRUGIH: Češka je prva donijela zakon o lustraciji 1991. godine. Lustracijski zakoni doneseni su i u Poljskoj i Mađarskoj, ali ni u jednoj od navedenih zemalja ona nije uspješno provedena. Za razliku od njih, uspjeh lustracije u Istočnoj Njemačkoj pripisuje se nepristranosti tajnih službi koje ne zbrinjavaju upravo one osobe koje su u bivšem poretku kršili ljudska prava. Od zemalja našeg susjedstva, Albanija i Srbija izglasale su Zakone o lustraciji, no isti nisu proizveli nikakve značajne rezultate...

1998. i 1999. zakon o lustraciji koji je oba puta u parlamentarnoj proceduri odbijen. Sredinom prošlog desetljeća grupa nevladinih organizacija iz regije (Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Srbije i Crne Gore, Makedonije i Albanije) pod koordinacijom Centra za demokraciju i pomirenje jugoistočne Europe iz Soluna namjeravala je izraditi prijedloge zakona o lustraciji i javnom pristupu dosjeima javnih službi.

mogla vrlo skoro postati stožeraška Hrvatska. Izvjesnost da bi takvi postupci kršili ljudska prava njih ne zabrinjava, jer se, vjerojatno, vode premissom da zli imaju, a dobri nemaju što kriti.

Politički konsenzus o potrebi lustracije u Hrvatskoj nikada dakle nije bio postignut. Možda baš zato što su obavještajnu zajednicu novouspostavljene zemlje gradili špijuni bivšeg režima koji „gri-

„ISTJERIVAČI PRAVDE“: Stožer za obranu hrvatskog Vukovara umjesto da na lustraciju gleda kao na jedan od načina suočavanja s prošlošću u cilju obnavljanja društva utemeljenog na demokratskim vrijednostima, istu koristi kao sredstvo političkog obračuna s neistomišljenicima i politički progon...

Projekt je okončan, pare su potrošene, objavljeno je nekoliko priručnika, ali relevantni rezultati su izostali. Projekt je doduše ponudio niz prijedloga i rješenja, ali potaknute ideje civilnog društva nisu pale na plodno tlo domaćih zakonodavaca i političara.

U zemlji gdje je sukob ustaša i partizana dnevno-politička tema gotovo sedamdeset godina nakon Drugog svjetskog rata, neke bi zadovoljila tek apsolutna osuda komunističkih zločina i nijekanje bilo kojeg postignuća bivšeg sustava. Radikalni među njima, a tu se vraćamo na Stožer, voljeli bi iz državnih fotelja istjerati sve one koji su na bilo koji način doprinijeli sankcioniranju i teroru nad neistomišljenicima socijalističkog poretka, ali i one koji su se početkom devedesetih obogatili, premda je takvo, vjerojatno nemoralno bogaćenje, bilo u skladu s tadašnjim zakonom. Stožerašci

jehe“ širenja govora mržnje ili plasiranja neistina u medijima nisu činili samo u socijalističkom, nego i u demokratskom sustavu. No, to ne znači da od ideje raščišćavanja tamnih rupa prošlosti treba odustati. Lustracija možda nije sredstvo ozdravljenja hrvatskog društva, jer više ni nema smisla isključivati iz javnoga života ljude koji su ili penzioneri u dubokoj starosti ili istaknuti članovi državotvorne stranke. No, budući nesporazumi oko interpretacije povijesti lako postaju gorivom politike isključivosti i ksenofobije, znanstveno istraživanje prošlosti i sustavno suočavanje s prošlošću doprinosili bi ozdravljenju društva i smanjenju društvenih podjela. Pitanje je doduše je li takvo odbijanje inicijative za suočavanjem s nedavno represivnom prošlošću rezultat očekivanja političkih elita da upravo podjela rezultira motiviranošću vjernih birača podijeljenih na lijevi i desni blok?■

Piše:
SRĐAN
ĐVORNIK

Tranzicijska pravda ili manipulacija

Zazivanje lustracije gotovo četvrt stoljeća nakon uspostavljanja demokratskog poretka je ili znak da država ni do danas nije proradila kao demokratska vladavina prava, ili loše prikriven pokušaj samo još jednog političkog obračuna...

Tko zna koji put, u političkim okršajima se iz zaborava pomalja lustracija. Nakon nebrojenih zazivanja i zaboravljanja u proteklih gotovo četvrt stoljeća, ovaj ju je put privremeno uskrsnulo društvo znano kao "stožer za obranu hrvatskog Vukovara". Ono je saborske zastupnice i zastupnike početkom januarske sesije parlamenta pokušalo natjerati da pokrenu zahtjev kojim bi se Vladi naložilo da sačini deset "registara" o raznim fenomenima nedavne prošlosti. Repertoar je širok – od sudjelovanja u "pretvorbi i privatizaciji", preko pripadništva "agresorskoj vojsci", do "imovinskog stanja bivše KPH, a kasnije SDP-a", a sve to kao "prvi korak prema lustraciji".

Lustraciju se – ne samo u ovom podvodu – zaziva kao nešto čisto, nešto što će okončati nepravde koje se vuku iz prošlosti jer prošla djela i aktivnosti nisu jasno sagledana i procijenjena, pa nije razdvojeno 'žito od kukolja'. Ona bi trebala spriječiti da se s prošlim nepravdama, nesagledanima i neosuđenima, nastavi i dalje. Od nje se često, kroz takvo ovladavanje prošlošću, očekuje i neku vrst pročišćenja, društvene katarze nakon koje u političkom i pravnom vođenju 'zajednice' neće preživjeti ništa od prošlih prljavština. U skladu s tim, kao naziv za sve takve postupke – "lustracija" – odabrana je upravo riječ koja, osim doslovnog značenja rasvjetljavanja, označava "pročišćujuću žrtvu" koja priznanjem i okajanjem raskida s prošlim zlim djelima i čini čovjeka ponovo vjerodostojnim članom zajednice. Takav postupak, dakle, nije pobjeda jedne od strana u nekom političkom obračunu, nego obnova moralnog reda.

S takvim značenjem stoje u priličnoj suprotnosti političke okolnosti u kojima se

sada navodno priprema lustraciju: zahtjeve iznose nasilni šovinisti netrpeljivi čak i spram simboličkog prisustva manjine (u vidu ćirilice, dakako), u kontekstu u kojem se za sadašnje političke obračune između ostaloga rabi i navodnu vezanost jedne od strana za prošle (jasno,

alnog socijalizma" i drugih totalitarnih ili autoritarnih poredaka nastoji uspostaviti demokratske poretke zasnovane na vladavini prava. Zašto "tranzicijske"? Zbog toga što za novi poredak u trenutku pada staroga nisu ispunjene bitne pretpostavke. Dok o načelima demokracije i

TRANZICIJSKA PRAVDA: Glavni je problem tranzicijske pravde je kako osuditi počiniocima ako u vrijeme kad su počinili sporne radnje iste nisu bile protuzakonite, te kako spriječiti da se utjecaj onih koji su zahvaljujući moćnim pozicijama u starom režimu vršili povrede ljudskih prava iste ne prenesu u novi poredak...

komunističke) zločine. No unatoč neuvjerljivosti sadašnjih zagovornika o toj temi treba javno raspravljati, ne robujući primitivnom zdravorazmiskom stavu po kojem je važno tko govori a ne što govori. Naime, već i samo opetovano javljanje bauka lustracije ukazuje na nedovršen posao – bilo stoga što lustracija nije obavljena, bilo stoga što nije pokazano da je deplasirana. To što lustraciju zazivaju akteri koji sami ne pokazuju sposobnost za moralno pročišćenje samo po sebi još ne znači da stvar na koju se pozivaju nema smisla i opravdanja. Samo što taj smisao i opravdanje uopće nisu onakvi kakvi se pričinjavu Tomislavu Josiću ili Tomislavu Karamarku.

TRANZICIJSKA PRAVDA

Za razliku od "pročišćujuće žrtve" iz davnih vremena, koja se tiče pojedinca, lustracija u novijoj povijesti ima političko i društveno značenje. Ona je dio *tranzicijske pravde*, tj. povijesno vrlo specifičnog sklopa načela, normi i postupaka vezanih uz razdoblje u kojem se nakon urušavanja nedemokratskih režima "re-

vladavine prava u tim društvima postoji veoma širok konsenzus, njihovo ostvarivanje iziskuje neke konkretne institucije, pravila (ne samo pravne propise, nego i nepisana pravila pravne i političke 'kulture') i odgovarajuće nosioce. Nešto od toga dalo se barem privremeno preuzeti ili adaptirati iz starog režima, ali mnoge je zakone i institucije primjerene liberalnoj demokraciji trebalo tek stvoriti. Istodobno je, i bez politički neutralnih sudova i uprave, i bez neovisnih medija i javnosti, i bez razvijenih demokratskih partija trebalo konstituirati demokratsku vlast i dokučiti sistematsko kršenje prava iz prethodnog režima.

Glavni je problem tranzicijske pravde kako osuditi počiniocima tih povreda ako u vrijeme kad su počinjene nisu bile protuzakonite, i kako spriječiti da se utjecaj onih koji su zahvaljujući moćnim pozicijama u starom režimu vršili te povrede ne prenese i na novi poredak. Najteže je povrede prava bilo moguće procesuirati i bez obzira na tadašnje stanje zakonskih propisa, primjenjujući 'prirodno' pravo po kojem ubijanje, mučenje i drugi oblici teškog zlostavljanja ljudi nisu do-

pustivi ni pod kojim uvjetima. Tome je bio pribjegao i tribunal u Nürnbergu, ne dopustivši nacističkim glavešinama da se izvuku na to da su radili "po zakonu" ili "po zapovijedi". Ali što učiniti s cijelom onom mrežom često vrlo tananih niti što se šire počevši od centara političke moći, provlače se čitavim spletom društvenih institucija i dopiru sve do najužih prostora

koju službu i na kojoj je poziciji u njoj bio – kao politički kontrolor, upravni sprovednik ili 'unovačeni' doušnik-informant, te jesu li ovi posljednji to činili iz uvjerenja, iz koristoljublja ili pod pritiskom i ucjenom. Neke od tih uloga bile su poznate i javno, a ustanovljivanje stanja stvari u vezi s drugima ovisi o tome koliko je preostalo svjedoka i sačuvanih dokumenata.

čini političkom samovoljom nego na osnovi pravno definiranih kriterija vezanih uz kršenje ljudskih prava. Lustraciju se provodi pravno kontroliranom procedurom u kojoj osumnjičeni imaju mogućnost osporavanja optužbe i njenih dokaza, a te se dokaze ne može pribavljati novim kršenjem ljudskih prava. Unatoč tome, ostaje činjenica da su nekim ljudima prava uskraćena a da im u propisnom krivičnom postupku nije dokazana krivnja.

Jedino opravdanje takvih postupaka leži u već spomenutom strahu da bi oni koji su imali moć u starom režimu mogli zadržati utjecaj i u demokratskom poretku. Puke formalne institucije i procedure tek uspostavljene demokracije, bez razvoja slobodne javnosti i neovisnih institucija (od medija do sudova), još ne osiguravaju slobodno demokratsko odlučivanje, pogotovu ako se građanke i građani i dalje boje prikrivenih mreža utjecaja te mogućih ucjena i pritiska. Lustracija, kao jedan način presijecanja tih linija utjecaja, prema tome nema karakter afirmacije prava, nego stvaranja političkih uvjeta za demokratsku vladavinu prava. Stoga ona ni ne može biti ništa osim prelaznog postupka. Jedino što u njoj ima od nekakve katarze jest deklaracija da su politički pritisci, ucjene i zastrašivanje neprihvatljivi. Za njihovo prekidanje se u još nekonsolidiranoj demokraciji također rabi politička, a ne pravna sredstva, ali kao nužno zlo a ne kao regularnu praksu.

Zbog toga je zazivanje lustracije gotovo četvrt stoljeća nakon uspostavljanja demokratskog poretka ili znak da država ni do danas nije proradila kao demokratska vladavina prava, ili loše prikriven pokušaj samo još jednog političkog obračuna. Glede stvarnih i teških povreda ljudskih prava u novijoj povijesti, njih se u nedostatku pravnih sredstava dosad već moglo i trebalo istražiti historijskim metodama te javno razmotriti i prosuditi. Ako pak nešto još traži lustraciju, to su teške povrede ljudskih prava počinjene i pod samom formalnom demokracijom, u etničkim progonima i diskriminaciji u devedesetim godinama. Do istinske se katarze pak ne dolazi recikliranjem kolektivne 'krivnje' za prošla zlodjela, nego usvajanjem i praktičkim potvrđivanjem načela koja takva zlodjela od sada pa nadalje isključuju: jamstava slobode, sigurnosti i ravnopravnosti za sve ljude, uvažavanjem dostojanstva svake osobe i realne mogućnosti demokratskog odlučivanja koje nikoga ne isključuje. ■

●●● **ETNIČKI ZLOČINI:** Ako nešto traži lustraciju, onda su to teške povrede ljudskih prava počinjene pod samom formalnom demokracijom u etničkim progonima i diskriminaciji u devedesetim godinama

osobne intime kao što su bliski osobni odnosi, razgovor s prijateljima, pisanje ili pjevanje pjesme, vođenje dnevnika...?

Čak i kad ljudi ne završe u radnom logoru zbog 'političkog delikta', stalni život u strahu, politička diskriminacija na poslu, povreda privatnosti prisluškivanjem telefona ili otvaranjem pisama, o denunciranju među prijateljima i članicama obitelji da se i ne govori, tvore isto tako jasnu povredu prava. Razlika je samo u tome što u ne-ekstremnim slučajevima nije tako nedvojbeno gdje je prekoračena crta koja dijeli dopustivo od nedopustivoga i koliko se od ljudi u totalno ideologiziranom poretku može očekivati i zahtijevati da im to uvijek bude jasno. Zbog toga je lustracija postupak u nedostatku uvjeta i mogućnosti za pravi pravni odnosno pravosudni postupak. Ne može se ni otkriti, a kamo li valjano dokazati sve te bezbrojne povrede ljudskih prava od kojih se sastojao čitav život. Zbog toga se pribjegava aproksimaciji: ako se i ne zna (s dovoljnom sigurnošću za krivičnu osudu) tko je točno odgovoran za koju povredu, bilo kao direktan počinilac ili kao nadređeni, može se znati tko je radio za

LUSTRACIJSKE SANKCIJE

Bilo kako bilo, može se – pravno rečeno – ustanoviti barem osnove za sumnju ili uvjete mogućeg sudjelovanja u režimskim povredama ljudskih prava. To nije dovoljno za pravno valjan krivični postupak i osudu, i zbog toga ni sankcije u lustracijskim postupcima – ondje gdje ih je bilo, tj. gdje su države transformirane nakon totalitarnih režima donijele odgovarajuće zakone – ne pripadaju normalnom repertoaru kazni za krivična djela. Uglavnom se kreću u rasponu od sramote zbog same činjenice sudjelovanja u praksi režima ili kolaboracije s njim, do diskvalifikacije za određene javne funkcije. Tako se oni na koje pada takva sumnja nisu mogli kandidirati na izborima za demokratski birana predstavnička tijela ili na natječajima za rukovodeće položaje u upravi ili javnim ustanovama.

Lustracijske sankcije zapravo se podudaraju s onime što su nedemokratski režimi činili politički nepodobnim ljudima – od javnog prokazivanja do političke diskriminacije u zapošljavanju i pristupu političkim i rukovodećim funkcijama. Bitna je razlika u tome što se to ne

ČUDESNA "KOMENTATORSKA" PAMET DRAGE ĆOSIĆA

Na mjestu komentatora ne bi smio biti zaslugom svoje ogromne ljubavi za momčad, domovinu, boga, koji, ako možda i nije Hrvat, sigurno za Hrvatsku navija, uz obrnuto proporcionalnu količinu pameti, već zbog znanja o sportu koji komentira. I dok slušamo isključivo ljubavne poruke i prave izljeve, mahnitanje osjećajima, poznavanje predmeta kojim se bavi i koji bi trebao komentirati ostaje obavijeno tajnom

Piše:
ĐURĐA
KNEŽEVIĆ

U splitskoj trajektnoj luci, u malom kafiću, punom muškaraca, na povećem televizoru gleda se rukomet. Takmiče se reprezentacije Hrvatske i Španjolske za treće mjesto, za brončanu medalju. Atmosfera u kafiću nije previše euforična, ta je splasnula nakon što je izmaklo zlato i srebro, ali još uvijek tinja vjera da "ne možemo mi" otići s Europskog prvenstva u rukometu za muškarce, bez medalje. Utakmica jedva da je započela, a već se jedan brko silno razljutio i dobacio ekranu "evo, i opet nas suci potkradaju". Potkradanje je, naravno, počelo u trenutku kad je španjolska reprezentacija povela. Glas s ekrana se zbog nekog razloga nije čuo, ali nije niti trebalo. Sve što bi "komentator" Drago Ćosić imao i mogao kazati govorili su glasovi iz publike. Tko je od koga naučio, preuzeo ta "znanja" o rukometu, tu čudesnu "komentatorsku" pamet, zapravo je svejedno. Je li naime Drago Ćosić prethodno sve to naučio od puka, publike, navijača, pa im samo natrag isporučuje njihovu vlastitu pamet putem najjačeg medija, ili je on bio taj koji je autentično sam sve smislio pa potom podučio puk koji mu sad eto, vidimo, lijepo vraća ponavljajući njegove

uzdahe, krikove i usklrike, vapaje, psovke i molitve, ponekad čak i riječi a nešto rjeđe čak i rečenice.

Komentator je ona osoba koja posjeduje znanje o nečemu pa objašnjava to što mu je poznato. Nadalje, komentator je osoba objektivna, on/a se najmanje pača u osjećaje, osobne i grupne, klupske ili nacionalne, on/a je također osoba čiji su osjećaji i popratne im naklonosti irelevantni i, dapače, mogu biti samo smetnja objektivnosti objašnjavanja. Osim što je iznošenje vlastitih osjećaja u javnosti, a osobito u takvim prilikama (komentatorskim) neukusno, još je i pouzdan znak lošeg odgoja. Drago Ćosić, ovo zaista ne treba više objašnjavati, nije komentator jer ne ispunjava niti jedan navedeni preduvjet. Nevolja je međutim što ga se usprkos tom nedostatku i dalje uporno drži za komentatora. On je, međutim, i (pri)prosti navijač, a ovi pak imaju "prava" koja komentator jednostavno nema. Navijači smiju navijati i pri tom plakati (od miline ili jada), smiju se maskirati u Indijance, Chucka Norrisa ili Greta Garbu, svejedno, ako im se čini da bi to moglo pomoći voljenom timu. Oni smiju biti kompletni ignoranti kad su pravila igre u pitanju, ma koliko se to nekima činilo pribedasto;

također, smiju s takvim nepoznavanjem oštro napadati suce, organizatore, crne mačke i metorologe. Navijač, obični, hrvatski, uglavnom je i nažalost blesav, i nije bez svake krivice za opći pičvajz koji decenijama gledamo na svim takmičenjima na kojima sudjeluje bilo koja hrvatska reprezentacija, dovoljno je samo da je uspješnija i pri vrhu nečega, no on je ipak samo rezultat, posljedica. Ni Drago Ćosić nije puno veći krivac, ma kako nam to ponekad izgledalo i ma kako nam se čini da bismo, maknuvši njega u neki podrum, odahnuli. Namjesto njega došao bi neki drugi; uostalom, ni ti drugi koje slušamo kad Drago Ćosić zbog silnih angažmana sam ne stigne nisu puno bolji, samo su nešto tiši i nešto manje entuzijastični. Ili samo nisu nešto drugo... no to bi bilo nedozvoljeno upuštanje u personalnu psihologiju.

U svemu tome nije pitanje može li Drago Ćosić biti drugačiji, već možemo li uopće imati neke drugačije? Ako već decenijama tako lijepo, hrvatski mirno i dostojanstveno trpimo u sportu Mamiće, Markoviće, Štimce, Šukere, Goluže i brojne slične, koji se ne takmiče već se u najboljem slučaju bore, ali i "satiru", "razbijaju", "slamaju", "potapaju", "uništavaju", "ne daju neprijatelju

disati" i slično, što bi to trebalo navesti Dragu Ćosića i ostale Ćosiće da ne čine to isto, da se distanciraju od nasilničkog diskursa, od dubokog primitivizma, te da "samo" komentiraju? Imaju li Ćosić & Ćosići kakav-takav uzor iz domene takozvane hrvatske uljudbe (molim, ne brkati s kulturom) izvan domene sporta? Recimo u gradonačelniku metropole Pogane Vlaka (bivši Zagreb), Milanu Bandiću, koji njeguje stil, kako je to pregnantno napisala kritičarka t-portala Zrinka Pavlič, "komično-seljačke struje svijesti", pa će tako "lizati i pojesti" snijeg, ili će srediti neki prostor da se "glanca kao pasja jaja", i tome slično i u nedogled. Dobro primjere ne treba tražiti niti u trenutnom premijeru i njegovima (čitaj: nedavno Grbinov dernek s pjevanjem Čavoglava) kao niti u vođi najveće opozicijske stranke. Zašto bi Drago Ćosić bio izvan "komično-seljačke struje svijesti", kad je upravo ona dominantna? Prije svega, nije lako biti izvan struje, a k tome, način kako Ćosić u ovoj pliva pokazuje da mu ona nije nimalo neprijatna, dapače, da mu je ona i upravo takva osobni izbor i da se u njoj osjeća savršeno dobro. Toliko dobro i opušteno da izaziva ozbiljnu zabrinutost za rezultate koje javni "govor" kojim se koristi može polučiti (a bogme i polučuje) u javnosti, jednako kao što izaziva i bojazan za Ćosićevu osobnu "struju svijesti". Jer na mjestu komentatora ne bi smio biti zaslugom svoje ogromne ljubavi (za momčad, domovinu, boga, koji, ako možda i nije Hrvat, sigurno za Hrvatsku navija), uz obrnuto proporcionalnu količinu pameti, već zbog znanja o predmetu kojim se bavi. I dok slušamo isključivo ljubavne poruke i prave izljeve, mahnitanje osjećajima, poznavanje predmeta kojim se bavi i koji bi trebao komentirati ostaje obavijeno tajnom. Poteškoća, i to povelika, jest u tome što se naime takav, zaljubljen i mahnit, svakim svojim istupom obraća tisućama, ponekad i stotinama tisuća, i mnogima u toj masi oblikuje stavove, prenosi im "znanja".

Tako je i brko s početka teksta od njega naučio da "nas suci varaju", da su naši igrači nad-ljudi ("Bičanićev nebeski skok"), da "će Marko (Kopljar) sam dobiti Francusku večeras". Naučit će brko i da su rukometaši Hrvatske ne reprezentanti određene igre loptom, koja se odvija uglavnom rukama, već da su personifikacija Hrvatske ukupno i u principu. Suglasit će se brko da su rukometaši tamo u

●●● **KOMENTATOR KAO NAVIJAČ:** Komentator je ona osoba koja posjeduje znanje o nečemu pa objašnjava to što mu je poznato. Nadalje, komentator je osoba objektivna, on se najmanje pača u osjećaje, osobne i grupne, klupske ili nacionalne, on je također osoba čiji su osjećaji i popratne im naklonosti irelevantni i, dapače, mogu biti samo smetnja objektivnosti objašnjavanja. Osim što je iznošenje vlastitih osjećaja u javnosti, a osobito u takvim prilikama neukusno, još je i pouzdan znak lošeg odgoja. Drago Ćosić, ovo zaista ne treba više objašnjavati, nije komentator jer ne ispunjava niti jedan navedeni preduvjet. On je (pri)prosti navijač kojeg se usprkos tom nedostatku i dalje uporno drži za komentatora...

Danskoj "da ginu na terenu za Hrvatsku", ako treba i "da žive kao životinje", kako se izvolio izraziti njihov trener Goluža, da je njihov rat i naš rat, njihova pobjeda je i naša, njihovi neprijatelji su i naši neprijatelji. Malo drugačije stoje stvari s porazima, oni su ipak više-manje njihovi, a mi smo kao nacija osramoćeni. Zna to i brko, koji je zadnje dvije minute utakmice za broncu, kad je shvatio da je vrug odnio šalu, demonstrativno otišao čitati novine, psujući Golužu i zemlju koja ne može postaviti boljeg trenera, usput vapeći za Balićem.

I na kraju, nije Drago Ćosić od jučer, budući ne samo da opstaje na mjestu na

koje nikada nije niti smio dospjeti, već postaje sve važniji i nenadomjestiv. Suditi je tako prema tome da nikome s HRT-a na kojem je zaposlen ne pada na pamet da ga hitno premjesti na odgovarajuće, smirujuće radno mjesto, recimo za noćnog čuvara. Moguće je da Ćosićev poslodavac na sve ovo samo parafrizira samog Ćosića: "Neka Drago (u originalu – Marko) lupa, ma nema vezel!" Takav kakav jest, izgleda da predstavlja opće prihvaćenu normu. Ako je tako, onda hrvatsko društvo stoji prilično loše, podijeljeno na građane koji su ili primitivni, ili, obzirom na opisanu normu – neNORMALni.■

Tko je od vas bez grijeha neka prvi raskiti bor

Tezu da katolici u Hrvatskoj raskićuju bor 6. januara, namjerno prije pravoslavnog Božića, moguće je dokazati jedino ako bi se provelo istraživanje javnog mnijenja o tome kada vjernici raskićuju bor i zbog čega to čine baš tada. No, uza sve probleme koje ima ova zemlje, kome bi se dala raspirivati i ta problematika. Neka sve ovo ostane na savjesti pojedinca. Pa ako je bez grijeha, neka prvi baci bor. Pouzdano je jedino to da Isus, u kojega se vjernici toliko zaklinju, to nikada ne bi učinio...

Piše:
ALEKSANDAR
AJDARIĆ

Običaj da se, uz tradicionalne jasje, dekorira i drvce u spomen na rođenje Isusa datira iz polovice 19. stoljeća, kažu oni najupućeniji.

Na prostorima bivše Jugoslavije, najviše na selima, Božić se obilježavao tako da su se pravile jasje od sijena ispod jedaćeg stola u kući, ponekad s figuricama ljudi i životinja koje bi upotpunile prikaz Isusovog rođenja u Betlehemu. Tek nakon Drugog svjetskog rata, bor ili jela se počela kititi sve češće po kućama pa onda i stanovima. Ovisno o društveno-političkom statusu pojedinca, vjernik je pazio kako, kada i gdje okititi svoj bor, da ga slučajno nadobudni susjed ne bi denuncirao komunističkim vlastima koje su ipak proklamirale ateizam.

Iako je tolerancija vlasti na takve običaje bila zapravo velika, nekim vjernicima ta blagdanska razdoblja ipak nisu bila najugodnija, jer „nikad ne znaš što se može dogoditi“, „vrag nikada ne spava“, i tako dalje, i tako dalje. Da banaliziramo stvar, bio je to osjećaj jednak onomu koji ima tinejdžer kada na svom tulumu navija glazbu preko granice, riskirajući da će mu susjedi po-

zvati policiju.

Onda su došle devedesete. Došli su popovi, pa topovi. Došao je rat. Došao je Šušak. Tuđman i Kuharić su oduvijek bili tu, no tada su samo izašli na balkone. Ljudi. Eh da, ljudi, i oni su oduvijek bili tu.

Vjera nikada nije jača kada je čovjeku teško. Vjera nikada nije jača kada ima neprijatelja. Katolicizam i pravoslavlje ponovno su mogli zasjati svojim punim sjajem, dajući nadu svojim vjernicima kako će po njih ipak sve biti dobro s obzirom na ratne užase koji su ovladali zemljom.

E onda su se stvari smirile. Došlo je jutro, tulum je završio, krv se očistila s podova, stradalnici su oteturali doma ili vječno ostali spavati. Za one ostale posljedice su pak vječno ostale urezane u psihi ili, kako bi rekli vjernici, u dušu.

Jedna od tih posljedica jest i datum raskićenja bora tokom božićnih blagdana koji se slavi po gregorijanskom kalendaru.

Govorimo o raskićivanju borova na Sveta tri kralja, dakle na dan pravoslavnog Badnjaka, odnosno dan prije pravoslavnog Božića. Drugim riječima, među katolicima u Hrvatskoj postao je uvriježen običaj raskititi bor onda kada ga pravoslavci kite.

Glavni problem u svemu tome, a ima ih mnogo, jest taj što običaj raskićivanja borova na Sveta tri kralja blage veze nema sa službenim običajima Katoličke crkve.

Naime, službeni završetak božićnog slavlja pa time i dan kada se raskićuju borovi i uklanjaju jasje jest blagdan Svijećnice ili Prikazanja Gospodinova u hramu koji pada na 2. veljače.

Tog datuma se i na trgu Sv. Petra u Vatikanu može posljednji put vidjeti okićeni bor ili pak u mnogim domovima Poljske, koja slovi kao izrazito katolička zemlja. Isto tako, običaji ne nalažu bacanje borova kroz prozore ili odbacivanje u parkovima, već njihovo spaljivanje. Pepeo se potom rasipa po vrtovima i poljima kako bi, vjeruje se, zemlja urodila boljim plodom.

Međutim, postoji još jedan datum koji je blizak Crkvi, a također nema veze sa Sveta tri kralja. To je, naime, 12. siječanj, odnosno Krštenje gospodinovo. Taj datum je nekako najprihvatljiviji i samim svećenicima koji očito razumiju da su se vremena promijenila te da je ljudima ipak nepraktično držati borove u kućanstvima čak do veljače.

S obzirom na sve navedeno, bojimo se i pomisliti, ali je

moguće, da su ljudi, neki spontano i podsvjesno, opečeni i ustrašeni, a neki zlonamjerni i otežani mržnjom, proširili osjećaj kako bi bilo dobro da se odijeli „naš Božić“ od „njihovog Božića“.

Osim toga, raskiđivati bor, što je zapravo čin prekida slavljenja Božića, sasvim je neprikladno činiti na Bogojavljanje, taj vrlo važan kršćanski blagdan. Dakle, raskiđivanje bora na Sveta tri kralja, a ne, recimo, na Krštenje Kristovo izravno je nepoštivanje samih katoličkih blagdana.

Crkva ne poznaje 6. siječanj kao običaj raskiđivanja božićnih jelki; on je nastao u narodu. Valja reći da se u manjim dijelovima Like raskiđivao bor i na Sveta tri kralja, ali taj običaj nije došao od Crkve, već je rezultat davne, narodske tradicije. No, teško je za povjerovati da bi taj djelić tradicije mogao nadjačati odluke Drugog vatikanskog koncila i povijesnu faktografiju koja sugerira pak sasvim druge datume. Teško je i za povjerovati da bi tradicija ličkih zaseoka bila toliko primamljiva cjelokupnom hrvatskom puku da nije te vrlo

zgodne podudarnosti kako je katoličko Bogojavljanje taman „sjelo“ na dan prije pravoslavnog Božića pa ga se nekako legitimno može iskoristiti za, eto, raskićenje bora.

Latinska izreka koja savršeno opisuje ovu situaciju je „O tempora, o mores“. Ona doslovno znači - „O vremena, o običaji“, ali se prevodi izrazom - „Čudnih li vremena, čudnih li običaja“.

Je li moguće da su katolički vjernici zadovoljni time što slavlje „svog“ Božića, ne križaju s božićnim slavljem pravoslavaca? Ružna je to pretpostavka, no je li moguće da je baš tako?

Najsretniji bismo bili sa spoznajom da je razlog raskiđivanju borova na 6. siječanj upravo onaj najprozaičniji, a to je lijenost te puko ispunjavanje forme, toliko svojstven današnjem hiperpotrošačkom i komercijaliziranom društvu.

„U Boga vjerujem, okitio sam bor, otišao na polnoćku. Već dva tjedna mi bor svjetluca u onom kutu, a police iz luke samo što nisu došle. Raskitit ću ga ja šestog, tako rade i ostali. Zašto? Ne-

mam pojma, ali nije me ni briga“, vjerojatno rezonira prosječan Hrvat, katolik.

S druge strane, nismo naivni. Vjera u Isusa odavno nema veze s onim što je on prema napisima u Bibliji propovijedao, a to je, između ostalog, jednakost svih ljudi. Ekumenizam koji je, aktivnije od ostalih papa, promovirao papa Ivan Pavao II., toliko popularan u Hrvatskoj, čini se da na ovim prostorima nema gotovo nikakvog značenja. Ovdašnje vjernike ta riječ valjda prije podsjeća na omraženi komunizam.

Tezu da su katolici u Hrvatskoj doista zadovoljni činjenicom da se bor raskiđuje 6. siječnja, namjerno prije pravoslavnog Božića, moguće je dokazati jedino ako bi se provelo istraživanje javnog mnijenja o tome kada vjernici raskiđuju bor i zbog čega to čine baš tada.

No, uza sve probleme koje ima ove zemlje, kome bi se dala raspirivati i ta problematika. Neka sve ovo ostane na savjesti pojedinca. Pa ako je bez grijeha, neka prvi baci bor. Pouzdano je jedino to da Isus, u kojega se vjernici toliko zaklinju, to nikada ne bi učinio. ■

PRELAZAK NA TRŽIŠNI MODEL URUŠIO JE DUGOGODIŠNJI MODEL FINANCIRANJA SPORTA NA OVIM PROSTORIMA, A SAMIM TIM UZDRMAO I TEMELJE OVDAŠNJE SPORTSKE MITOLOGIJE, IAKO KRIZA NIJE ZAABIŠLA NITI BOGATIJE LIGE

I SPORTAŠI PLAČU! A SVE ČEŠĆE I ŠTRAJKAJU...

Piše:
HRVOJE
PRNJAK

Ruku na srce, većina stadiona treće španjolske lige izgleda bolje i opremljenije od ovdašnjih, uglavnom zapuštenih i oronulih, prvoligaških nogometnih arena. To je, dakako, samo jedan od razloga zašto su španjolski stadioni u prosjeku posjećeniji. No, to ne znači da se tamošnji nogometni profesionalci kupaju u blagostanju: nedavni štrajk igrača Racing Santandera, koji su zbog višemjesečnog kašnjenja plaća i ugovornih rata odbili nastupiti u uzvratnoj utakmici četvrtfinala španjolskog Kupa kralja protiv Real Sociedad, govori da kriza nije zaobišla niti klubove na bogatom zapadu. Odnosno, da ovdašnje sportske "svetinje", koje se baš i nisu najbolje snašle u tranziciji prema tržišnom modelu funkcioniranja, nipošto nisu usamljene u financijskim problemima.

Istina, ovdašnji su profesionalci štrajkali davno prije španjolskih: još u listopadu 2011. nogometaši Šibenika i Karlovca prvih

su nekoliko minuta utakmice na šibenskom stadionu Šubičevac proveli sjedeći na travi, kako bi upozorili javnost na problem kašnjenja plaća u oba tadašnja prvoligaša. Nakon nekih pet minuta, pridigli su se i normalno nastavili dvoboj.

Je li ta sindikalna akcija - pod kapom Hrvatskog nogometnog sindikata - imala nekog rezultata? Pa, baš i ne. Punihi godinu dana nakon štrajka, situacija nije bila ništa bolja: "Igrači žive loše. Pet od sedam klubova samo plaćaju. Znači 60 posto igrača je trenutno u blokadi. Imamo jako velike probleme. Obespravljenost i osiromašenje nogometaša je važniji problem od huliganizma. Ono što najviše boli je što Hrvatski nogometni savez ignorira problem s nogometašima. Pod svoje prioritete stavlja huliganizam, stavlja ju ostale stvari koje su isto tako važne, međutim, okreće glavu od možda najvećeg problema jer su glavni glumci, to jest nogometaši, u velikim problemima", govorio je Dario Šimić, prvi čovjek nogometnog sindikata.

No, šira javnost kao da se i nije mogla solidarizirati s "modernim gladijatorima", odnosno, "preplaćenim zvjezdicama", kako se nogometaši ovdje obično percipiraju, iako većina igrača Šibenika i Karlovca nikad nije utjerala pune iznose dugovanja. Neki od njih su svoja potraživanja preinačili u klupske dionice - koje ne mogu unovčiti budući da te dionice nisu izlistane na burzi - a tek dio dugovanja im je i isplaćen. Karlovčane je preduhitрила potpuna propast kluba, "oživljenog" u međuvremenu pod novim imenom, danas u trećoj ligi... O štrajku se svako malo priča i u nekadašnjem košarkaškom euroligašu Ciboni, ali do štrajka kakvog smo vidjeli na Šubičevcu i nedavno na stadionu Sardinero u Španjolskoj zasad nije došlo. Iako Španjolci potražuju "samo" četiri plaće, što se kod nas smatra definitivno "manjim dugom"...

No, kraće ili duže kašnjenje ugovornih rata gotovo da je postalo pravilo u većini tuzemnih sportskih kolektiva, o bilo kojem sportu da je riječ. Slično je i u

Srbiji. Duško Vujošević, trener košarkaša Partizana, nedavno se požalio novinarima: "Situacija je nešto lošija nego prethodnih godina jer stižu dugovi od prethodnih sezona. Među onima kojima se duguje sve je manje igrača koji imaju strpljenja, a sve više onih koji prijete Fibom, a i menadžeri igraju svoje igre. Vrlo je malo gospode kao što je recimo Milan Mačvan, koji razumije da je u boljoj situaciji od kluba. Drugi nemaju nimalo strpljenja ili je ono potrošeno", kazao je proslavljeni trener, aludirajući na slučajevima kao što je lani bio onaj u kojem je bivši košarkaš njegove ekipe Raško Katić sudskim putem krenuo utjerivati novac kojega je zaradio za dvije godine igranja u Partizanu.

I dok su nedaće ovdašnjih sportskih kolektiva uglavnom tek dokaz da tzv. preoblikovanja, odnosno privatizacije nisu imale stvarno pokriće u ulasku "pravog" kapitala, te da je država malo po malo ipak ostavila svoje nekadašnje štitenike na brisanom prostoru vladavine tržišnih uvjeta, dok istodobno na vidiku nema sponzora koji bi se razbacivali novcem po naređenju političkih moćnika, na tzv. bogatom zapadu imamo posve drukčiju situaciju. Naime, upravo je Racing dobar primjer za to. Taj je klub još 2008. bio šestoplasiran u Primeri, najboljoj ligi Španjolske, jednoj od najkvalitetnijih u Europi. Tri godine poslije, klub preuzima bogati Indijac Ahsan Ali Syed, preko tvrtke WGA (Western Golf Advisory) Sports Holding. Umjesto najavljene borbe za vrh tablice, Racing 2012. ispada iz Primere, Ali Syed se gotovo u potpunosti posvetio svom privatnom biznisu, a klub počinje grcati u dugovima koji su se u međuvremenu popeli na više od 50 milijuna eura! Druga liga nije bila dno, već su odmah pali i razred niže. Navijači su pokušali preuzeti klub, ali pravo vlasništva ne prisvaja se silom... Štrajk igrača je samo logična posljedica takvog "poslovanja". A igračima je slaba utjeha što su ih podržali navijači, zatim čelnik nacionalnog sindikata nogometaša Luis Rubiales, baš kao što je istu večer putem društvenih mreža solidarnost iskazao i golman Liverpoola Jose Manuel Pepe Reina.

"Drago mi je da smo u polufinalu, ali ovo nije večer za slavlje", izjavio je pak trener Sociedadada Jagoba Arrasate, naznačujući tako osobno razumijevanje za potez igrača Racinga, koje sigurno u ovom trenutku ne dira to što su nakon svog čina na jednu godinu izbačeni iz kup natjecanja, zbog čega su, eto, propustili priliku da se u polufinalu suprotstave ve-

likoj Barceloni.

Pojednostavljeno, moglo bi se kazati da izvan kapitalizma nema opstanka vrhunskog sporta, dok s druge strane i tržišni model ima svoje zamke. Čak i kad se, eto, pojavi bogati ulagač o kakvom klubovi Hrvatske i Srbije ipak mogu samo sanjati. Predstečajne nagodbe i brisanje dugova ne mogu biti pogonsko gorivo klubova koji bi htjeli, baš kao nekad, kad je i konkurentnost bila daleko manja, nešto značiti i izvan svojih regija i država, ali eto, ne ide pa ne ide. Navijači se teško mire s takvom situacijom, jer, eto, pamte i neke slavne dekade, zbog čega su temelji sportske mitologije potpuno uzdrmani. Nekadašnji "velikani", danas

su sportski uspjesi trebali posvjedočiti o uspješnosti i konkurentnosti tih zemalja, od DDR-a, Jugoslavije, SSSR-a, Rumunjske, Čehoslovačke, Mađarske, itd.).

Marksisti bi rekli, vrhunski sport su iznjedrile materijalne proizvodne snage, one su ga i razvile, ali će mu biti i grobar. U tome marksisti ne vide ništa loše, jer je iz njihova kuta sport ideološko sredstvo kojim se "obmanjuju mase da bi se održala kontrola buržoazije" (iako svaka sličnost s ulogom sporta u bivšoj SFRJ ili SSSR-u, gdje smo umjesto buržoazije imali politički stvorenu elitu, nipošto nije samo rezultat vaše mašte!). I zato se ne kaže uzalud da je odnos neke politike u odnosu na sport u određenoj državi jedan

 ŠTO DANAS CRVENA ZVEZDA ILI HAJDUK ZNAČE U EVROPI: Nekadašnji "velikani" danas su, realno, tek mali frustrirani klubovi, osuđeni na ranu rasprodaju svojih talenata, posljedično i sve veće kaskanje za europskim klubovima "srednjeg ranga", koje su još tamo u osamdesetim godinama prošlog stoljeća uredno preskakali u ondašnjim europskim kup natjecanjima...

su, realno, tek mali, frustrirani klubovi, osuđeni na ranu (ras)prodaju svojih talenata, posljedično i sve veće kaskanje za europskim klubovima "srednjeg ranga", koje su još tamo u osamdesetim godinama prošlog stoljeća uredno preskakali u ondašnjim europskim kup natjecanjima. Realno, što danas u nogometnoj Europi znače Crvena zvezda ili Hajduk... Analogno tome, moglo bi se postaviti pitanje: što nekom recimo 25-godišnjem mladiću koji prati košarku a živi u Španjolskoj ili Francuskoj znači ime Jugoplastike ili Bosne? Uostalom, zadnjih se godina baš nešto ne čuje niti za Olimpiju i Cibonu, koje su godinama sudjelovale u najelitnijem europskom natjecanju, Euroligi, no zbog financijskih dubioza i stalnog gomilanja novih dugova, posljednjih su sezona i oni posustali... Političari bi pomogli, jer dobro znaju da im takva vrsta angažmana donosi određen broj glasova na izborima, ali ih sad već ograničavaju i preuzete norme financijskih politika EU-a (u slučaju Hrvatske), ili će im se to tek dogoditi u bliskoj budućnosti (u slučaju Srbije, koja je otpočela pregovore s Unijom). Dakle, očito da više ne može opstati mutirani model iz vremena socijalizma, kada se moglo računati na izdašnu pomoć države, financijsku i svaku drugu (zauzvat

od mogućih indikatora njezine demokratske zrelosti.

No, neomarksisti su u pravu kad konstatiraju da "robni status tijela sportaša može poprimiti ekstremne oblike, pretvarajući sportaše u oglasne sendvič-table velikih korporacija", čiji je cilj zapravo opći cilj svakog kapitalističkog društva - maksimalizacija profita... Otud recimo i fenomen stalnih promjena imena košarkaških klubova u Italiji, zbog kojih je površnom poznavatelju gotovo nemoguće upratiti o kojem je klubu riječ. Tako sada, primjerice, predznak Virtus, kojega je nekoć nosio klub iz Bologne, danas nosi klub iz Rima...

Upravo je ta simbioza suvremenog vrhunskog sporta s povećanjem profita glavni razlog zbog kojeg će se, kad rezultat izostane a financijska očekivanja budu iznevjerena, sve češće događati sindikalne akcije i u samom sportu, no teško je očekivati da će netko koga se to ne tiče zbog toga izaći na ulice...

Uostalom, nesolidarnost smo dosljedno i revno istrenirali na primjerima tolikih poduzeća koja su u dva desetljeća tranzicije na ovim prostorima postala prošlost, nerijetko i zato što njihova nevolja nikoga nije naročito potresla, a kamoli podigla iz kućne fotelje. ■

KAD RUŽA PROCVJETA, PAMETNI SE UGUŠE OD SMRADA

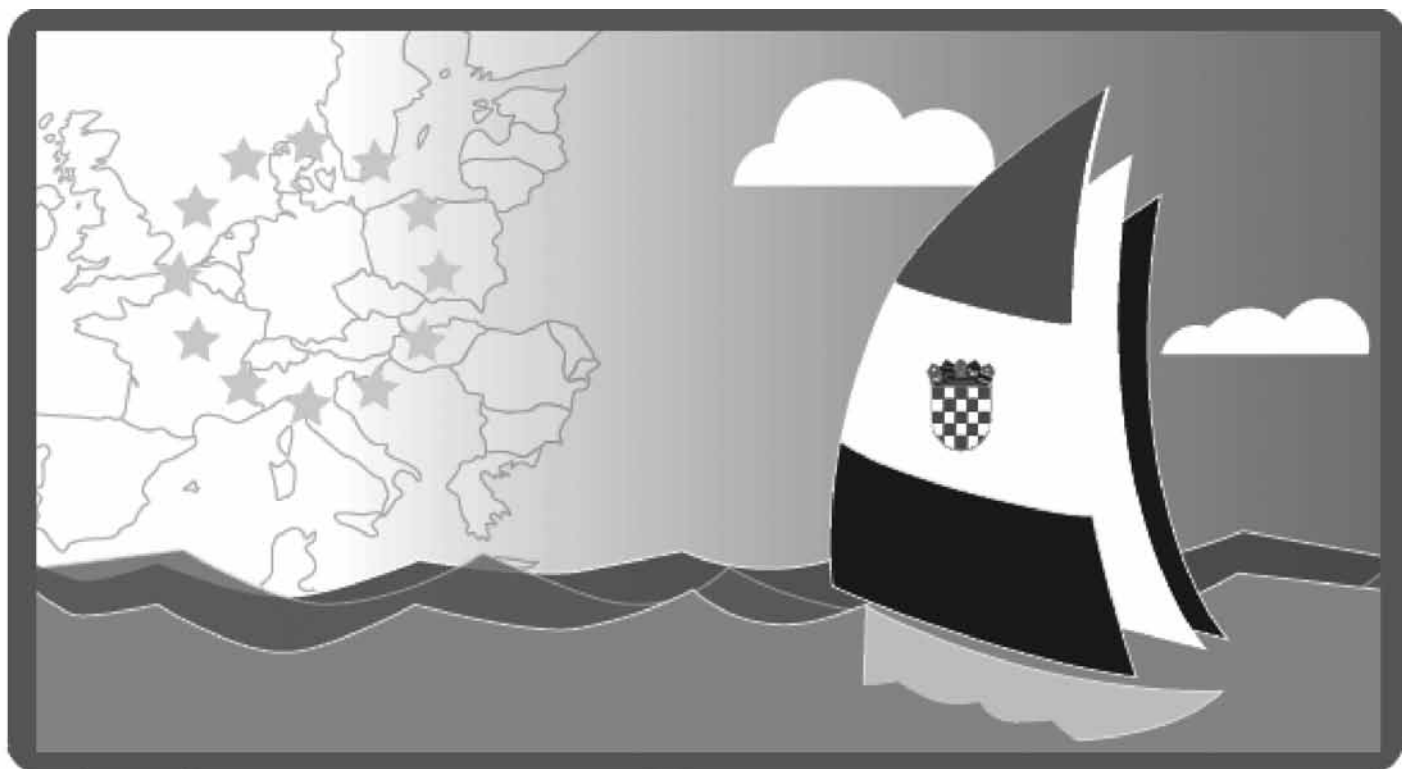
Piše:
DUNJA
NOVOSEL

Ruža Tomašić opet je pustila glas, jao. Čitam novine preko ramena nekom dedu u autobusu: u svom dosad polugodišnjem mandatu u Europskom parlamentu održala je jednak broj govora kao neki kolege iz većih europskih zemalja koji u parlamentu broje višegodišnji staž. Je li razlog za ovu Ružinu blagoljublju bojazan da će njeno stolovanje u Strasbourgu biti kratkoga vijeka, i da neće biti izglasana kao članica Europskog parlamenta na već drugim izborima otkako je Hrvatska postala članicom Unije, ili pak neutaživa želja da na svakoj sjednici zrači domolju-

bljem i lavski se bori za ubogu i povrijeđenu Hrvatsku, kad već nitko drugi nije sposoban za to? Bit će da je ipak ova druga varijanta, jer Tomašić po medijima već govori o svom drugom ulasku u Europski parlament, dok njezini stranački kolege iz HSP-a Ante Starčević ukorak sa bljeskom svoje heroine na europskom tlu, najavljuju rušenje nesposobne, antihrvatske i antikršćanske vlasti Zorana Milanovića.

Iako je Hrvatska u srpnju prošle godine postigla cilj svojih stremljenja i postala članicom Europske unije, zastupnici što su izglasani kao njeni reprezentanti i tribuni imali su tu nesreću da njihov premijerni nastup bude kratkoga

vijeka, jer će se već u svibnju 2014. održati novi parlamentarni izbori s izborom članova u trajanju mandata od pet godina. Tako ispada da je ona prva garnitura poslana u Strasbourg prošloga ljeta bila samo skupina mačića što se bacaju u vodu, ali se Neumoljiva Ruža pokazala kao uistinu kočoperna mačka što će bez straha i premišljanja isukati kandže i zamahivati po europskom zraku prema Neprijatelju s istoka koji nastavlja pregovore i sprema se ući na njezin teren. Iduća će postava hrvatskih zastupnika za razliku od ove preliminarne brojati jedanaest članova, dakle jedan manje, što kad se bolje pogleda zapravo ne čini nikakvu razliku

●●● **RUŽIN IZVJEŠTAJ O SRBIJI:** Još jedan demokratski „neprocjenjiv“ uradak revne kapetanice hrvatskog broda u nemirnim evropskim vodama

obzirom na same kandidate i mentalni sklop biračkoga tijela. A znamo koji je uopće sloj građana u Hrvatskoj zainteresiran izaći na izbore bilo kojeg tipa.

Neumoljiva Ruža koja je svoj prvi mandat u Europi izborila, paradoksalno, na konto svoje negostoljubivosti, nazvavši sve Ne-rvate gostima koji imaju napustiti njenu zemlju u kojoj se ionako već predugo zadržavaju (sam termin „gost“ implicira i odlazak u neko vrijeme s mjesta boravka), zagudevši tako u žicu neofašistički nastrojenog „domaćinskog sloja“, nastavila je i u Europskom parlamentu igrati na iste karte, ne želeći razočarati svoje vjerne birače. Koliko joj je njihovo mišljenje bitno, a koliko je i ona sama svjesna činjenice da jedan parlamentarac nije otok, te koliko je informatički pismena, moderna i napredna, dokazala je ovih dana uputivši Domaćinima preko društvenih mreža zamolbu: „Hrvat, pomozite mi da napišem izvještaj o Srbiji!“ Tako se svaki pravovaljani građanin Republike Hrvatske, što će reći da nema u sebi ni kap gostinjske krvi, mogao javiti Ruži Tomašić preko Tvitera i Fejsbuka, i pomoći joj konstruktivnim komentarima pri sastavljanju izvještaja o pregovorima za pristup Republike Srbije Europskoj Uniji. Ruža je ovim korakom pokazala da je unatoč svoj svojoj gordosti i visokoj poziciji i primanjima žena iz naroda, te da ne zaboravlja tko joj je pomogao da se vine ovako visoko! Srećom po Ružu, savjeti i sugestije koje je dobila od pravovaljanog i pravovjernog hrvatskog puka, bile su navlas podudarne i tonski usklađene, pa su joj odredile jasne smjernice kojima će se voditi pri sastavljanju analize, iako je za nju naravski već imala jasan koncept. Zadovoljna ovakvim odazivom Domaćina, najavila je da će joj prikupljanje ideja preko Fejsbuka odsad biti stalna praksa, naročito ako joj birači i drugi put ukažu povjerenje.

U svom izvještaju o Srbiji, Ruža Tomašić je u Europskom parlamentu bez dlake na jeziku izjavila da je na čelu Srbije Četnički Vojvoda (To misli na Nikolića, jel? Nikad ne znam što točno misli.), te da su četnici posvuda, to je logično, jer ako ih ima u Hrvatskoj, a ima, onda ih sasvim sigurno mora biti i u Srbiji (Po zakonu brojnosti!), te da Srbija još uvijek želi granicu Virovitica-Karlovac-Karlobag (Stvarno? Opet su se uzjogunili?!). Izjavila je da načelno nije protiv ulaska Srbije u Europsku uniju, ako učini ono što treba učiniti, jer kako kaže, Hrvatska je učinila i što je trebala i što nije trebala, a

dobro se zna da nije bila ni za što kriva, pa je opet ispala žrtveni jaganjac. Tomašić tvrdi da je ovo jedinstvena prilika za Srbiju, ako se već smatra doraslom postati članicom Unije, da preda Hrvatskoj podatke o nestalim osobama, zapisnike o minskim poljima, prizna postojanje vojnih logora na svom teritoriju, plati ratne reparacije i vrati nam opljačkano blago! Blago!!! Možda se kroz koje desetljeće snimi dugometražni film o tom popljačkanom hrvatskom blagu, poput ovoga o iščezlom nacističkom koje se sad vrti u kino dvoranama. A propos blaga, Tomašić nadalje ističe da je Hrvatska već utrošila previše novca na obnovu razrušenih srpskih kuća (Jesu li to onda po njenoj logici gostinjske, takoreći, ladanjske kuće??), kao i napora da se ti nezhvalnici vrte nazad u goste, ali ovi neće pa neće! Nije spomenula, međutim, da ti gosti (Čekaj, ako se oni vraćaju u svoje kuće koje je na neko vrijeme blagoizvolio koristiti netko drugi, jesu li ti koji se vraćaju gosti, ili ovi koji su im čuvali imovinu?), moraju platiti iz svog džepa ovima što su im nastanjivali kuće, za sve intervencije (izbijanje zidova, izgradnja teretane i saune, šahovničasti mozaik na kuhinjskom podu, da ne spominjemo da su morali krečiti bar dva-tri puta za to vrijeme!), jer ne mogu sad za džabe dobiti sva ta divna poboljšanja koja nisu tražili!

Tomašić je isto tako vrlo jasno izrekla i svoje stavove o ćirilici u Vukovaru koja nam je već svima izašla na nos, ali je htjela zaokružiti priču: ćirilica je već ionako zastupljena po nekim dijelovima Hrvatske (A gdje?), zašto bi to bio slučaj i u Vukovaru? Laicima je ovu problematiku objasnila na principu robne razmjene: „Kada neka nacionalna manjina živi u nekoj državi ona želi pokazati svoj kulturni i politički doprinos toj sredini, pa dobije nešto zauzvrat. U Vukovaru srpska nacionalna manjina ne bi trebala dobiti ništa, jer je upravo ta manjina podupirana Srbima iz Srbije i jugovojском sravnila Vukovar sa zemljom“. Tako je, kaži im Ružo, treba pec! mlatnuti po gramzivim prstima srpske babe, dedove, učenike iz srpske gimnazije i njihove roditelje koji su ih tamo upisali te pravoslavnog popa, taj subverzivni doušnički element koji je potkopavao obranu grada iznutra, da bi se kasnije još drznuo ostati u gostima, a nazivati ga svojim! I tražiti nekakve tamo table. Iako su oni zadnji koje te table traže i definitivno zadnji koji misle da one mogu donijeti neke promjene u gradu koji se najviše od svakog u Hrvatskoj dijeli na

domaće i goste.

Nemamo razloga sumnjati da će Ruža Tomašić, ako je građani po drugi put u godinu dana izaberu, i dalje revnosno ustrajati linijom kojom se otisnula, ispravljati nepravde iz Domovinskog rata, biti glas koji se čuje daleko (kad smo kod toga, zašto u Europskom parlamentu govori hrvatski s onim kotrljajućim „r“ i iritantnim američkim naglaskom?), te kapetanica hrvatskog broda u nemirnim europskim vodama. Pa vi dragi intelektualci i ljudi zdravog razuma, samo nemojte glasati! Pustite da Domaćini opet uzmu stvar u svoje ruke! A onda vas se uskoro neće ni pitati.■

OB AVIJEŠT

Srpski demokratski forum
pruža **besplatnu pravnu
pomoć** u okviru projekta
Trostruko A za građane

**Radno vrijeme za
prijem stranaka je:
ponedjeljak - četvrtak
od 10 - 14h
u Draškovićevoj 25,
Zagreb**

više na www.sdf.hr

Triple A for Citizens

Supporting Access to Information, Advice & Active help

Nacionalna
zaklada za
razvoj
civilnoga
društva

Prva žrtva kraljeve diktature

Nakon atentata u Narodnoj skupštini Pribićević radikalizira svoja stajališta. U govoru koji je održao nad odrom ubijenih hrvatskih narodnih zastupnika Pavla Radića i Đure Basaričeka on ističe opravdanost traženja Hrvata za ravnopravnim položajem u državi

Piše:
RENATO
ĐURĐEVIĆ

U novostvorenoj državi Kraljevini SHS Svetozar Pribićević je zadržao dominantnu poziciju. Postavši ministar unutrašnjih poslova skoncentrirao je veliku političku moć s kojom nastoji oživotvoriti svoju viziju jedinstvenog jugoslavenskog naroda. Uvjerjen je da može izbrisati sve staro i stvoriti sve novo pukom snagom diktata i dekreta. U skladu s tim, delegitimirao je pokrajinske vlade i podčinio ih vladi u Beogradu jer je u strogoj centralizaciji vidio jedini model iz kojeg će izrasti unitarna, jedinstvena država.

Međutim, ipak je Ustavotvorna skupština trebala sankcionirati centralističko uređenje države, a da bi se to i dogodilo trebalo je prvo stvoriti političku stranku. Zato je Pribićević već u februaru 1919. u Sarajevu osnovao Demokratsku stranku sastavljenu od njegovog krila Hrvatsko-srpske koalicije i projugoslavenskih grupa iz bivše Austro-Ugarske. Kako je sarajevski skup okupio samo prečanske krajeve, valjalo je akciju proširiti na Srbiju i Crnu Goru da bi nova stranka postala ono što je Pribićević zamislio - općejugoslavenska i državotvorna. Pašićeva Radikalna stranka odgovorila je Pribićeviću da se stranka nastala u Sarajevu može samo pripojiti Radikalnoj stranci, a nikako obratno. Opozicione pak stranke, Samostalna radikalna stranka, Naprednjačka i Liberalna stranka iz bivše Srpske skupštine, bez oklijevanja su pristupile Demokratskoj stranci. Za predsjednika Demokratske stranke nije izabran Pribićević

već Ljuba Davidović, predsjednik raspuštene Samostalne radikalne stranke iz Srbije. Bio je to taktički potez, jer bi stranka na čelu s prečaninom, makar i Srbinom, teško uspijevala privući značajnije biračko tijelo. Pa iako je Davidović postao šef stranke, Pribićević nije bio u sjeni. Već je tada bio jasno da Demokratska stranka u praksi ima dva šefa.

Demokratska stranka je postala velika opasnost za Pašićevu Radikalnu stranku. Ona je sad s jedne strane dobila ujedinjenu političku organizaciju prečana i srbijanske opozicije u vlastitom dvorištu, a s druge je strane već u startu izgurana u privlačenju Srba izvan Srbije. Uz to, Pribićević je koristio svoj položaj ministra unutrašnjih poslova u potiskivanju radikala. No, suprotstavljanja demokrata i radikala na terenu bila su natkrita njihovom suradnjom u vladama i zajedničkim priprema na donošenju centralističkog Vidovdanskog ustava. Premda Pribićević 1921. preuzima funkciju manje značajnog ministra prosvjete, njegova je politička moć ostala neokrnjena jer je i dalje bio lider najjače parlamentarne stranke. Poslije se pokazalo da je Pribićevićev model centralističke države zapravo učvršćivao vlast radikala. Radikali su Kraljevinu SHS shvaćali kao proširenu Srbiju u kojoj je srpska nacija najbrojnija, pa ona ima pravo na vodeću ulogu i vlast. Pribićević je pak, iako još od svog djetinjstva okrenut Srbiji, tražio da Srbija bude predvodnica u formiranju jugoslavenskog naroda. Dakle, Pribićević se nije nikad zalagao za Veliku Srbiju niti je ikad u svojim političkim programima upotri-

jebio tu sintagmu. Naprotiv, kad mu je mađarski poslanik Thaly 1907. predložio da Srbi ostave Hrvate, pa će im Mađari pomoći uspostaviti Veliku Srbiju, on je to odbio. Rekao je da Srbima u Hrvatskoj ne treba Velika Srbija i da će se za svoju domovinu Hrvatsku boriti svim silama zajedno s Hrvatima.

RADIĆEV KOPERNIKANSKI OBRAT

Dok su rivalstvo između Pribićevića i radikala oko utjecaja na Srbe i sukobi oko velikosrpske politike bili zakulisni, dotle je neprijateljstvo između Pribićevića i Stjepana Radića bilo posve otvoreno. Radić je uporno isticao hrvatsku nacionalnu individualnost što je pak prema Pribićeviću podrivalo jugoslavenski unitarizam. Takva je Radićeva politika za Pribićevića bila istovjetna separatizmu. Radić je doduše bio za jugoslavensko zajedništvo, ali u federativnoj republici. Republika je za Radića država bez žandar-ske sile kojom se služi Pribićević. S druge strane, federacija, republika, anticeutralizam - bili su termini koji su Pribićeviću parali uši. A kad je formalni Pribićevićev šef u Demokratskoj stranci Ljuba Davidović počeo okupljati političke stranke u Opozicijski blok kojem je pristupila i Radićeva Hrvatska republikanska stranka, Pribićević je istupio iz Demokratske stranke i osnovao Samostalnu demokratsku stranku. Demokratska stranka je od svojih početaka bila podijeljena na prečansko i srbijansko krilo, a s vremenom je došlo i do jačeg podvajanja između dvije frakcije. Srbijanska je frakcija, na čijem je čelu bio Davidović, težila

ublažavanju centralizma kako bi postigla sporazum s hrvatskom opozicijom i tako osnažena lakše potiskivala Radikalnu stranku. Samo tako bi se demokrati mogli osloboditi svog koalicijskog partnera u vladi. Pribićevićeva frakcija koja je uglavnom okupljala prečane, zalagala se za rigidno provođenje centralizma i politiku "jake ruke".

Kad je 1925. Stjepan Radić izveo kopernikanski obrat i priznao Vidovdanski ustav i monarhiju, Pribićević je s nevjericom i ogorčenjem dočekao ishod posvemašnjeg obrata koji je rezultirao osnivanjem vlade sastavljene od radićevaca i radikala. Mada ministar prosvjete, njegovi politički partneri radikali nisu Pribićevića izvijestili o svojim namjerama nego su ga izgurili u opoziciju da bi oslobodili poziciju za novog saveznika. U povezivanju Radićeva ekskluzivnoga hrvatstva i Pašićeva velikosrpstva Pribićević vidi veliku opasnost za jugoslavenstvo. U novonastaloj situaciji postaje najglasniji kritičar nove vlade. Obrušavao se na radikale zbog nelojalnog postupka prema njemu, gonjen pravedničkom ljutnjom držao je govore na stotinjak političkih zborova tražeći podršku birača i rušenje vlade. Gotovo je opsjednut svojom misijom, sebe neumorno ističe kao jedinog političara koji može spasiti državu i narod.

Za to vrijeme postaje jasno da radikalno-radićevska vlada neće biti dugog vijeka. Radićevci su bili nezadovoljni odugovlačenjem radikala s dogovorenim reformama, neki od radikalnih prvaka zapleli su se u korupcijske skandale i nesičkanja su u vladi samo rasla. Pribićević se tada ponadao da je došlo vrijeme da se nametne kao spasitelj države i predvodnik jugoslavenske nacije. Suradnici s kojima je Pribićević radio uvijek su isticali osobno poštenje i nepotkupljivost kao njegove glavne karakteristike. Politika mu nije bila sredstvo za bogaćenje. Međutim, neuspjeh na izborima za oblasne skupštine 1927. godine razbili su mu iluzije o njegovoj misiji koju je tako ustrajno najavljivao.

Iste godine Radićev HSS napušta vladu koji sad dijeli opozicionu poziciju s Pribićevićim SDS-om. Dvojica ljutih protivnika odjednom se našla na istoj strani, a povezivala ih je borba protiv radikalnog velikosrpstva. Spoznali su da je velikosrpski hegemonizam izvor neprekidne političke i državne krize pa osnivaju Seljačko-demokratsku koaliciju, politički savez HSS-a i SDS-a. Oni traže uklanjanje Vidovdanskih ustava i centra-

lističkog ustrojstva države kojeg je Pribićević sam stvorio i tako uporno branio, kako bi spasili državu.

HAPŠENJE PRIBIĆEVIĆA

Nakon atentata u Narodnoj skupštini 20. juna 1928. Pribićević radikalizira svoja stajališta. U govoru koji je održao nad odrom ubijenih hrvatskih narodnih zastupnika Pavla Radića i Gjura Basaričeka on ističe opravdanost traženja Hrvata za ravnopravnim položajem u državi. "Mi svi osjećamo, a naročito su svjesni toga ovdašnji Srbi - rekao je Pribićević - da su Hrvati u zajedničku državu donijeli svoju historijsku državnost, i to je razlog jači da se tako urede odnošaji u našoj državi, da se zajamči potpuna jednakost i ravnopravnost onima, koji su kroz vjekove znali sačuvati svoju državu".

Transformacija Pribićevićevih stavova tekla je postepeno. Nakon što se počeo oslobađati centralističkog modela države, napuštao je i unitarističku koncepciju. Sve češće u svojim javnim nastupima naglašava termine "hrvatski narod" i "srpski narod" kao oznake posebnih naroda, a ne za dijelove jedinstvenog naroda. On doduše i dalje govori o narodnom jedinstvu, ali ovaj put kao sinonimu za jugoslavensku državu koja je za njega jedino rješenje i koju brani svim svojim temperamentom.

Zastupnici Seljačko-demokratske koalicije zbog atentata nisu htjeli sudjelovati u radu Narodne skupštine u Beogradu, pa su se okupili u zgradi Hrvatskog sabora u Zagrebu. Na tom je sastanku Pribićević održao značajan govor u kojem se pojavljuju njegovi novi stavovi. Rekao je da je uvijek smatrao sistem sredstvom za postizanje sreće i veličine naroda, ali da srbijanski političari nisu nikad tako mislili. "Oni su mislili - kaže - samo na svoju prevlast, pa su za svoje ciljeve koristili i Srbe izvan Srbije". Kao primjer naveo je slučaj srpskih zemljoradničkih zadruga iz Hrvatske koje su se morale odvojiti od srbijanskih zemljoradničkih zadruga zbog neravnopravnog tretiranja.

U međuvremenu kralj Aleksandar je rastuće nezadovoljstvo u zemlji presječio kao uvođenjem diktature. Međutim, proglašenje šestojanuarske diktature samo je još više zaoštrilo političku situaciju. Stranački prvaci pozvali su Pribićevića u Beograd da zajedno sastave izjavu u kojoj osuđuju diktaturu. Čim je Pribićević stupio nogom na željezničkom kolodvoru u Beogradu, hapsi ga žandarmerija i odvodi u selo Brus podno Kopaonika. Tako

Kralj Aleksandar

Svetozar Pribićević

je političar koji je pridonio stvaranju jugoslavenske države, učvršćenju centralističkog uređenja i kraljeve vlasti, postao prva žrtva Aleksandrove diktature. Vjerovatno je bio zatvoren zbog straha režima da će on sa svojom spretnošću, reputacijom i energijom stvoriti jezgro političkog otpora prema diktaturi. Nakon dva mjeseca vlasti su ga zbog bolesti prebacili u neku beogradsku bolnicu. Ondje je pod policijskim nadzorom ostao dvije godine sve dok nije dobio dozvolu za odlazak iz zemlje. Dozvola za odlazak je bio rezultat pritiska uglednika iz inozemstva na kralja. Tada je Pribićević otputovao u Prag, pa u Pariz. Postao je emigrant koji se nikada živ nije vratio u domovinu. Sa stanjem u Jugoslaviji želi upoznati što veći broj političara te javnosti. Vjerovao je da će tako oslabiti diktaturu koja po njegovom mišljenju vodi državu u propast. U Parizu je napisao knjigu "Diktatura kralja Aleksandra" u kojoj traži ukidanje monarhije jer ona drži Hrvate u ropstvu i uspostavljanje federacije. U ljeto 1936. vraća se u Prag, sad već teško bolestan. Ondje je krajem ljeta i umro. ■

UKRAJINA

na razmeđi interesnih sfera

Piše:
GORAN
MRDAKOVIĆ

Već skoro tri mjeseca ukrajinski glavni grad Kijev tresu masovne, uporne i dobro organizirane demonstracije. U kompleksnoj političkoj situaciji počeli su se javljati prvi znaci nasilja te političkog i nacionalnog ekstremizma, a protesti su se proširili i na neke gradove na zapadu zemlje. Iako je ponavljanje nasilnog balkanskog scenarija u Ukrajini u ovom trenutku malo vjerojatno, dubina političke krize odraz je čitavog niza pitanja na koja ukrajinsko društvo do sada nije dalo odgovor. Za razliku od skoro svih europskih naroda koji su od početka devedesetih dobili ili izborili nezavisnost, Ukrajinci još nisu definirali ni svoj nacionalni identitet, ni temeljne nacionalne interese, niti su podigli sustav državne vlasti na razinu demokratičnosti i pravne sigurnosti koja bi tim pitanjima dala čvrst institucionalni okvir i put za rješavanje. Razlike između dijelova stanovništva kojima je materinji jezik ruski i onih kojima je to ukrajinski isprepliću se, ali se ne poklapaju u potpunosti sa razlikama u mišljenju oko toga treba li zemlju usmjeriti prema Zapadu i Europskoj uniji ili prema Rusiji. U tom kontekstu pitanje podržavanja određenog pravca u vanjskoj politici postaje i temeljna odrednica unutarnjopolitičke, pa i nacionalne orijentacije. Zato nije čudno da je okidač za trenutnu unutarnju krizu u Ukrajini bio vanjskopolički događaj. Radilo se o odluci predsjednika Janukoviča da ne potpiše Sporazum o pristupanju sa EU. Taj trgovinski pakt (nije riječ o političkom pristupanju) bio bi temelj za postupno okretanje ukrajinske vanjske trgovine prema Europi,

ali i obavezno uvođenje niza europskih standarda u domaću ekonomiju.

No sa druge strane se našla konkurentna ponuda Rusije za ulazak u zajedničku carinsku uniju, čime bi se Ukrajina čvrsto stavila u rusku ekonomsku sferu. Dva trgovinska sporazuma su potpuno međusobno isključiva, i Janukovič se našao u nezavidnoj situaciji da mora napraviti jasan i beskompromisan izbor. Njegovo odbijanje europske i prihvatanje ruske ponude puno je više od odluke bazirane na političkoj volji predsjednika države i stranke koja stoji iza njega. Ono je jasan pokazatelj koji je položaj Ukrajine u odnosu na njene velike susjede, i koji joj značaj oni pridaju.

Rusiji je Ukrajina od neprocjenjive važnosti. Trgovina je dođuše bitna, ali druge stvari igraju još značajniju ulogu. Zbog teškog povijesnog iskustva, sigurnost zemlje je u stalnom fokusu ruske državne politike. Gestrateški gledano, Ukrajina je meki trbuh europskog dijela Rusije. Od duge zajedničke granice do Moskve je manje od 500 km ravnog terena. Ukrajinske stepe predstavljale su pristupnu aveniju brojnim napadačima, od Džingis kanovih horda do Hitlerovih oklopnih divizija. Uvjeravanja da im čisto trgovački sporazum Kijeva sa nadnacionalnom i po vojnom potencijalu zanemarivoj EU ne može biti prijetnja ostavljaju političare u Kremlju potpuno skeptičnima. Što se njih tiče, svako približavanje Europi ima i političku dimenziju, a preklapanje EU-a i NATO-a kada su u pitanju države članice i njihova politika dovoljan je razlog za brigu o sigurnosti. Širenje Atlanskog pakta na istok je film koji su već gledali i ne žele reprizu, ni sad ni u nekoj daljnjoj budućnosti.

Današnja politička elita Rusije spremna je prihvatiti da je Ukrajina nezavisna zemlja, pa i to da ruski utjecaj na nju ne bude izrazito dominantan, ali će se do kraja boriti protiv toga da neka druga sila ostvari tamo jako prisustvo. Sigurnosni aspekt upotpunjava i ukrajinska luka Sevastopolj koja je zbog svog strateškog položaja dom ruske Crnomorske flote. Ono što je u vojnoj domeni Sevastopolj u komercijalnoj je Odesa, jer omogućava brodski promet neometan periodom zaleđivanja koji se događa lukama na ruskoj obali. Preko Ukrajine na zapad ide većina plinovoda i naftovoda koji ruske energente transportiraju u Europu, a dio tog prometa će se nastaviti čak i kad Sjeverni i Južni tok koji tu zemlju zaobilaze preko Baltika i Crnog mora prograde punim kapacitetom. Najzad, kompatibilnost ekonomija dviju zemalja i njihova međusobna usmjerenost bitan je faktor za Rusiju, mada je iz ukrajinske perspektive svakako još bitniji. Zbog svih tih razloga ruska vanjska politika Ukrajinu smatra apsolutno vitalnom te joj posvećuje izrazitu, stalnu i dugoročnu pažnju. Pažnja sama po sebi ne bi bila dovoljna bez sredstava kojima se može ostvariti utjecaj. Moskva ih ima na raspolaganju. Ukrajina je u energetskom smislu u potpunosti ovisna o plinu koji joj stiže iz Rusije, bilo da je riječ o pogonu industrije ili grijanju domaćinstava. Do sada je za njega plaćala 400 dolara po 1000 kubnih metara. Rusi su uz potpis na trgovinski sporazum ponudili smanjenje cijene na 268 dolara, plus kredit od 15 milijardi dolara koji je Janukoviču prijeko potreban zbog financijske krize. Ukoliko pak sporazum ne bi bio potpisan, zaprijetili su težim pristupom ukrajinske robe na za

●●● **UKRAJINSKA DILEMA:** Predsjednik Janukovič se našao u nezavidnoj situaciji da mora napraviti jasan i beskompromisan izbor između dva trgovinska sporazuma koja su potpuno međusobno isključiva. Između Evropske Unije i Rusije ukrajinski predsjednik je izabrao zajedničku carinsku uniju s Rusijom čime bi se Ukrajina čvrsto stavila u rusku ekonomsku sferu...

nju vitalno rusko tržište. Ukratko, dali su ponudu koja se nije mogla odbiti. Kada je ugovor potpisan Moskva je uglavnom dobila što je htjela, prolongirajući puni ukrajinski pristup carinskoj uniji za kasnije radi što skorijeg smirivanja političke situacije u Kijevu.

Nasuprot dobro definiranoj, čvrsto provedenoj i dugoročnoj politici Rusije prema Ukrajini, Europska unija je u svom pristupu zadnjih godina bila često nejasna i gotovo uvijek neodlučna. To nije čudno, sa obzirom da je i sama podvojena po pitanju buduće uloge te zemlje. Sa jedne strane, država od 50 milijuna ljudi predstavlja značajno tržište. Tu je i njena važnost za opskrbu Europe ruskim plinom i u manjoj mjeri naftom. Vanjska politika EU-a i dalje inzistira na izvozu "europskih vrijednosti" i podržavanju istih, a i deklarativno se ostavljaju otvorena vrata za daljnje proširenje Unije. No nitko realan ne očekuje političko pridruži-

vanje Ukrajine u doglednoj budućnosti, a postavlja se pitanje da li je ta opcija uopće moguća bez obzira na vremenski rok. EU u ovom trenutku ne može izaći na kraj ni sama sa sobom, a poklič da "Europi trebaju granice" vrlo je prisutan zadnjih godina i odnosi se upravo na crtu koju između ostalih čini i zapadna granica Ukrajine. Europske zemlje, svaka posebno i zajedno, poslije pada Sovjetskog Saveza nastavile su promatrati Ukrajinu kao geopolitički priključak Rusije. Stvar se značajno promijenila u periodu "Narančaste revolucije" kada su Europljani također podržali demonstrante i dolazak opozicije na vlast. No nije uslijedila nikakva konkretna pomoć i sve se svelo na deklarativno i gotovo nezainteresirano podržavanje ukrajinskog europskog puta, sa strogom pažnjom da se na tom putu ispunni svaka zadana norma. Sporazum zbog čijeg su nepotpisivanja izbile demonstracije ove jeseni i za koji se europska diplo-

macija odjednom snažno založila bio je na dnevnom redu već 2011. Tada je njegovo potpisivanje odbila upravo EU zbog hapšenja i zatvaranja bivše ukrajinske premijerke Julije Timošenko. Ponovno angažiranje Europe na pitanju Ukrajine ima dva uzroka. Prvi je politika Poljske i baltičkih zemalja, koje su zbog povijesnih iskustava zabrinute svakim znakom širenja ruskog utjecaja na zapad. Takav stav naišao je na odobravanje u dobrom dijelu europske političke elite, a zbog diplomatskih razloga ga je u ovom trenutku najjače artikulirala Njemačka. Drugi je to da EU želi stabilnu, demokratsku, liberalnu i proeuropsku Ukrajinu, ali bez toga da tu želju potkrijepe potrebnim političkim i ekonomskim zalaganjem, i bez da to nagradi primanjem te zemlje u svoje članstvo. Umjesto toga, lakše je bilo po ustaljenoj ideološkoj matrici podržati proeuropsku opoziciju u borbi protiv vlasti koja je više po okolnostima nego po sklonosti prorуска, i definitivno je manjkava na pitanju demokratskog legitimiteta. Eventualne manjkavosti u demokratskim referencama opozicije kao i mogućnost da njeno djelovanje ili djelovanje pojedinih grupacija koje joj pripadaju može ugroziti stabilnost zemlje službena europska politika za sada nije raspravljala. U svom nastupu Europa ima podršku SAD-a koje nemaju direktnih interesa u Ukrajini i trenutno su orijentirane na smanjenje svog prisustva u Europi. Iako u Washingtonu uvijek ima onih koji će svaki ruski potez gledati kao potencijalnu prijetnju, do sada je američki angažman u krizi bio čisto deklarativan, i ako se stvari nastave u skladu sa do sada viđenim trajati će onoliko koliko bude trajala medijski uočljiva faza krize.

Kada je u pitanju utjecaj na Ukrajinu Rusija će zbog vitalnih interesa koje ima u toj zemlji uvijek uložiti maksimalan napor da ga ostvari. Na raspolaganju joj stoje moćna sredstva pritiska koja su vođena dobro definiranom i dugoročnom politikom. Europski nedostaje i motivacija i oruđa kojima bi postigla sličan nivo angažmana. Pitanje smjenjivanja raznih opcija na vlasti u Kijevu je otvoreno i podložno izborima i političkim dogovorima. No tko god dođe na vlast morati će razgovarati sa Moskvom. To je utvrdila i prošla grupa proeuropskih političara koja je na poziciju došla nakon "Narančaste revolucije". Najveći trenutni imperativ je da se ukupna politika, pa tako i ona vanjska, usmjeri u pravcu smirivanja situacije. Nadajmo se da je to jasno političkim liderima, kako onima u Ukrajini tako i onima izvan nje. ■

Корупција европску економију годишње оштети са 120 милијарди еура

Корупција није само питање морала и демократског легитимитета. Она угрожава и европску економију. Процјењује се да јој годишње наноси штету од 120 милијарди еура. Она подрива тржиште, наноси штету повјерењу инвеститора, извлачи милијуне еура из џепова порезних обвезника, а неријетко служи и за прање новца стеченог организованим криминалом, стоји у првом извјештају Европске комисије о стању на подручју корупције. И има је свуда. Нити једна од 28 земаља чланица

ЕУ-а није имуна на корупцију нити је нашла начин да је потпуно сузбије. Рангирања у извјештају Комисије, кажу, нема, већ само указивања на проблеме и истицања позитивних пракси. Процјењује се да корупција ЕУ на годишњем нивоу кошта 120 милијарди еура, што одговара годишњем прорачуну ЕУ-а, а претпоставља се да је наведена свота, која и овако представља готово један посто годишњег господарског плуса на разини Уније, заправо још и виша. Иако ступањ корупције варира од чланице до чланице, у ЕУ-у не постоји "зона без корупције", стоји у извјештају. ■

Умро Васил Билак, човек који је позвао СССР да окупира Чехословачку

УБратислави је у 97. години умро некадашњи високи чехословачки комунистички функционер Васил Билак, последњи живи потписник писма позивнице Совјетском Савезу да трупе Варшавског пакта уђу Чехословачку, 1968. године. У вријеме Прашког прољећа 1968. године, покушаја либералнијег крила Комунистичке партије ЧШР на челу са Александром Дупчеком да реформама дају социјализму људски лик, Васил Билак био је

главни иницијатор писма Кремљу са позивом за „братску помоћ“ у гушењу Прашког прољећа. Због ангажирања да убједи Москву да су тенкови Варшавског пакта неопходни да угуше контрареволуцију и потписивања позивног писма, за Чехе и Словаке управо Билак је постао омражени симбол совјетске окупације Чехословачке аугуста 1968. године. До пада комунистичког режима у „плишаној револуцији“ новембра 1989. године, Билак је у ЦК био главни представник неостаљинистичке политике и

критизирао је политику гласности и перестројке последњег совјетског председника Михаила Горбачова. Након пада комуниста било је покушаја да се Билак изведе пред суд и казни за издају домовине, међутим, 2011. године словачко тужилаштво у Братислави прекинуло је истрагу која се вукла читавих 20 година, с образложењем да не може да допре до кључних свједока у Чешкој. Билак, као и остали потписници писма Кремљу, остали су некажњени за издају домовине, како је тужилаштво квалификовало њихов чин. ■

Легализирали геј бракове

Шкотски парламент већински је усвојио нови Закон о браку и цивилном партнерству унаточ противљењу конзервативних и религијских организација. Закон је добио подршку 105 заступника, док је њих 18 било против. Доношењем овог закона шкотски хомосексуалне

и трансродне особе већ ће од ове године моћи склапати брак. Закон не обвезује и религијске институције на склапање истосполних бракова. Шкотска католичка црква и Црква Шкотске и даље се противе овом закону те поручују да не планирају одржавати вјенчања у својим установама. ■

Забранили пушење у школама

Кина је забранила пушење у школама што је последњи у низу корака владе у настојању да сузбије тврдокорну духанску навику у земљи. Унаточ дугогодишње кампање о штетности пушења, Кина је највећи свјетски потрошач цигарета и пушаче је могуће затећи свугдје, укључујући болнице и школе. Због све већих трошкова јавног здравства у лијечењу последица пушења, влада је у задње вријеме интензивирала напоре на сузбијању те навике, а

службени Пекинг до краја године намјерава увести националну забрану пушења на јавним мјестима. Последња забрана, коју потписује министарство образовања, односи се на пушење у вртићима, основним и средњим школама. Свеучилишта ће морати у својим објектима поставити посебне зоне у којима ће пушење бити допуштено. У склопу кампање против пушења, влада је позвала функционере комунистичке партије да буду примјер другима и престану пушити на јавним мјестима.■

Неписменост је глобални проблем

Актуални извјештај УНЕСЦО-а о образовању у свијету указује на поражавајуће бројке и узима под повећало квалитету наставе коју похађају дјеца. Што се више ближи 2015. година, то постаје све извесније да ће образовни циљеви које си је поставила међународна заједница тешко моћи бити остварени. Бројке у УНЕСЦО-вом извјештају под насловом "Образовање за све" који су концем јануара 2014. представили

у Аддис Абеби су поражавајуће: 57 милијуна дјеце на свијету не иде у школу. 774 милијуна одраслих је неписмено, двије трећине од тога су жене. Најчешће су то жене и младе дјевојке из руралних крајева и неразвијених земаља. У УНЕСЦО-овом извјештају се као разлози због којих је већина земаља далеко од остварења постављених образовних циљева наводи мањак учитеља и квалитета наставе. 250 милијуна дјеце широм свијета није свладало основе читања, писања

и рачунања иако је половина њих четири године похађала школу", указује у извјештају који посебно апострофира земље субсахарске Африке. Да би сва дјеца на свијету могла добити основношколско образовање, морало би се до 2015. године запослити још 5,1 милијуна учитеља. Мањкавости у настави уочене су и у индустријским земљама. Учители би требали бити школовани за наставу с дјецом која имају хендикепе, те за рад с дјецом досељеника.■

Швицарска више неће исплаћивати социјалну помоћ грађанима ЕУ-а

Грађани ЕУ-а, међу којима хрватски држављани, као и грађани Исланда, Лихтенштајна и Норвешке који дођу у Швицарску у потрази за послом неће имати право на социјалну помоћ. Они који имају швицарску боравишну дозволу, али су незапослени 12 мјесеци или више такођер ће изгубити дозволу након проведених пет година у земљи. Ове промјене биле су увертира за референдум којим су поново уведене имиграцијске квоте за грађане ЕУ-а

које су одбачене 2007. Подаци показује да је социјалну помоћ прошле године примало 2,2 посто швицарских грађана и 3,1 посто грађана ЕУ-а који живе у тој земљи. Странци су чинили готово четвртину укупног броја становника у Швицарској, којих је осам милијуна, прошле године – 3,3 посто више него 2012. У последње вријеме највише имиграната долази из Португала, Њемачке, Италије и Француске.■

ЗАБОРАВЉЕНЕ ТАЈНЕ СТАРОГ ХОТЕЛА

Хотел мог ћаће национализован је 1948. и требао се преименовати у „Поносна Русија“ али је Резолуција ИБ-а спријечила да се то уради. Сва срећа да малер Мијат није отишао са својом малерајском скаламеријом

Пише:
ЈОВАН
ХОВАН

Асад мало у рикверц, у годину 1948. када је у нашем Малом мјесту Бецо ведрио, ледио и облачио, и кад су новине донијеле неке врло значајне увреде упућене у виду некакве Резолуције, и Влади и земљи и сваком човјеку лично. Бецо је био полицај у цивилу, човјек – тајна који се шетао и осматрао, послушнвао што људи говоре и покушавао проникнути у оно што мисле. Поглед му је био сврдло, лебдио је и пробијао, а цијели се његов живот сводио на двије ријечи: бјети и чувати.

Што конфискацијом, што национализацијом од народних пријатеља и непријатеља узето је све што је требало узети, и још мало више од тога. Хотели, виле и каване, па чак и обичне прчварнице мијењали су имена, код нас сте се осјећали као да сте у средишњем дијелу Совјетског Савеза. Све што је воњало по трулом Западу, Мали Париз постао је Мала Москва, Лондон је прекрштен у Лењинград, одмаралиште Сан соуци у Врт Стаљинових дана, били су Лењин и друг, једино се хотел мога ћаће дуго држао старог имена, али је послије национализације и он

морао попустити. Напредни омладинци се увијек нађу па су на фасадама исписивали паролe „Доље буржоазија – живјела радничка класа!“, „Доље краљ, живио друг Тито“, само она „Смрт фашизму, слобода народу“ није прошла, нетко ју је преформулирао па је испало Смрт фашизму – Слобода-Рднички 2:0.

Бецо је бјеснио, а очекивао се долазак друга Александра Ранковића, у то вријеме високо позиционираног пред којим су сви осјећали нешто као страх. И коначно, хотел је дошао на ред, подруштвљен је, и секција Народног фронта преузела је

на себе обвезу да се побрине о новом називу. Лицитирана су разна имена, нетко је предложио да се зове Први петогодишњи план, нетко Петолјетка, није прошао ни Стаљинов рај јер је то воњало по религији, па је нетко устао и рекао Још ћемо попа Симу из оближње цркве поставити за пословођу. Одједном су се ријечи почеле котрљати као ораси и три дана се разговарало само о томе а грађевинске скеле већ су биле постављене, малери спремни као запете пушке и само се чека команда „Пали!“.

ДРУГОВИ И ДРУГАРИЦЕ

Било је и таквих који су давали корисне приједлоге о најбољим начинима да се направи збрка, Жика Луковић, пекар, све је предлоге записивао и запишавао, а на зеленој чоји држао је први том „Капитала“ и повремено га отварао да би сазнао што би Марх рекао о томе. Нетко се сјетио назива Волга али вила с тим именом већ је постојала, њу је подигао Стева Рус који је побјегао пред Октобарском револуцијом, Стаљином и Лењином, и који је одлично предвиђао што ће се догодити кренемо ли совјетским моделом.

У хотел су долазили разни другови из неких комитета и вршљали по њему, долазиле су и другарице (што јест-јест), објект је сад био у њиховом власништву, могли су се понашати како су хтјели. На горњој тераси организовани су плесњаци, козарачко коло било је у моди, гостовале су и неке казалишне групе у тзв. Малој сали гдје је био казино, навраћали су другови из разних комитета да нам тумаче како крупним корацима идемо у социјализам и славимо побједу нашег и совјетског оружја. Бебе су добивале чудна имена, Стаљинка, Лењинка, Сутјеска, а за свако име тражила се дозвола комитета. Беца је био филтер за све, а имао је и ону велику кожно торбу пуну тајни која се затварала са финим звуком као уздахом. Он се чудио рулету којег је први пут у животу видео, као и оним столњацима са цифрама како их је он називао.

Малер Мијат чекао је са својом скаламеријом (четкама, бојама и скелама) а онда је нетко предложио да се хотел назове Поносна Русија и ствар је не само прошла него и прослављена. Мијат и његова

дружина прионули су на посао. Најприје је требало састругати онај стари назив који је будио асоцијације на бившег власника (мог ћаћу), што је ишло прилично тешко.

- Јебем ти ову капиталистичку фарбу, тако се дубоко увукла у зид да ми све четке поједе – жалио се Беци кји је био надзорни орган како би данас рекли.

Мало мјесто те је сцене проматрало свим очима и свим прозорима, а долазак друга Марка

се приближавао. И коначно бљеснуо је нови назив: Хотел и преночиште „Поносна Русија“. Мој је ћаћа ставио примједбу да ако је већ хотел у питању, онда је непотребна ријеч преночиште, али је Бецо примијетио да је тако појачано значење и то је исписано плавим словима, а оно Поносна Русија црвеним као Источна зора.

НИТКО НЕ СМИЈЕ ЗНАТИ

Да, али ствари су се одједном закомплицирале, сва срећа да Мијат није отишао и однио своју скаламерију. Једне ноћи Бецо је дојурио код њега а дах му је постао олуја:

- Бриши! – наредио му је.

- Шта да брижем?

- Бриши, бог те јебо, ма каква Русија, ни случајно. Немој да сутра нетко види, све ће нас похапсити и у Сибир отпремити. Још ноћаш да си све пребрисао, можеш и хотел да срушиш али назив Поносна Русија не смије осванути.... Упутили су нам писмо, Резолуцију, ја заправо и не знам што је, мора да је то нешто врло опасно, зато бриши!

- И шта да ставим?

- Ма стви што год хоћеш.

- А да вратимо на старо?

- То нипошто, још ће нам се смијати људи, још ће мислити да национализација није прошла и да се хотел враћа бившем власнику. Несретни Мијат је цијеле ноћи радио и то сам пошто је Бецо наредио строгу конспирацију: нитко за ово не смије знати. Само је мјесец вирио кроз гриву тамних облака као лавово око. На свој брк Мијат је написао Хотел „Славија“, слова су била плава и некако неуверљиво дјеловала, некако гњецаво.

СВЕ СЕ ТРЕСЕ

Сутрадан је бивши власник прошао

пored хотела свечаним кораком и у свечаном одијелу, као да је буржоазија на крају ипак однијела побједу. Бецо је из оне своје торбе извадио први том „Капитала“ како би се увјерио да ни Марх такву ситуацију није предвидио.

Бог те јебо, чак ни он, сад ја морам писати допуне.

Два дана прије најављеног доласка као да се небо отворило, пала је незапамћена киша, и не само што је избрисала Мијатова слова него је изронио стари назив хотела, а у земљорадничкој задрузи Зеленгора више није било боје. Бецо није знао што да направи, столица му се климала, Мијату су се тресле и гаће и лојтре, а ни Жики пекару није било лако: зар поново у пекару?!

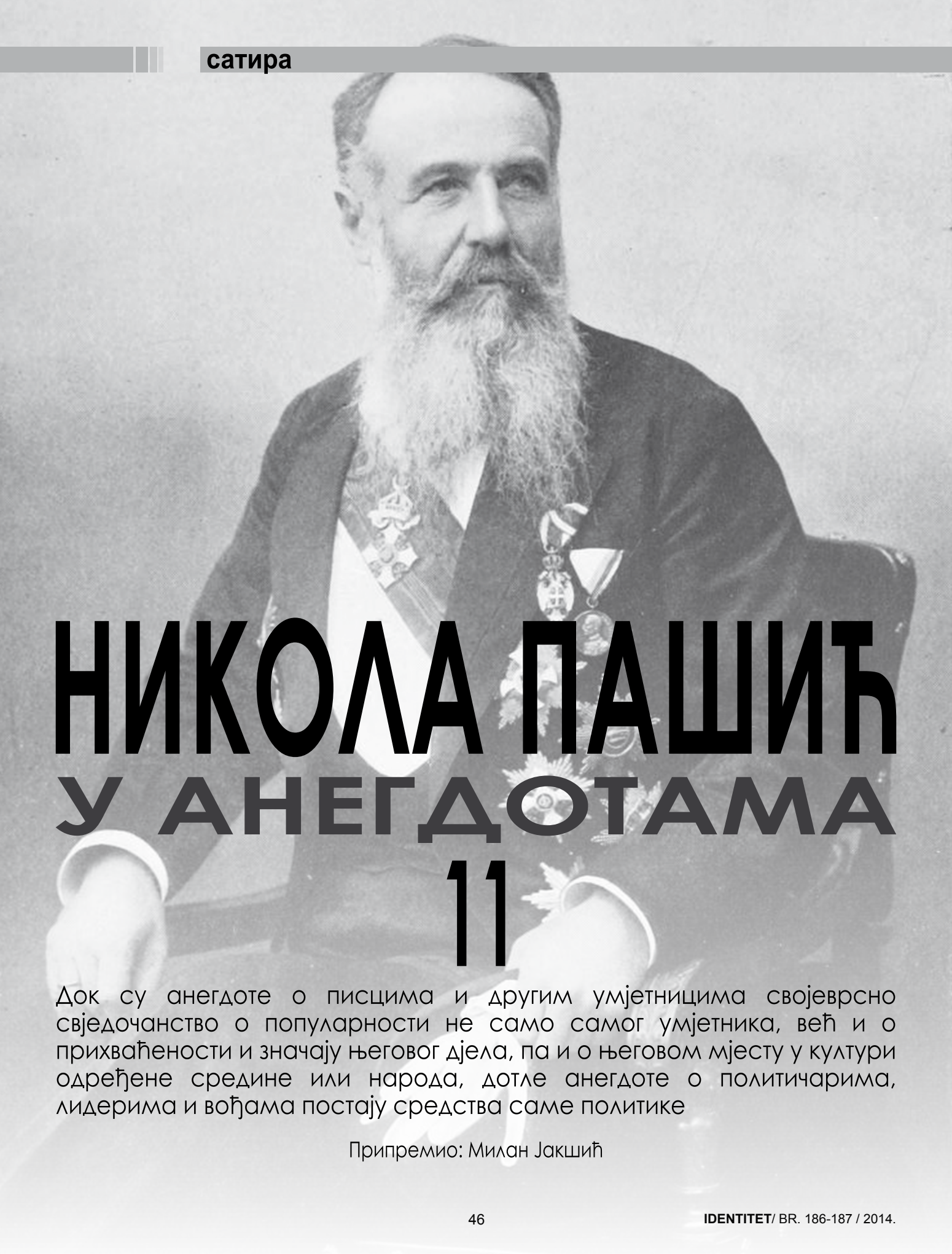
Сви су били ван себе као кад избије нека стихијска поплава, неки смртоносни потрес коме никаква помоћ ни снага не могу ништа.

Бецо је тад нашао соломонско, спасоносно рјешење па је наредио да се на хотелским плахтима испише парола „Добро нам дошао драги друже Марко“. То је стављено на хотелски пано, али те ноћи као приказе из бјесомучног карневала хисторије подигла се така олуја да је завијала као проклета душа. Подерао је све оне плахте добродошлице па је Беци изгледало да се сама судбина показала издајником.

- Кад хоће нешто да те боли и абецеда ту помаже – повјерио се Жики пекару.

Тако је дошао дан који смо толико чекали и жељели. Био је то необичан дан и по радости и по тузи: тешко га је описати јер ништа се није догодило а ипак је све имало значај, свако лице, свака ријеч. Жика пекар имао је припремљен говор за добродошлицу у коме је нагласио како се слаже с другом Кардељом да се сваки од нас мора и треба борити за личну срећу а у обиласку показати гдје ће бити школа, гдје творница цемента, а гдје парк с лименом глазбом. Али у животу је као у лошем филму: крај се унапријед зна.

У заказано вријеме умјесто колоне аутомобила нетко је назвао на онај пољски, индукторски телефон и јавио да је посјет отказан због припремања одговора другу Стаљину. Тако је Наше мало мјесто добило своје мјесто у свјетској повијести а и Беци је пао камен са срца.■

НИКОЛА ПАШИЋ

У АНЕГДОТАМА

11

Док су анегдоте о писцима и другим умјетницима својеврсно свједочанство о популарности не само самог умјетника, већ и о прихваћености и значају његовог дјела, па и о његовом мјесту у култури одређене средине или народа, дотле анегдоте о политичарима, лидерима и вођама постају средства саме политике

Припремио: Милан Јакшић

Никола Пашић у анегдотама, књига Милована Витезовића, изненађује љепотом спонтаног хумора мада се тако нешто тешко могло очекивати од човјека чије је исклесано лице опточено дугом брадом прије упућивало на особу несклону шалама. Анегдоте повезане с дугогодишњим предсједником Владе Краљевине Србије и Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, надимак му је иначе био Баја, свакога могу насмијати мада је он увијек био озбиљан што најбоље говори о комплексности његове личности. Витезовић је у уводу књиге, између осталог, написао: „Писац који није ушао у анегдоте свога народа и језика, увелико је мртав и за живота“. Витезовић је један дио анегдота нашао исписане у форми која одговара таквом начину изражавања, а остале је биљежио прелиставајући разноврсну грађу о Николи Пашићу.

Стајања Пашићева

Питао 1927. године Густав Крклец, песник, секретар берзе и новинар „Политике“, амбасадора и песника Јована Дучића какав је човек био Никола Пашић.

Јован Дучић је устао и ћутао.

„Забога, зашто сте устали?“

„Одајем почаст Николи Пашићу.“ – рекао је Дучић.

„Не схватам“ – рекао је Крклец.

„Онај који није био приман код Николе Пашића никада то и не може да схвати.“ – рекао је Дучић. „Ми смо, његови чиновници у министарству, увек примани у његовој канцеларији са највећом куртоазијом. И најмлађег од нас Пашић је примао стојећи.“

Дучић је после овога сео.

Живот са три узвика

„Шта има да пишем мемоаре, Милане?“ – рекао је Никола Пашић Милану Гавриловићу, бранећи се од његових убеђивања: „Цео мој живот био је са три узвика, које сам ја, овај, са мојим радикалима другима викао, или су овај други мени и мојим радикалима викали...“

„Која су то три узвика?“ питао је Гавриловић: „Не могу се мемоари свести на три узвика!“

„Могу Милане, могу... А овај, ево три узвика: Доле краљ! Доле влада! Врати паре!“

Однос према српском двору

„Господине председниче, никад нисам успео да докучим Ва однос према српском двору?“ – рекао је Милан Гавриловић већ старом и зимомроживом Пашићу.

„Овај, Милане, то ти је као камин: ако си близу можеш да изгориш, ако си, овај, далеко, можеш да се смрзнеш.“

Предосећање

Кад је Никола Пашић умро десило се оно што је сам себи предвиђао.

„Кад ја умрем доћи ће ми силан свет на погреб, од чега половина да се увери да ли сам стварно спуштен у гроб!“

Пропали мемоари Пашићев

Милан Гавриловић се прихватио да Николу Пашића убеди да остави мемоаре за историју.

„Господине председниче, сад кад сте ван власти, кад сте и од незахвалног краља Александра одгурнути, сад је прилика да оставите мемоаре.“ – говорио је Гавриловић, користећи се приликама.

„Овај, нећу никоме да се осветим. И све што сам урадио, овај, урадио сам за Србију и њену историју.“ – бранио се Пашић.

Осветићете се Србији и историји ако их не оставите.“ – подилазио је Гавриловић.

Гавриловић је добро рачунао и са Пашићевом неповерљивошћу, па је предложио да он дође к њему, Пашићу, са стенографом. Онда да ту, у својој кући, Никола Пашић издиктира стенографу све што хоће из свог живота. Затим, да стенограф ту, пред Гавриловићем, откуца писаћом машином сачињени стенограм. Најзад, да Гавриловић прекуцани текст, са стенографом заједно, запечати и преда Пашићу, да он мемоаре депонује где хоће, било у земљи, било у иностранству.

Чинило се да ће Милан Гавриловић успети, јер је Пашић, коначно попустио, додуше, невољно, али је пристао.

Требало је пажљиво одабрати стенографа. Гавриловић се определио за Воју Станаојевића, стенографа листа „Политика“. Изгледа да је избор стенографа дефинитивно натерао Николу Пашића да одустане од мемоара.

„Овај, Милане, може да се деси, овај, да томе стенографу нешто остане у глави... А ми му, овај, не можемо главу запечатити и депоновати где хоћу.“

Пашићеве тајне

Срби су Пашића сматрали дипломатских генијем. Онако тајним, али генијем. У народу је пола века било питање:

„Зар ће то Пашић допустити?“

Није било ни: зар ће то Скупштина допустити, ни зар ће влада допустити, ни зар ће војска допустити, ни зар ће краљ допустити?

Изнад свега било је: „Зар ће Пашић допустити?“

Једно време су му придавали час Путника, час Мишића, па је било: „Зар ће то Пашић и Путник допустити?“, „Зар ће то Пашић и Мишић допустити?“, па опет „Зар ће то Пашић допустити?“

Све своје тајне Никола Пашић је понео у гроб, па и тајну како сачувати земљу коју је створио.

Саучешћа и „саучешћа“

На вест о смрти Николе Пашића, председник Хрватског сељачког клуба Народне скупштине Краљевине СХС Павле Радић изразио је саучешће Николи Узуновићу.

„Сућут над овако тешким губитком!“ – рекао је и додао: „Послије кога сам сигуран да ништа неће бити исто.“

„Надам се да Вас то толико не радује.“

„Не толико колико Вас.“

НЕЗАПОСЛЕНОСТ У РЕГИЈИ

Према статистичким показатељима, 31. децембра 2013. године на евиденцијама незапослених у Босни и Херцеговини било је 553.481 особа. Највише незапослених, односно њих готово 392.000, било је евидентирано на подручју Федерације БиХ, око 150.000 у Републици Српској, док је нешто више од 12.000 незапослених с подручја дистрикта Брчко. Више од 60 посто незапослених су квалифицирани и неквалифицирани радници. Службени показатељи говоре како у БиХ, која по посљедњем попису има око 3,8 милијуна становника, статистичка стопа незапослености тренутачно износи 44,5 посто. У Хрватској је с задњим даном 2013. било 364.000 незапослених. У само десет дана нове године бројка је порасла

за више од 6 хиљада. Настави ли ова бројка расти, ускоро би могли досећи рекорд из 2001. Тада је било 180.425 незапослених мушкараца и 241.716 незапослених жена, укупно 395.141 незапослених. У Србији је на 31.12.2013. било 769.546 незапослених особа, од тога 393.500 жена. Очекује се да тај број неће бити премашен наредне године и да ће стопа незапослености падати испод 25 посто. Крајем 2013. године у Словенији је на заводу за запошљавање било 124.000 регистраних незапослених особа, што је 3,9 посто више него мјесец дана раније и пет посто више него прије годину дана. У Црној Гори је крајем 2013. било скоро 35.000 незапослених што чини стопу од 15 %.■

МАКЕДОНИЈА КАСТРИРА ПЕДОФИЛЕ

Парламент Македоније изгласао је измјене Казненог закона, којим се пооштравају затворске казне за педофиле и уводи се кемијска кастрација. Кемијски ће бити кастрирани они починитељи који понове исто казнено дјело. Не ради се о класичној кастрацији, него о медицинском третману, који се даје ињекцијом сваких шест мјесеци. Те ињекције умањују сексуални нагон и либидо. У Македонији је 139 регистрованих педофила до сада добило

у просјеку по шест година затвора. То је, по мишљењу владајућих, мала казна, због чега често одлучују исто дјело поновити. Македонија је прва земља у регији која има такву казну, а кемијску кастрацију већ примјењује Пољска. У Њемачкој се кемијска кастрација проводи на добровољној бази, док се изван ЕУ проводи у Русији, Јужној Кореји и неким америчким савезним државама. Педофилија, нажалост, остаје казнено дјело које се најчешће понавља.■

500 ТУЖБИ СУДУ У СТРАСБОУРГУ

Држављани Босне и Херцеговине сваке године поднесу у просјеку по 500 тужби против властите државе Европском суду за људска права у Страсбоургу, а на темељу правосмоћних пресуда које је тај суд донио БиХ је до сада исплатила више од милијун и 800 хиљада еура. Највећи број тужби односи на непровођење пресуда домаћих судова који се односе на надокнаду ратне штете. Грађани БиХ одлучују се тужити властиту државу и због тога што она не рјешава питање особа несталих тијekom рата, траже поврат старе девизне штедње из Љубљанске банке и Инвест банке из Београда, покушавају доћи у посјед станова који су им одузети

по различитим основама а најпознатији је случај тужбе Јакоба Финција и Дерве Сејдића којима је као припадницима националних мањина у БиХ онемогућено кандидирање за члана Предсједништва БиХ односно за заступнике у Дому народа државног парламента. Успоредба броја тужби из БиХ с онима које се у Страсбоург пристижу из других држава показује како је стање у БиХ знатно лошије него, примјерице, у Хрватској против које је од јануара до октобра 2013. поднесено 118 тужби. Апсолутни рекордер по броју поднесених тужби ипак је Србија против које је до средине 2013. године у Страсбоургу вођено 11.500 поступака.■

ЕУ НИЈЕ УСПЕЛА У БИХ

Амерички институт за нове демократије (ЕДИ), који се бави истраживањем и промоцијом демократије и мира у свијету, закључио је да Европска унија, са Њемачком на челу, није успјела у својој политици у Босни и Херцеговини, те да би администрација председника Барака Обаме требало да се активније укључи у рјешавање политичке кризе у БиХ. У објављеном извјештају ЕДИ наводи како је Дејтонски мировни споразум, који је зауставио ратне сукобе у БиХ, створио недемократски политички систем, будући да споразум креира политички систем који отворено обесхрабрује и блокира формирање мултиетничких партија, што у коначници, узрокује шовинистичку, провинцијску и корумпирану политичку културу. Дејтон је постао препрека за напредак цијеле земље истиче се у извјештају, а ЕДИ истовремено предлаже четири начина којим се

може помоћи БиХ и њеним народима да „ријеше политички колапс и да крену напријед“. Први је да Обамина администрација игра активнију улогу у БиХ и да мијења позицију Њемачке и ЕУ у БиХ која је, како се наводи, само оснажила сецесионистичке снаге у БиХ и угрозила мир у земљи. Затим да позиција међународне заједнице, а посебно Канцеларије високог представника у БиХ (ОХР) мора бити јасно дефинирана, те да ОХР не би требало да напусти БиХ док се не промијени Дејтонски споразум. Трећи предлог ЕДИ-ја јесте да међународна заједница мора подржати БиХ и одбацили покушаје сусједа и њихових савезника у БиХ да угрозе државне институције у тој земљи. На крају Амерички институт предлаже да међународна заједница мора престати да третира лидере политичких партија у БиХ као једине локалне партнере и умјесто тога укључити парламенте у рјешавање таквих питања.■

ЈУГОСЛАВИЈА ПОБЈЕДИЛА СССР

Вјечити кошаркашки ривали СФРЈ и СССР посљедњу званичну утакмицу одиграли су 1990. године када је у финалу Свјетског кошаркашког првенства Југославија славила са 92:75. Некада моћне силе, не само у кошарци, нестале су ускоро након те утакмице с политичке свјетске мапе разбивши се у више држава и државица.

Протекле су 24 године али та утакмица и њени актери нису заборављени. Заиграли су ревијалну кошаркашку утакмицу у поводу почетка регионалне студентске лиге у којој ће наступити шест универзитетских момчади, по двије из Хрватске и Србије, те по једна из Босне и Херцеговине и Црне Горе. Хрватску ће у лиги представљати момчади Свеучилишта у Сплиту и Свеучилишта у Ријеци.

У београдској дворани симболичног имена Пионир више од 2.000 гледаоца могло је уживати у

мајсторијама играча "Истока" Александра Волкова, Николаја Дерјугина, Сергеја Панова, Захара Пашутина и играча "Запада" Дина Рађе, Срећка Јурића, Небојше Зоркића, Миленка Топића, Радослава Ђурчића, Дејана Томашевића, Предрага Даниловића, Дамира Шолмана, Ратка Тврдића, Жана Табака и Арамиса Наглића.

Екипу "Запада" водили су прослављени југославенски тренери Ранко Жеравица и Мирко Новосел, а екипу "Истока" легендарни Станислав Јерјомин. Почетно подбацивање извео је Петар Сканси. Иако времешни, ветерани су показали да и даље добро баратају лоптом под обручима што показује и коначни резултат 95:90 за екипу "Запада", односно Југославије. За најкориснијег играча утакмице проглашен је Дино Рађа с 21 постигнутим поеном.■ (Н. Цетина)

KOMENTAR ANTE TOMIĆA

Kako im se srce nije slamalo dok su rušili čudesni spomenik Vojina Bakića

Pet dana je, pričaju, to trajalo, kad su 1992., po zapovijedi generala Crnjca, rušili spomenik Vojina Bakića. Što je radila policija? Policija se vjerojatno grijala u patrolnim kolima. Parkirani negdje uz rub ceste dvojica službenika Ministarstva unutrašnjih ubijali su vrijeme do kraja smjene natječući su se tko će se sjetiti više gradova na M. Makarska, Metković, Mali Lošinj, Montreal, Monte Carlo, Milano, Malmö, München, Málaga, Macao... nabrajali su oni dok su iza brežuljka grmle eksplozije, piše Ante Tomić u svom komentaru u Slobodnoj Dalmaciji.

I sutradan jednako. Ploče, Požega, Poreč, Pakrac, Pula, Pariz, Pittsburgh, Palma De Mallorca, Peking, Perugia, Port-au-Prince... nizali su zemljopisno potkovani policajci, ne primjećujući kako čitav krajolik tutnji i trese se.

Labin, Lepoglava, London, Lisabon, Las Vegas, Los Angeles, Luxemburg, Limoges, Leipzig, Lima, La Paz... dobacivali su oni jedan drugome i treći dan, ne nalazeći neobičnim da im stijenje i grumenje zemlje zasipaju haubu.

Pet dana je, pričaju, to trajalo, kad su 1992. na obroncima Papuka, po zapovijedi generala Miljenka Crnjca, rušili spomenik Vojina Bakića.

Kršili su ga dinamičnim štapinima dugo i bjesomučno, frustrirani da se prokleta stvar ne ruši. A bilo je tu, ruku na srce, što i rušiti. Trideset metara bio je visok Spomenik pobjedi naroda Slavonije.

Kad su ga podigli 1968., hvalili su se kako je najveća apstraktna skulptura na svijetu. Čitavih jedanaest godina trajala je njegova izrada, od prvih skica u umjetnikovom ateljeu, preko gradnje konstrukcije, do stotina rombova od nehrđajućeg čelika kojima je obložen, a koje su zrakoplovni inženjeri posebno za njega dizajnirali.

Ne možeš zapravo ni zamjeriti Crnčevim junacima da im je trebalo nešto dulje da ga unište.

Od Spomenika pobjedi naroda Sla-

vonije danas je ostala samo fotografija na Bakićevoj retrospektivnoj izložbi u zagrebačkom Muzeju suvremene umjetnosti, pa i ta žalosna uspomena je očaravajuća.

Izbilo mi je zrak iz pluća kad sam se zaustavio ispred prikaza razlistale forme zrelog Bakića, njegovog prekrasnog, skladnog, monumentalnog i erotičnog djela, i mogao sam naslutiti ushit koji bi me ispunio da sam se u naravi, uživo sreo s njim, u trenutku kada je sunce provirilo iz oblaka i limene četvorine bljesnule kao krljušt, najednom čitav proplanak rasvjetljavajući.

Ovako sam mogao samo zdvajati nad vremenom koje je beznadno, nepovratno prošlo. Jer, ova zemlja, za početak, više nikada neće imati avionsku industriju, a ako je nekim nevjerojatnim slučajem i stekne, ta industrija sasvim sigurno neće sudjelovati u gradnji trideset metarskih umjetničkih djela. Pa i kipari poput Vojina Bakića, važnije od svega, ne rađaju se svaki dan.

Kako su mogli, pomislio sam zaprepašteno? Kako ih duša nije boljela, kako im se srce nije slamalo dok su rušili ovu čudesnu skulpturu, koja je, napokon, neovisno o svojem ideološkom naslovu, mogla biti spomenik i svemu i ničemu? Zašto je ikome smetao ovaj objekt čiste, neokaljane, apstraktne ljepote?

To ravnodušno barbarstvo, ta imbecilnost zla, poražava me više od ičega, i ne samo dok gledam fotografiju Bakićevog slavonskog spomenika u MSU. Uvijek su to zapravo jednaki ljudi, i 1992. i danas, samo što se jednom zovu Miljenko Crnjac, a drugi put Tomislav Josić. Jedva su svladali osmoljetku, ali se ne žale da im manjka škole. Dapače, oni vjeruju kako svojim kržljivim intelektom čitav svijet mogu obuhvatiti. Ništa izvan njihovih binarnih umova, koji prepoznaju samo naše i četnike, njima ne treba, i osjećaju se samouvjereno i slobodno u svojoj pravednosti dok razbijaju spomenike i ćirilne natpise.

I njihov nagon za uništavanjem biva

sve neobuzdaniji i pohlepniji, sve nerazumniji. Jednom će možda napraviti, jer nema baš nikakvog razloga da ne naprave, inicijativu Stop glagoljici i čekićem smrskati Bašćansku ploču, a neće biti nikoga da ih zaustavi. Kršit će i lomiti sve što dohvate u svojem divljačkom pohodu, dok će pristojan narod, kao kornjače, nelagodno uvlačiti glave u ramena.

Jednom će možda doći i do mene, a dva policajca u patrolnim kolima na dnu moje ulice će nabrajati: Rijeka, Rovinj, Rotterdam, Rio de Janeiro, Rim, Reykjavik, Reno, Riga, Richmond, Rostov...■